Strnimo naše vrste, kot smo jih strnili v dneh najtežjih preizkušenj!

IZ RAZGLASA ODBORA ZA PROSLAVO DESETE OBLETNICE OF

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VI - Štev. 89 (1777) Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. 1. gr. TRST, nedelja 15. aprila 1951 Cena 20 lir

MED PESTRO VSEBINO DANAŠNJIH OSMIH STRANI LAHKO ČITATE MED DRUGIM:

- INKVIZITORSKE METODE NKVD V LUBIANKI (SPOMINI EL CAMPESINA),
- KAKO SO NACISTI PRIPRAVLJALI NAPAD NA JUGOSLAVIJO,
- POGLED V ZGODOVINO ZAVZEMANJA SIBIRIJE,
- JULIUS ZEYER - ZNAMENITI ČEŠKI PRIPOVEDNIK,
- IVAN CANKAR IN DRUŽBA (ČLANEK K PREMIERI „ZA NARODOV BLAGOR" V TRSTU),
- VAŽNOST MEHANIZIRANEGA OBDELOVANJA ZEMLJE,

PRAKTIČNE NASVETE ZA KMETOVALCE IN ŽENE, ZDRAVNIŠKE NASVETE, MLADINSKE IN PIONIRSKE SESTAVKE, HUMOR itd.

Trygve Lie poudarja vlogo FLRJ za uresničenje načel OZN in ohranitev miru

„Vloga Jugoslavije in drugih držav izven petih velesil za mirno reševanje sporov je eden izmed najvažnejših dogodkov v življenju OZN," je izjavil Trygve Lie - Visoko jugoslovansko odlikovanje za glavnega tajnika OZN

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 14. — Glavni tajnik OZN Trygve Lie je izjavil danes zvečer, da je prepričan, da spada Jugoslavija v tabor pristašev miru in da nikoli ne bo imela napadalnih teženj proti nikomur, in da Jugoslavija izkorišča vsako možnost, da bi okrepila miroljubno vlogo OZN v mednarodnih odnosajih. To izjavo je dal Trygve Lie na sprejemu, ki je bil danes zvečer prirejen njemu na čast in na katerem je izmenjal zdravice z ministrom Milovanom Djilasom.

Trygve Lie je najprej izrazil hvaležnost za podporo, ki jo je jugoslovanska vlada v številnih primerih dajala neodvisnosti in nedotakljivosti položaja glavnega tajnika OZN, in dodal: «Mislim, da je to naravno, kajti narodi Jugoslavije so vedno bili hrabri borci za svobodo in neodvisnost».

Trygve Lie je rekel: «Vaš predsednik vlade maršal Tito je odlikoval z odporom proti napadu in zunanji nadvladi med vojno in v miru, kar bo ostalo v zgodovini kot primer hrabrosti in neodvisnosti. Prepričan sem, da se Jugoslavija nikoli ne bo uklonila pred zunanjo nadvlado. Načela enakopravnosti in samoodločbe narodov, ki jim je Jugoslavija tako globoko vdana, so osnovni elementi Listine OZN. Ta načela so v Listini nedeljivo povezana z dvema drugima načeloma, ki jima je Jugoslavija prav tako privržena. Mislim na kolektivno varnost proti napadu in na mirno reševanje sporov in spopadov med narodi, velikimi in malimi».

Trygve Lie je nato rekel, da kljub vsem naporom v zadnjih petih letih Združeni narodi še niso izgradili sistema kolektivne varnosti, ki ga predvideva ustanovna listina, poudaril pa je, da sta se v zadnjih dveh letih primerila dva važna dogodka v smislu uveljavljanja kolektivne varnosti pod okriljem OZN. Prvi od teh dogodkov je akcija OZN na Koreji, drugi pa sprejem resolucije o mirnem sodelovanju, s katero je povezana resolucija o dolžnostih držav v primeru, da se začne oborožen spor; to resolucijo je predložila Jugoslavija.

Trygve Lie je dodal, da je na Koreji OZN morala odgovoriti s silo na dobro pripravljen oborožen napad preko 38. vzporednika. «Dejstvo, da so Združeni narodi učinkovito in krepko nastopili, mi potrjuje vero, da bodo Združeni narodi v mnogo boljšem položaju kot kdaj koli poprej, če bodo morali postopati na isti način proti kakršnemu koli oboroženemu napadu. Akcija Združenih narodov na Koreji je zgodovinski akt, katerega pomen za bodočnost ne more prezreti noben narod na svetu».

Trygve Lie je nato dejal, da s pomočjo resolucije, ki jo je predložila Jugoslavija, v primeru kakršnega koli oboroženega spopada v bodoče ne bo dvoma o tem, kdo je napadalec in kdo je bil napaden. «Kar se tiče mirnega reševanja mednarodnih sporov, je poudaril Trygve Lie, je vloga Jugoslavije in drugih držav izven petih velesil eden izmed najvažnejših dogodkov v življenju OZN. Ne smemo pozabiti, da je suverena enakopravnost vseh narodov osnovno načelo OZN in da imajo lahko v vseh organih srednje in male države več vpliva na dogodke, kot če ne bi bilo».

Trygve Lie je nato govoril o pomenu vloge OZN v tehnični in finančni pomoči za gospodarski razvoj in dejal, da so dežele, med njimi tudi Jugoslavija, ki so nepravilno odsekane od najvažnejšega dela svoje normalne trgovine, morajo uživati to pomoč. To je prav tako važno za mir kot akcija OZN za kolektivno varnost in mirno reševanje sporov. «Ne moremo doseči resničnega miru na svetu, dokler narodi ne bodo imeli pravične možnosti, da razvijejo svoje vire in svojo trgovino v lastno korist in v korist vsega sveta».

Trygve Lie je zaključil, da Združeni narodi danes bolj kot kdaj koli poprej polagajo upe v resnično miroljubne narode, da bodo preprečili tretjo svetovno vojno, s pogojem, da vse države članice izkoristijo vse svoje možnosti za očuvanje miru. «Prepričan sem, je zaključil Lie, da v tem pogledu Jugoslavija ne bo razočarala upov OZN. Prav tako sem prepričan, da tudi Združeni narodi ne bodo razočarali Jugoslavije. Če se ne motim, bo še priložnost za vse dežele, da vsaka na svoj način nudi svojemu narodu večje možnosti za boljše in varnejše življenje kot doslej».

Minister Milovan Djilas je pozdravil glavnega tajnika OZN in poudaril, da je gost, ki so ga v Jugoslaviji pričakovali s velikim spoštovanjem in veseljem zaradi njegovih osebnih zaslug in zaradi vloge, ki jo ima danes kot činitelj mirnega sodelovanja med narodi, pa tudi zaradi prepričanja Jugoslavije, da je mogoče mir in mednarodno sodelovanje uresničiti samo po OZN in po načelih njene Listine. Djilas je potem dejal, da v Jugoslaviji noben resen človek ne more zanikati vloge, ki jo igrajo v mednarodnem življenju velesile, da pa jugoslovanski narodi ne morejo odobravati politike, ki podcenjuje vlogo malih narodov, še manj pa mešetarjenje z njihovimi interesi.

Za sam obstoj Listine OZN, je dejal Djilas, dokazuje, da je taka politika ostanek nečesa, kar se je preživelo, nečesa, kar bodo morali narodi nujno odpraviti v okviru borbe proti napadalnosti in napadom. Djilas je zaključil svoj govor z zatrdilom, da jugoslovanska vlada in jugoslovanski narodi, dosledni načelom svoje borbe, podpirajo in bodo podpirali v celoti napore glavnega tajnika OZN za obrambo in uresničenje načel Ustanovne listine Združenih narodov.

Na predlog maršala Tita je prezidij Ljudske skupščine FLRJ odlikoval danes glavnega tajnika OZN z redom Jugoslovanske zastave prve stopnje za poglobitev prijateljskih stikov med Jugoslavijo in Norveško in za zasluge v borbi proti skupnemu sovražniku med drugo svetovno vojno. Pri izročitvi odlikovanja je predsednik Prezidija dr. Ivan Ribar poudaril, da je Trygve Lie kot norveški zunanji minister skupno z norveškim ljudstvom mnogo prispeval k skupni stvari Norveške in Jugoslavije, proti skupnemu sovražniku vseh združenih narodov med drugo svetovno vojno, in za zmago, ki je omogočila ustanovitev OZN.

Glavni tajnik Lie se je zahvalil za odlikovanje in poudaril mnoge stične točke, ki so jih imele Jugoslavija in Norveška v skupni borbi proti nacizmu in fašizmu, ko sta obe deželi bili okupirani, ne pa premagani. «Norveško ljudstvo in jaz osebno, je zaključil Trygve Lie, smo bili in bomo vedno med največjimi občudovalci junaške borbe jugoslovanskih narodov pod vodstvom maršala Tita za zmago in ohranitev vaše svobode in vaše neodvisnosti pred tujo nadvlado kakršne koli barve».

Po slovesnosti je predsednik prezidija dr. Ribar priredil glavnemu tajniku OZN kosilo, ki so se ga udeležili razni povabljeni gostje.

R. R.

DANAŠNJE Proslave in razstave ob 10-letnici OF

PROSLAVE

V Borštu	ob 19.30 uri
V Dolini	ob 17. uri
V Plavjah	ob 17. uri
V Padričah	ob 16. uri

RAZSTAVE

V Bazovici	ob 16. uri
V Nabrežini	ob 15. uri
II. okraj: na stadionu „PRVI MAJ"	ob 15. uri
Na Proseku	ob 15. uri

ZA KULTURNI DOM

Seznam št. 3

Za zgraditev slovenskega Kulturnega doma v Trstu so prispevali:

P.I. - S.I. 60.000 lir, Tane Ruggero 1000, Umek Pavlo in Giuliano 10.000, Jazbec Ladi 500, Ostrovška 4000, dr. Didič Stanko 10.000, Kos Alfons (Gorica) 5000, Rupena M. 100.000, Gerbec Klavdij 1000, Rupena Saša 3000, Tomažič Ema 100.000, Nada 1000, Peric Marija 1000, Miniussi Nada (Tržič) 1000, Peric Mihael (Tržič) 1000, Peric Josipina (Tržič) 1000, Babič Stanko 100.000, Gombač Ana 1000, Gombač Franc 1000, Bubnič Albin 1000, Rustja Emilija 500, Kozmina Mirko 1000, Godina Nada 1000, Bukovac Ivan 1000, Milič Josip 500, Martelanc Virgilij 1000, Lipovec Franc 1000, Ukmar Anton 1000, Drašič Karlo 1000, Golja Srečko 1000, Berginc Mili 500, Pahor Mirko 1000, N.N. 1000, Stoka Slavko 1000, Cilenšek Rado 1000, Samsa Mara 1000, Samsa Bogo 500, Lukež Neva 500, Kravos Josip 1000, N.N. 1500, Ažman Savo 1000, Kljun Katica 2000, Muzlovič vd. Karla 1000, Kranjc Ivan 1500, Manfreda Ana 500, Boškin Franc 1000, K. F. 1500, Mikac Jurij 1000, Mozetič Aleksander 1150, Bandel Olga 1000, Bandel Fran 1000, Manfreda Francka 1000.

Skupno 359.150 lir - Prejšnji znesek 173.400 lir — Skupno **532.550 lir.**

K znesku 53.000 lir, ki je bil javljen v seznamu št. 2 in ki ga je v okviru meddruštvenega tekmovanja zbralo Prosvetno društvo «Vojka Smuc», so prispevali: N.N. 5000 lir, Zadel Anton 1000, N.N. 2000, N.N. 1000, Ukmar Armido 2500, N. N. 1000, N.N. 1000, Gruden 500, Svagelj Albert 5000, N.N. 3000, N.N. 5000, Muškovič Marija 2000, N.N. 3000, N.N. 2000, N. N. 3000, Umek Jože 2000, N.N. 3000, N.N. 2000, N.N. 1000, Faganel Josip 1000, N.N. 1000, N. N. 2000, Vukušič Stjepan 1000, N.N. 2000, N.N. 1000, N.N. 1000.

Da ne bo morebitnih pomot sporoča tajništvo Odbora za zgraditev Kulturnega doma, da bodo imena darovalcev objavljena vedno šele takrat, kadar bo glavna blagajna Odbora prejela od poverjenikov skupno z matico tudi prispevane znesek.

Odbor za zgraditev Kulturnega doma v Trstu sprejema denarne prispevke na:

1. sedežu odbora v Ul. S. Vito 17 (prostori SNG),
2. uredništvu «Primorskega dnevnika» v Ul. Montecchi 6,
3. upravi «Primorskega dnevnika v Ul. sv. Frančiška 20,
4. sedežu SHPZ na Korzu Garibaldi 4/III.,
5. na sedežu OF v Ul. Ruggero Manna 29,
6. pri vseh ostalih pooblaščenih poverjenikih odbora.

SLOVENCI, SLOVENKE! Čeprav je akcija za zbiranje sredstev za zgraditev slovenskega Kulturnega doma v Trstu komaj dobro začela, je vendar zbrana že lepa vsota. To je dokaz, da se naš narod na tem ozemlju zaveda pomembnosti zgraditve slovenskega Kulturnega doma v Trstu in da je ta cilj vzel za svoj cilj. Naš Kulturni dom naj bo izraz naše narodne zavednosti in enotnosti.

Ernest Bevin umrl

LONDON, 14. — Danes okoli 18. ure je v svojem stanovanju v Carlton Gardens podlegel nenadnemu srčnemu napadu bivši angleški zunanji minister Ernest Bevin, ki je 9. marca t. l. zapustil svoj položaj zaradi slabega zdravja. Bevin je bil resneje bolan približno leto dni; lansko leto so ga dvakrat operirali, pred kratkim pa je prestal pljučnico. Prihodnji teden je nameraval odpotovati na Kanarske otoke, ker je upal, da se mu bo tam zdravje zboljšalo. Še včeraj je obiskal ministrskega predsednika Attleeja, ki se zdravi v bolnici St. Mary v Londonu.

Ernest Bevin je bil rojen 9. marca 1881 v mali vasi Windstew v grofiji Somerset. Oče, ki je bil kmečki delavec, je umrl še pred njegovim rojstvom, mater, ki je bila babica, pa je izgubil v otroških letih. Že kot otrok je moral delati, najprej na kmetiji, od 13. leta pa v Bristolu, kjer je pomival krožnike v neki gostilni, nato pa je postal konjski voznik.

Z 20 leti je postal tajnik «Odbora za pravico do dela» bristolskih brezposelnih in s tem začel svojo kariero kot sindikalist. Bevinovo delo je združitev številnih manjših sindikatov v najmočnejšo angleško sindikalno skupino «Transport and General Workers Union», ki jo je 18 let vodil kot glavni tajnik. Leta 1921 je z grožnjo splošne stavke prisilil vlado Lloyd Georgea, da je opustila intervencijo v Rusiji; bil je eden izmed glavnih organizatorjev znamenite splošne stavke leta 1926. Leta 1937 je postal predsednik kongresa angleških sindikatov in stopil v politično življenje.

Ko je leta 1940 Churchill sestavil koalicijsko vlado, je Bevin postal minister za delo, čeprav ni bil poslanec, kar je zelo redek primer v angleški zgodovini. Njegova glavna zasluga je v tem času, da se mu je posrečilo mobilizirati 25 milijonov ljudi za industrijsko in drugo proizvodnjo med vojno.

Leta 1945 je postal Bevin zunanji minister v laburistični vladi. Njegovo imenovanje je bilo presenečenje, ker ni imel nobene izkušnje v zunanji politiki. Pač pa je imel velike izkušnje v pogajanjih, ki si jih je pridobil kot sindikalni voditelj. Zaradi slabega zdravja je pred dobrim mesecem zapustil zunanje ministrstvo, ostal pa je v vladi kot lord — čuvar pečata. Zadnjič je bil v parlamentu še ta teden, ko je finančni minister Gaitskell predložil državni proračun.

Ministrski predsednik Attlee je izdal poročilo, ki pravi o Bevinu, da je «neutrudno delal za mir». Anglija je izgubila, pravi poročilo, velikega državnika, laburistična stranka pa voditelja, na katerega je bila lahko ponosna. Predsednik Truman je poslal Attleeju sožalno brzojavko.

Naš tedenski pregled

V sredo se je svet zbudil ob veliki novici: predsednik Truman je Mac Arthurja razrešil vseh njegovih funkcij (bile so kar štiri) in postavil na njegovo mesto generala Matthewsa Ridgwaya. Tokijski Cezar, pacifiški prokonzul, filipinski Napoleon in kar je še takih in podobnih lepih imen, se je zrušil.

Ti lepi nazivi so imeli svoj prav. V moderni zgodovini si je redko kateri general ustvaril tak položaj, tako državo v državi (in še več, kajti Mac Arthurjeva «država» je nekam univerzalistična; šla je daleč preko meja one druge države, ZDA) kot se je posrečilo Mac Arthurju v petnajstih letih, kar jih je preživel po raznih krajih Tihega oceana. Primerjava mora seči nazaj v zgodovino: k staremu Cezarju, ki si je v Galiji ustvaril tako oblast, da je z njo smel prestopiti Rubikon in zagospodariti Rimu, k provincijskim proticesarjem iz pozne dobe starega rimskega cesarstva, k protipapežem iz časa investiturnih bojev.

Ni čuda, če je Mac Arthur, že od nekdaj svojeglav značaj pa še od ameriških republikanskih krogov znatno podprt, mislil, da lahko dela po svoji glavi. To pa je povzročilo trojen spor z Belo hišo: za to, čigava beseda bo obveljala, glede splošne ameriške politike na Daljnjem vzhodu in konkretno glede politike na Koreji, kjer se poleg Washingtona pojavljajo tudi Združeni narodi. To pa je Mac Arthur menda najmanj razumel, in to so mu v Evropi tudi najbolj zamerili.

Spor o tem, kdo naj ukazuje in kdo posluša, bi verjetno izbruhnil tudi brez Koreje: čisto splošno vprašanje oblasti v neki državi se tukaj prepleta z ameriško notranjo politiko. Zaradi tega je Mac Arthurjev padec tudi povzročil takšno nevihto v ZDA. Republikanski senator Mac Carthy je celo zatrdil, da je imel Truman, ko je podpisal svojo odločitev, whiskyja preko mere pod kapo.

Odstavljenemu generalu pripravljajo v San Franciscu triumfalen sprejem, nato pa bo razložil svoje mnenje na skupni seji predstavniške zbornice in senata.

Pojavili so se celo glasovi, da bi moral Kongres predsednika odstaviti. Ta procedura, ki se v ZDA imenuje «appeachment», velja le za najhujša hudodelstva; zanjo je potrebna navadna večina v predstavniški zbornici in dvetretjinska večina v senatu — kaj težka stvar. Zadnji poskus sega skoraj sto let nazaj in ima tudi vojaško ozadje: predsednik Johnson je odstavil vojnega ministra. Poskus ni uspel in Johnson je ostal predsednik.

Sicer pa se zdi, da se hrup v ZDA polega. Tudi časopisi, ki so republikansko usmerjeni (n. pr. New York Herald Tribune) so že koj spočetka dali prav Trumanu.

Pravijo, da je mikado Hirohito jokal, ko je izvedel za novico. Saj je imel tudi vzrok — Mac Arthur ga je rešil procesa (obtožiti so ga nameravali kot vojnega zločinca) in morda celo vešal, ki so zadela celo vrsto njegovih sodelavcev. Kako je bilo Čangkajšku pri srcu, ni povedal nihče; pravijo pa, da je v Taipehu vladalo pogrebno ozračje. Nekaj podobnega govorijo tudi o Sigman Rheeju. Tudi Filipinci so se spomnili «luzonskega Napoleona»; v parlamentu so protestirali in nekateri so kar zahtevali odpoklic filipinskih čet s Koreje, dokler ni vlada, ki misli bolj praktično, tega enostavno prepovedala, češ, bodite previdni, otroci, da si ne zapravite ameriške pomoči....

Vendar o spremembi ameriške politike do Daljnjega vzhoda vsaj zaenkrat ni mogoče govoriti. Državni departman je kaj hladno odbil angleški predlog, naj tudi LR Kitajska sodeluje pri razpravljanju o japonski mirovni pogodbi. V Washingtonu so obdolžili Angleže pomanjkanja takta, ker so postavili to vprašanje prav v trenutku, ko mnogi v ZDA očitajo Trumanu, da preveč popušča.

Vse drugače so sprejeli vest o Mac Arthurjevem odhodu v Evropi: splošno zadovoljstvo, če ne štejemo kominformistov, ki so nekako ugriznili v kislo jabolko, in lorda Beaverbrooka (tistega, ki je bil med vojno angleški minister za letalsko proizvodnjo), ki se je lotil obrambe samosvojega generala.

Na evropskem Zahodu so imeli Mac Arthurja že dlje časa na želodcu. Predvsem so mu zamerili, da je hoté preziral dejstvo, da je na Koreji poveljnik čet OZN, torej tudi evropskih in da zaradi tega ni upošteval evropskih, mnogo manj bojevitih želj. Nekaj dni pred njegovim padcem se je v angleški spodnji zbornici pojavila resolucija, ki mu izreka nezaupnico, da o časopisnih komentarjih sploh ne govorimo. Do glasovanja ni prišlo: Truman ga je prehitel.

***

V Moskvi in njenih priveskih so bili očitno presenečeni, neprijetno presenečeni. Seveda, Mac Arthur jim je dajal obilo propagandnega materiala; z njim so stalno poskušali zakrivati svoj napad na Koreji. Njegov padec jim je to orožje zbil iz rok in jih postavil pred trdo dejstvo: treba bo vendarle pokazati nekaj dobre volje za mir na Koreji, ali pa najti nov način, da se pomirjenje, ki se je primaknilo dokaj bliže, spet prepreči. Zakaj ne gre samo za Korejo, kljub njenim naravnim bogastvom (kaj pa je tam ostalo še celega!), temveč predvsem za Kitajsko. Mac Arthur je pridigal križarsko vojno proti Kitajski — nič ljubšega Kremlju kot to: izčrpavanja nasprotnika, pa še Kitajska v škripcih, da res ne utegne misliti na «presenečenja».

V zadnjem času so se pojavile v tisku drobne vesti: Kitajci se pripravljajo, da pošljejo «prostovoljce» tudi v Indokino. Morda časopisna raca, morda tudi ne. Kitajsko, ki je izvedla revolucijo ne le brez moskovske pomoči, temveč celo proti volji «modrega vodstva», je treba podrediti. Čim večja bo njena stiska, čim bolj bo odrezana od ostalega sveta, tem laže bo. Če ne pomaga Koreja, je treba najti kaj drugega. Kitajska intervencija v Indokini pa pomeni nujno tudi spor s Francijo — z deželo, ki je zadnje čase pokazala kaj spravljivo stališče do Pekinga.

***

Glavni sovjetski listi so prav na skritem (takole nekje med kravami, ki dajejo štiristo litrov mleka na dan, in med uzbekistanskimi kolhozniki, ki izražajo hvaležnost velikemu Stalinu) objavili lakonično Tassovo vest in nič več. Edino «Literaturnaja Gazeta» je objavila komentar, ki se očitno trudi, da bi s čim več besedami čim manj povedal. Zato so v njem tudi protislovja: Truman je uvidel, da je politika Wall Streeta doživela poraz, zato je odstavil Mac Arthurja, ki je to politiko predstavljal; isti Truman pa bo seveda nadaljeval isto politiko Wall Streeta (logičen zaključek iz tega bi bil, da je Truman dobra krščanska duša, ki je hotel prihraniti Mac Arthurju še večjo sramoto in vzel vse breme na svoje rame). Isti komentar priznava odstavljenemu generalu precejšnje vojaške sposobnosti, Radio Moskva pa pravi, da je moral oditi, ker je bil vojaško nesposoben. Vse kaže na zadrego.

Priznati je treba, da so zahodni kominformisti vsaj zadeli neko «linijo» (ki je v Moskvi takoj niso znali!). Pisali so vsaj vsi približno isto: pod pritiskom miroljubnih množic (to je, podpisnikom stockholmsko - moskovskega miru) je bil Truman prisiljen Mac Arthurja odsloviti. Generalov odhod je torej prispevek k miru, morda izsiljen, res, pa vendarle prispevek. Pa ta «linija» le ni bila na liniji — v Moskvi tega ni nihče povedal (poleg tega ima vendar Kremelj monopol na mir, «pristaši miru» pa imajo samo vlogo Janeza Krstnika, ki pripravlja pot moskovskemu Gospodu vojnih trum) — in Togliatti se v parlamentu hitro popravi: «kolosalna naivnost» bi bila, ko bi mislili, da utegne Mac Arthurjev odhod prispevati vsaj zrnce k pomiritvi. Avvicendamento di generali, nič več. CK KP Francije pa takoj obsodi Trumanov «vojnohujskaški govor» in zahteva «pakt petorice».

***

Kaj pa potem pri vsej tej zmešnjavi pomeni nenadni Trumanov sklep? Če pustimo notranje ameriške razloge ob strani, pomeni predvsem, da Washington noče razširitve korejskega spora. Zdaj je na Moskvi in Pekingu, da pokažeta, da tudi njima ni do tega. Potem bo tudi pot do dokončne pomiritve lažja.

***

Kot vidite, je danes revež Mac Arthur (če preberete poročila, kaj vse mu obljubljajo, boste videli, da je dosti manjši revež kot vi ali pa jaz) zavzel ves naš pregled. Morda bi res lahko omenili kaj več: angleški proračun, Trygve Lie v Jugoslaviji, spet nerodi v Iranu, kaj malega iz Francije, Italije in od drugod. Pa prihodnjič.

rc

BRITANSKI UGOVOR V WASHINGTONU zaradi zavrnitve predloga o japonski pogodbi

Truman izjavlja, da ne more biti govora o umiku s Koreje - Danes seja predstavnikov trinajstih arabskih in azijskih držav - Evropski in azijski delegati v OZN nezadovoljni zaradi ameriškega stališča glede priznanja LR Kitajske

NEW YORK, 14. — Indijski delegat Sir Benegal Rau je sporočil, da so za jutri sklicali sejo predstavnikov trinajstih arabskih in azijskih držav, ki posredujejo za sporazumno rešitev korejskega spora. Rau je izjavil, da sklicanje seje še ne pomeni, da se je za kulisami zgodilo kaj novega.

Vesti o pričakovani izjavi o namenih vojne na Koreji so si v krogih OZN dokaj nasprotujoče. V krogih ameriške delegacije zatrjujejo, da so opustili misel skupne izjave štirinajstih zavezniških držav in dodajajo, da bodo podali izjavo «enotnega poveljstva». Izključujejo tudi, da bi to izjavo podal predsednik skupščine Entezam.

V krogih britanske delegacije pa bi rajši videli, da bi poverili nalogo za sestavo skupne izjave štirinajstim državam, Entezam pa naj bi jo objavil. Prav tako so v krogih te delegacije presenečeni, da ameriška delegacija, čeprav poluradno, javlja opustitev ideje skupne izjave.

Funkcionarji ameriške delegacije v OZN so danes izjavili, da so prepričani, da ne bo mogoče začeti pogajanj z LR Kitajsko glede Koreje prej kakor po veliki bitki, ki se te dni pripravlja na fronti. Odločno so se izrekli proti vsem poizkusom nekaterih delegacij, da bi stopili v stik s Kitajci in se pogajali za premirje.

Z druge strani pa so nekateri evropski in azijski delegati pokazali zaskrbljenost zaradi odločnega ameriškega odklanjanja, da bi priznali vlado LR Kitajske in razpravljali z njo o vprašanju Formoze. Mnenja so, da bo odgovor na britanski predlog o mirovni pogodbi z Japonsko še bolj okrepil odklonilno stališče pekinške vlade.

Britanski poslanik v Washingtonu Sir Oliver Franks je danes predložil ugovore svoje vlade pri državnem departmanu zaradi načina, kako so ZDA sporočile zavrnitev britanskih predlogov za udeležbo LR Kitajske pri pogajanjih za mirovno pogodbo z Japonsko.

Kakor je znano, je predstavnik državnega departmana včeraj izjavil, da ZDA ne mislijo na možnost pogajanj z vlado LR Kitajske za pogodbo z Japonsko, kakor je predlagala Velika Britanija v spomenici, poslani ZDA. Sedaj so nekateri mnenja, da bo Velika Britanija verjetno poslala prepis angleškega načrta mirovne pogodbe pekinški vladi. ZDA pa so z druge strani že sporočile besedilo svoje odklonitve sovjetski vladi. Zato menijo, da nima ameriška vlada nič proti, da Velika Britanija napravi podoben korak.

Med britanskim in ameriškim stališčem glede mirovne pogodbe z Japonsko je še mnogo spornih točk.

Danes pa je pri proslavi dneva Jefferson-Jackson govoril Truman, ki je v bistvu izjavil: «Nemogoče je prekiniti borbo in umakniti se s Koreje; umik bi dal povod za napad drugje: na Japonskem, na Srednjem vzhodu ali v Evropi. Zaradi tega ne bodo ZDA, čeprav želijo sporazumno rešitev na Koreji v okviru OZN, sklepale nobene kupčije, ki bi pomenila nagrado napadalcu».

Truman je pozval ameriško ljudstvo, naj misli predvsem na svojo državo in naj pred politiko postavlja patriotizem, ker se morajo ZDA zoperstavljati «smrtni nevarnosti». Govoril je nato o hegemonistični politiki kremeljskih voditeljev in o ukrepih ZDA proti njihovi napadalni politiki. Pripomnil je: «Nimamo izbire med vojno na Koreji ali nobeno vojno. Naša izbira je med vojno na Koreji ali vojno drugje, na drugi bolj bolestni točki in verjetno bolj blizu nas». Nato je predsednik Truman izrazil mnenje, da je vojna na Koreji preprečila nasprotniku, da izvede svoje načrte in kremeljskim voditeljem, da zavojujejo druge države; opozorila je, da se je treba pripraviti na obrambo; odločnost ZDA na Koreji pa da je omajala ves diktatorski sistem mednarodnega komunizma».

Dalje je Truman poudaril, da je treba pri morebitnem sporazumu upoštevati smotre OZN; zato, da bo ta mogoč, pa morajo sovjetski in kitajski voditelji prenehati z napadom.

Zatem je predsednik poudaril, da je ameriška zunanja politika — politika dveh strank. Odločno je napadal tiste, ki kritizirajo to politiko; tiste, ki zagovarjajo okrepitev narodne obrambe, a se upirajo vojaški službi; tiste, ki hočejo, naj se svobodni narodi upirajo napadu, nočejo pa, da bi ZDA pošiljale svoje čete na pomoč; tiste, ki hočejo umik čet s Koreje, hočejo pa vojno proti Kitajski; tiste, ki zatrjujejo, da bo pošiljanje čet v Evropo izzvalo SZ, da začne napad, toda so gotovi, da SZ ne bo stopila v vojno, če ZDA razširijo vojno na Kitajsko.

Predsednik je ponovno vztrajal, da je treba povečati ameriške oborožene sile, ki so se več ko podvojile po 25. juniju, in proizvodnjo vojaškega materiala.

Glede notranjih vprašanj je Truman izjavil, da je imela demokratična stranka važno vlogo pri izboljšanju življenjskih pogojev v ZDA in da bo odločno nadaljevala izvajanje gospodarskega in socialnega programa «fair deal» spoštujoč tradicije predsednika Roosevelta.

Trupla partizanov ki so padli v FLRJ prispela v Milan

MILAN, 14. — Nocoj so na milansko glavno postajo prispeli posmrtni ostanki 14 italijanskih partizanov, ki so padli v Jugoslaviji v osvobodilni vojni. Navzoči so bili predstavniki mestnih vojaških in civilnih oblasti, častniki, svojci padlih, jugoslovanski konzul v Milanu z osebjem konzulata in predstavniki partizanskih organizacij.

Jutri bodo trupla prepeljali na spominsko pokopališče. Pri svečanosti bodo navzoče civilne in vojaške oblasti, svojci padlih ter predstavniki vojaških in partizanskih organizacij.

Tudi na kosilu nobenega napredka med namestniki

PARIZ, 14. — Kot že običajno na konferenci namestnikov, tudi po današnjem kosilu, ki ga je priredil Parodi, ni bilo redne seje namestnikov. Zaenkrat še ni znano, o čem so delegati govorili po kosilu.

Prihodnja seja ne bo v ponedeljek, temveč šele v torek, ker bo Davies v ponedeljek predstavljal angleškega zunanjega ministra Morrisona, ki je zadržan v Angliji, na seji mešanega odbora Evropskega sveta. Davies ni odpotoval v London, kot je bilo včeraj javljeno. Jutri se bo vrnil v Pariz namestnik Charles Bohlen, ki bo prinesel iz Washingtona navodila ameriški delegaciji.

Današnja «Izvestja» obtožujejo zahodne velesile, da «zavlačujejo konferenco namestnikov» in da poskušajo «zakrinkati svojo politiko, ki pripravlja vojno, oborožuje Zahodno Nemčijo in hoče oborožitev ZDA, Velike Britanije in Francije».

Gospodarski dogovor med FLRJ in Francijo

PARIZ, 14. — Zunanje ministrstvo za zunanje zadeve je nocoj javilo, da so podpisali francosko-jugoslovanski gospodarski dogovor.

BERLIN, 13. — Po vesteh iz ČSR so v tovarnah «Skoda» pričeli delovati težke tanke ruskega tipa «T-34» in letala «Mig-15».

SFORZA PREDLAGA SCHUMANU „moralno revizijo" mirovne pogodbe

Italijanski zunanji minister zatrjuje, da se Italija s tem noče izogniti obveznostim, ki jih je sprejela z mirovno pogodbo

RIM, 14. — Danes se je izvedelo, da je italijanski zunanji minister Sforza dal rimskemu dopisniku «New York Timesa» intervju, v katerem potrjuje, da je poslal francoskemu zunanjemu ministru Schumanu osebno pismo, v katerem predlaga, naj Washington, London in Pariz «formalno in bistveno spremenijo» mednarodni položaj Italije s proglasitvijo «moralne ugasnitve mirovne pogodbe».

Sforza pravi, da je Italija danes zaveznica, članica atlantskega pakta in da je prišel čas, da njeni «prijatelji in zavezniki» naznanijo, da je «izginil duh, v katerem je sestavljena mirovna pogodba». Sforza poudarja «veliko strateško važnost Italije zaradi njenega zemljepisnega položaja v srcu Sredozemlja», izraža upanje, da bo kak italijanski general imenovan za poveljnika jugovzhodnega sektorja atlantskega obrambnega sistema in zatrjuje, da se je Italija pripravljena oboroževati tudi preko okvira 250 milijard, ki ga določa sedanji načrt za oborožitev, če bi dobila večjo pomoč iz ZDA.

Sforza pravi nato, da prošnja italijanske vlade «za moralno revizijo mirovne pogodbe» ne pomeni, da se skuša Italija izogniti mednarodnim obveznostim, ki jih je z mirovno pogodbo sprejela. Glede teritorialnih določil mirovne pogodbe, pravi Sforza: «Danes lahko rečemo, da zavezniki priznavajo in jamčijo sedanje italijanske meje».

Končno govori Sforza o vojaških določilih pogodbe in predlaga, da bi bil mogoč sporazum o reviziji v primeru, da bi vzhodne evropske dežele blizu Italije in Jugoslavije nadaljevale s svojim oboroževanjem preko meja, ki jih določa mirovna pogodba.

Popolni izvržki in odpadniki

Odkar so tržaški kominformisti postali pod Vidalijevim vodstvom dejanska podružnica kominformovske partije Italije, jim je postala glavna skrb zbrisati sleherno sled narodno osvobodilne borbe našega naroda, predvsem pa njegove slavne organizacije Osvobodilne fronte, katere imena so se še nedavno posluževali, da bi laže varali svoje slovenske pristaše. Zato je razumljivo, da se desetletnice njene ustanovitve doslej niti z besedico niso spomnili, kajti to je pač «sramotna preteklost», ki jo je treba temeljito odpraviti. Vendar pa so jih že prve proslave in razstave, ki jih v teh jubilejnih dneh prireja naše ljudstvo širom vsega Tržaškega ozemlja, prisilile, da so v včerajšnjem «Delu» zopet izpljuvali na papir kopico najogabnejših psovk.

Ni in ne more biti ostudnejše vloge kot je tista, ki jo igrajo «slovenski» kominformisti pri omenjenem glasilu, vloge, ki jim jo je ponovno še prav posebej kaj razločno označil Pajetta (katerega izjave v rimskem parlamentu si še vedno ne upajo objaviti): ne samo zatajiti nadčloveške krvave žrtve najtežje borbe, ki jo je naš narod vodil v svoji zgodovini za svoj goli obstoj in osvoboditev, temveč celo na to borbo pljuvati in jo sramotiti na način, ki prekaša najbolj strupene in jezuitske pamflete starih in novih fašističnih zakrknjenih iztrebljevalcev našega naroda, ki se pojavljajo v zadnjih dneh po izložbenih oknih najrazkošnejših tržaških knjigarn in časopisnih prodajalnic od Grassijeve «Storia della Venezia Giulia» pa do Quarantotti — Gambinijeve «Primavera».

Prireditelji proslav in razstav, pri katerih sodelujejo v prvi vrsti ravno vsi tisti, ki so v težki protifašistični borbi največ žrtvovali, ki so največ prispevali k osvoboditvi svojega ljudstva, ki so v največ primerih žrtvovali ne samo svoje imetje, temveč tudi najdražje kar so imeli — svoje sinove in hčere — prav ti naši tovariši so za kominformovske ostudne janičarje — «brezvestni zločinci», «izdajalci», «skrunilci», «propalice», «špijoni» itd. itd A deset let obstoja OF in vsa narodnoosvobodilna borba je bila vodena po navodilih «anglo-ameriških vohunskih agentov» ali pa «s pomočjo gestapa, četnikov in ustašev . . .»

Neverjetno je, kako se more tako globoko in nizko spustiti pristaš nadute imperialistične kominformovske kaste, ki je postal njeno slepo orodje v izvajanju najodvratnejših metod za dosego svetovnega gospodstva. «Slovenski» kominformisti v Trstu prav ob deseti obletnici OF ponovno dokazujejo, da so postali stoodstotni izvržki in odpadniki od svojega lastnega naroda, s katerega obstojem, zgodovino in še posebej najslavnejšo in najbolj krvavo borbo imajo ravno toliko zveze kakor zločinski kolaboracionisti fašistov in nacistov, katere danes s svojo pobesnelo gonjo proti vsemu, kar je v zvezi z NOB in OF daleč prekašajo.

Glavna svečana proslava desete obletnice OF bo v nedeljo 22. t. m. na stadionu „Prvi maj"

TRŽAŠKI DNEVNIK

KOLEDAR
OBJAVE - MALI OGLASI

Nedelja 15. aprila
Helena, Gestirad
Sonce vzide ob 5.22; zatone ob 18.50. Dolžina dneva 13.28. Luna vzide ob 11.24; zatone ob 2.36.
Jutri, ponedeljek 16. aprila
Benedikt, Božislava

Za raznarodovanje se poslužujejo vseh sredstev

Zopet nekaj v zvezi z «Lego Nazionale». Tokrat ne gre za sladkor ali kaj podobnega, vendar lahko tudi v tem primeru, ki ga hočemo navesti, govorimo o nekakšni umazani trgovini, v katero je omenjena «Lega Nazionale» vpletena.

V več strani smo namreč zvedeli, da je bilo v zadnjem času baje že mnogo «esulov» slovenske in hrvatske narodnosti povabljenih na sedež «Lege Nazionale», kjer so jim dali izpolniti neko tiskovino, s katero sprejmejo sledeče obveznosti: da bodo govorili odslej naprej vedno italijansko, da bodo pošiljali svoje otroke v italijansko šolo ter da bodo ob priliki upravnih volitev volili njihove politične stranke.

Če zainteresirane osebe pristanejo na omenjene obveznosti, potem se jim zagotovljene sledeče ugodnosti: preskrbljeno jim bo dovoljenje za stalno bivanje (residenza stabile), stanovanje in seveda tudi primerna zaposlitev.

Če pa zainteresirane osebe predloženih obveznosti ne sprejmejo, jim «funkcionarji», ki vršijo «prepričevalno» delo, zagrozijo, da bodo morali v taborišče in od tam v Avstralijo, ali kam drugam, kjer se jim prav gotovo ne bo dobro godilo.

Italijanskim šovinistom menda ne zadoščujejo metode in sredstva, ki so se jih dolga leta posluževali z namenom, da bi raznarodili slovensko prebivalstvo tukajšnjega ozemlja. Sedaj bi se hoteli poslužiti tudi «esulov» in izkoristiti njih sedanji težki gospodarski položaj ter jih z obljubami pripraviti do tega, da se odpovedo svoji narodnosti ter zatajijo svoj materin jezik.

Ali so odgovorne oblasti obveščene o vsem tem, in če so obveščene, kaj nameravajo proti temu ukreniti?

Predavanje dr. Mirka Rupla

Primož Trubar in Trst

Študijska knjižnica v Trstu je priredila ob 400 letnici prve slovenske knjige predavanje, na katerega je povabila dr. Mirka Rupla, ravnatelja Univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Predavatelj je govoril o temi «Primož Trubar in njegove zveze s Trstom ter protestantsko gibanje v Trstu». Zanimivemu predavanju so poslušalci pozorno sledili, saj je dr. Mirko Rupel osvetlil mnogo zanimivosti iz življenja in dela Primoža Trubarja, ki so bila raziskana šele v zadnjih letih. Poleg tega je prikazal delovanje takratnih reformistov v Trstu in njihov vpliv na prvega slovenskega pisatelja. Citiral je tudi nekatere odlomke iz njegovih del, ki osvetljujejo Trubarja kot borca ne le za vero, temveč tudi moža, ki mu je bil dvig slovenskega naroda iz teme velika skrb, kakor mu je bila tudi skrb ustanavljanje prvih šol na Slovenskem.

Dr. Kukanja, ki je pred predavanjem pozdravil dragega gosta, se mu je ob zaključku zahvalil za zanimiva izvajanja, poslušalci so pa predavatelja nagradili z zasluženim priznanjem.

Slikar Grom
v galeriji «Scorpione»

Le še do 13. ure v torek 17. t. m. bo v galeriji «Scorpione» razstavljal akademski slikar Bogdan Grom. Zato pohitite z ogledom razstave, kjer boste poleg olj in risb videli tudi narodne motive, uporabljene za notranjo opremo stanovanja.

SEJA IZVRŠILNEGA ODBORA OF

Proslava 22. aprila bo prikaz borbe z besedo, podobo in živimi slikami

Snoči je bila pod predsedstvom tov. Branka Babiča seja izvršilnega odbora Osvobodilne fronte, na kateri so obravnavali člani poročilo o poteku okrajnih in krajevnih proslav OF. Poročilo je podal organizacijski tajnik tov. Bole Stanislav. Poročal je, da so se dosedanjih razstav v Skednju ter razstave za Padriče in Gropado udeležili mnogi ljudje in da je zanimanje za razstave vsak dan bolj raslo.

Prav tako je bila udeležba na vseh proslavah zelo številna; samo v Prebenegu, ki je majhna vasica, je bilo prisotnih okrog 90 ljudi.

Priprave za ostale razstave in proslave so v teku. Pri pripravah sodeluje mnogo ljudi s terena in v tem delu so se tovariši, ki razstave pripravljajo povezali skoro z vsemi hišami, zlasti po vaseh. Proslave in razstave so bile brez vsakih motenj in kominformisti niso uspeli prav nikjer ovirati niti priprav niti prireditev samih. V naših ljudeh je danes znova tako oživel spomin na osvobodilno borbo da ne bodo dopustili prav nikomur, najmanj pa izdajalcem, da bi skrunili proslavljanje velike obletnice slovenske organizacije.

Tov. Bole je podal tudi poročilo o pripravah glavne proslave 10. letnice OF ki bo v nedeljo 22.4 na stadionu «Prvi maj». Po govoru tov. Babiča bo zgodovinski prikaz borbe z besedo, podobo in živimi slikami, vmes pa bodo zborne recitacije, nastopili bodo pevski zbori ter godbe iz Plavij in Proseka. Vse dogajanje pa bo z besedo povezoval recitator. Na odru bo velika knjiga s slikami najvažnejših dogodkov, ki se bodo vrstile pred gledalci in katere bodo nastopajoči ponazarjali z besedo, petjem in godbo.

Za glavno razstavo je predložil načrt tov. Drago Pahor. Ta razstava mora zajeti resnično vso našo novejšo zgodovino. Zdaj, ko so krajevne in okrajne razstave, so v naših bivših aktivistih in borcih vzbudile toliko zanimanja, da odkrivajo vedno več dragocenega materiala. In prav zato, da bo razstava čim bolj popolna, bo otvorjena v prvih dneh septembra.

Odbor je tudi sprejel sklep, da si razstavo v Ljubljani ogleda večja skupina članov OF Tržaškega ozemlja.

Odbor za proslavo 10. obletnice OF pa bo na predvečer njene ustanovitve imel svečano sejo, na kateri bodo nagrajeni najboljši odbori za proslave in razstave.

Na glavno proslavo v Trstu je tržaški odbor za proslavitev 10. obletnice povabil tudi delegacije iz Slovenije, Goriške, Slovenske Benečije in Koroške. Delegacija iz Trsta pa se bo udeležila glavne proslave v Ljubljani.

Na seji je bilo tudi govora o štafeti, ki bo ponesla iz Trsta pozdrave, pozdrave zamejskih Slovencev svobodni Sloveniji na naš veliki skupini praznik.

Proslava OF v Mačkovljah

V vaški hiši v Mačkovljah se je snoči zbralo vse polno vaščanov, da bi proslavili 10. obletnico Osvobodilne fronte. Mačkovljani pa ne proslavljajo le praznika vsega slovenskega naroda, temveč imajo maja tudi 30 letnico tistega dne, ko so prvič okusili fašistično nasilje ob volitvah 1921.

Proslavo je odprl okrajni tajnik tov. Sturman Slavko, govoril pa je tov. Drago Pahor ter poudaril, da so taki jubileji pomembni tudi zaradi tega, ker se na njih obujajo spomini na pomembne dogodke. S tem tudi nov rod spozna zgodovino vasi ter ob njej raste, z njo pa raste v mladini ponos. Govornik je orisal potek borbe od 1941. leta dalje, dobo, v kateri so tudi Mačkovlje prispevale svoj delež. In kakor je bil slovenski narod enoten takrat, kakor so se združili takrat vsi pošteni ljudje in šli v skupno borbo za svobodo, tako je potrebno, da so tudi danes združene vse sile v borbi, ki jo moramo še bojevati za svoje nacionalne pravice in za socialni dvig našega prebivalstva.

Po govoru tov. Pahorja je tov. Boštjančič predvajal film o dnevu slovenske kulture in ga razlagal. Ljudje so z zanimanjem sledili krasnim slikam in izrazili željo, da bi se podobni večeri v njihovi vasi še ponovili.

Razveseljivo je, da je na proslavi bilo precej mladine, saj moramo prav na mladini graditi svoje bodoče delo.

Tako so tudi Mačkovlje, ki imajo za seboj eno najstarejših tradicij v borbi proti fašizmu, dostojno proslavile 10. obletnico Osvobodilne fronte.

Seja
conskega upravnega odbora

Na redni seji conskega upravnega odbora so pod predsedstvom podpredsednika prof. Schiffrerja razpravljali o raznih upravnih zadevah. Med drugim so odobrili sklep tržaške občine, da podeli na Trgu tra i Rivi v Rojanu nekemu zasebniku zemljišče za zidavo kioska. Ko bo kiosk dozidan, postane občinska last. Graditelj pa ga bo 18 let brezplačno uporabljal, plačeval pa bo pristojbino za prostor. Na seji so tudi odobrili izdatke, ki jih je občina namenila za javno cestno razsvetljavo v Sv. Križu, Skednju, Katinari, Kontovelski in Proseški cesti, v Ul. Segantini, Ul. Giaggioli, na cesti, ki veže Ul. Istria in Costalunga ter v Androna della Corte.

Rezultati 2. tedna tekmovanja za 1. maj

TEKMOVANJE MED OKRAJI

Za sedaj vodita 5. in 2. okraj, tik za njima sta pa 6. in 7. Tekma je zelo ostra in se še ne da prerokovati, kdo bo poslal več telovadcev 1. maja na stadion. — 5. okraj je lani pokazal, da lahko napravi veliko, a letos še ni dosegel lanskega stanja. — 6. okraj pa, ki je bil lani v telovadcih najboljši nekoliko zaostaja tako, da je tik za prvimi. Kriva sta tega Prosek in Kontovel. Če popravijo položaj tam, skočijo po sedanjem položaju takoj na prvo mesto.

TEKMOVANJE MED SEKTORJI V VSAKEM OKRAJU

I. OKRAJ: najboljši je sektor ROJAN.

II. OKRAJ: najboljši je sektor SV. IVAN, tik za njim je LONJER.

III. OKRAJ: najboljši je sektor SV. JAKOB.

IV. OKRAJ: najboljši je sektor SKEDENJ.

V. OKRAJ: sicer še vedno vodijo PLAVJE, vendar so dale zelo malo članov in so zato slabše kot lani, medtem ko druge vasi kažejo veliko aktivnost in se lahko zgodi, da jih celo prehite.

VI. OKRAJ: najboljši je VELIKI REPEN.

VII. OKRAJ: prvo mesto si delita SALEŽ in NABREŽINA.

Posebno pohvalo izrekamo DIJASKEMU DOMU, kjer telovadijo prav vsi.

VSE SILE ZA ČIM LEPSI «PRVI MAJ»!

Z borbo za svoje pravice in mir bo tržaško delavstvo praznovalo 1. maj

V vseh državah sveta se delavstvo pripravlja na praznovanje prvomajskega praznika, ki je nerazdružno povezan z delovanjem in razvojem razrednega sindikalnega gibanja ter obenem tudi s socialističnim in demokratičnim gibanjem v svetu. 1. maj je zato vedno praznik, v katerem pokaže delavstvo svojo enotnost in moč, s katero je pripravljeno boriti se za uresničenje vseh svojih upravičenih zahtev.

Letošnji 1. maj v Trstu bo tržaško delavstvo praznovalo prav na isti način. Toliko problemov je na našem ozemlju, ki bi morali biti rešeni in prav za rešitev teh bo moralo tržaško delavstvo še z večjo odločnostjo boriti. Zato bo njegovo praznovanje 1. maja v znamenju zahtev, ki so jih postavili Enotni razredni sindikati in ki predstavljajo zahteve vsega delavstva Tržaškega ozemlja. Če bo tržaško delavstvo te zahteve osvojilo ter se za njihovo uresničenje odločno borilo, potem bo dokazalo, da je ostalo zvesto tradiciji prvomajskega praznika, da je ostalo zvesto borbi delavstva vsega sveta v obrambi svojih pravic in interesov.

Tržaškemu delavstvu in vsemu demokratičnemu prebivalstvu je mnogo do ohranitve miru v svetu. Zato mora biti letošnji 1. maj praznik vsega poštenega prebivalstva, ki živi od svojega dela in svojega zaslužka; naj bo to torej praznik vseh tistih, ki hočejo resnično mir, praznik vseh tistih delavcev, ki čutijo da so povezani s silami miru in napredka vsega sveta. 1. maj pa mora biti tudi oster opomin vsem tistim, ki bi hoteli spraviti svet v novo vojno, torej tudi vsem tistim, ki govorijo o miru, a se pripravljajo na vojno.

1. maj mora biti odločna obsodba «nove politike», ki oslanja svojo moč na grožnje z vojno, na pritisk in na vojaške provokacije, katerih namen je, privesti do zasužnjenja majhnih narodov; 1. maj mora izzveneti kot klic proti politiki blokov, proti nadvladi štirih ali petih velikih držav, proti politiki razdeljevanja strateško važnih con; 1. maj naj bo v znamenju borbe za dosego konkretne enakopravnosti med narodi, za dosego miru in demokracije v svetu.

V tem znamenju bodo praznovali 1. maj vsi delavci, včlanjeni v Enotnih razrednih sindikatih Tržaškega ozemlja. Njihov prispevek k uspehu prvomajskega praznika bo predstavljal tudi prispevek k nadaljnji borbi tržaškega delavstva proti razrednemu sovražniku za dosego miru in svobode v svetu.

Delavci Tržaškega ozemlja: združite se ter dokažite, da ste pripravljeni braniti svoje interese in mir v svetu proti vsakemu, ki bi vam hotel to odvzeti. Zato se pripravite za letošnji prvomajski praznik ter se udeležite v čim večjem številu prvomajske manifestacije, ki naj bo manifestacija vseh tistih, katerim so interesi vsega demokratičnega ljudstva glavna skrb in naloga.

SLAVA PADLEMU BORCU!

Ciril Martelanc

Tov. Ciril Martelanc se je rodil 1. maja 1913 v Trstu. Ko se je dvignila vsa Slovenija v upor proti fašizmu, se je tudi tovariš Ciril kot zaveden Slovenec priključil partizanskim vrstam in bil dodeljen IV brigadi. V bojih v Slavoniji ga je v Požegi pri vasi Pleternici 16. aprila 1945 zadela sovražna krogla. Hrabremu borcu večna slava!

GLASBENA MATICA
v Trstu
priredi v torek 17. aprila 1951
v Avditoriju
OPERNI VEČER
na katerem bodo sodelovali člani ljubljanske opere
VANDA GERLOVIC, *sopran*
ELZA KARLOVAC, *mezzosopran*
RUDOLF FRANCL, *tenor*
VLADO KOROSEC, *bas*
dr. DANILO SVARA *spremlja na klavirju v I. delu sporeda.*
Sodeloval bo tudi
orkester in Komorni zbor
pod vodstvom
UBALDA VRABCA.
Vabila se dobe v Ul. sv. Frančiška 22 in pri Adria Express, Ul. F. Severo 5.

Kulturna prireditev v Nabrežini

Danes ob 16. uri bo v kinodvorani v Nabrežini kulturna prireditev Prosvetnega društva iz Barkovelj. Pevski zbor, ki ga vodi tov. Milan Pertot, bo zapel naslednje pesmi:

Ivan Matetič-Ronjgov: «Pjesma svobodi» - Matija Tomc: «Vlahi» - Ivan Grbec: «Pa da bi znal» - Benjamin Ipavec: «Ej, tedaj» - Emil Adamič: «V gozdu», «V snegu», «Pismo», «Da sem jaz ptičica», «Nocoj se mi je sanjalo» - Matej Hubad: «Skrjanček» - Oskar Dev: «Pojdem v rute in Soči».

Sopranistki Vida Jagodičeva in Pina Dolesova bosta zapeli Mendelssohnov duet «Pesem ptic selilk», duet Frana Gerbiča «Pomladni klic» in duet Antona Lajovica «Pesem nagajivka». Pri klavirju bo spremljal tov. Rudi Jagodic. Mala Tatjana Uršičeva bo zapela tri Venturinijeve mladinske samospeve in sicer Anica in piščeta, Kadar prosim mamico in Kubarica. Majda Novak in Neva Čok bosta recitirali «Anko» A. Aškerca in «Pogovor z vetrona». Učka Ščuka bo zapela samospev «Mamici».

Otroško baletna skupina, ki jo vodi tovarišica Olga Gorjupova bo nastopila z baletom: Rajanje na cvetoči trati. Dramski odsek bo nastopil s šaljivo Nušičevo enodejanko «Nahod».

„RAZGLEDI"

Izšla je tretja številka letošnjega letnika. Kdor revije še ni naročil, naj to stori ali pa si nabavi vsaj posamezne številke.

SINDIKALNE VESTI

V ponedeljek 16. aprila ob 18. uri bo v Ul. Machiavelli 13 sestanek izvršilnega odbora Zveze enotnih razrednih sindikatov z naslednjim dnevnim redom:

1. Organizacijska vprašanja in medsindikalni odnosi.
2. Proslava prvega maja.
3. Razno.

Določbe za 1. maj

V zvezi z določbami conskega predsedstva o formalnostih, ki jih je treba izpolniti pri vlaganju prošenj za razne prireditve 1. maja, opozarjamo, da je poslednji rok za vlaganje teh prošenj na kabinet predsedstva cone, soba št. 35, dne 18. aprila ob 14. uri. Prošnje, ki bi jih vložili po tem roku, ne bi prišle več v poštev.

NOCNA SLUZBA LEKARN

Cipolla, Ul. Belpoggio 4; Godina Enea, Ul. Ginnastica 6; Alla Maddalena, Ul. dell'Istria 43; Pizzul-Cignola, Korzo 14; Zanetti, Ul. Commerciale 26; Nicoli, Harabaglia, Barkovlje; Skedenj.

Izžrebane loterijske številke

BARI	32	71	81	19	40
CAGLIARI	40	34	80	27	10
FIRENZE	60	69	74	11	57
GENOVA	87	17	11	8	43
MILANO	76	88	60	27	64
NAPOLI	49	57	14	33	26
PALERMO	18	74	55	10	12
ROMA	56	17	21	71	15
TORINO	84	11	88	58	33
VENEZIA	18	25	14	55	77

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

Dne 14. aprila 1951 se je v Trstu rodilo 9 otrok, porok je bila ena, umrlo pa je 8 oseb.

Poročila sta se: industrijec Nicolò Luxardo in gospodinja Anna Marija Angelini.

Umrli so: 65-letna Angela Zancolic por. Maranzina, Claudia Vendramin stara 3 mesece, 74-letni Rodolfo Momcilović, 43-letna Ida Žerjal por. Poiani, 72-letna Marija Racteli por. Villović, 88-letna Marija Ierko vd. Savorgnan, 76-letni Olivo Andrea Bonetti, 83-letna Marija Gustinčič vd. Ludwig.

Obvestilo kmetovalcem-dvolastnikom

Kmetijsko nadzorništvo obvešča naslednje kmetovalce - dvolastnike, da dvignejo podaljšane dvolastniške knjižice v uradu nadzorništva v Ulici Roma št. 20, I. — dnevno od 8.30 do 13.00 ure.

GROPADA: Grgič r. Kalc Marija 59, Grgič Ivan 85, Brce Franc 74, Vrše Franc 70, Milkovič r. Macarol Tereza 50, Pečar Karel 89, Grgič Franc 99, Milkovič Karel 38, Krizmančič Franc 7, Kalc Just 73, Krizmančič Franc 93, Kalc Karlo 22, Mužina Ivan 90, Macarol r. Kuret Marija 17, Kalc r. Pečar Antonija 66, Kalc Avguštin 82, Kalc Angel 48, Pečar Ivan 23, Milkovič Just 4, Milkovič Ivan 13, Kalc Franc 72, Kalc Karel 21, Kalc Karel pok. Lovrenca 97, Kalc Andrej 48, Kalc Just 53, Pečar Matija 81, Kalc Anton 64, Pečar Lovrenc 12, Grgič Just 19, Sosič Jože 32, Mužina Franc 65, Brce Miro 2, Kalc Andrej 15, Kalc r. Brce Jožefa 45, Kalc Franc 35, Pečar Anton 10, Pečar Karel 10, Pečar Ivan 79, Grgič Franc 14, Krizmančič Anton 29, Milkovič Vladimir 77.

DOLINA: Purger Ivan 77, Žerjal Lucija 111, Sancin Ivan 102, Strajn Teodor 50, Lavriha r. Sancin Karla 233, Barut Ivan 37, Pečar r. Barut Viktorija 25, Sancin Ivan 7, Lovriha Anton 29.

BAZOVICA: Grgič r. Marc Frančiška 182, Metlika r. Krizmančič Stefanija 32, Ražem Miro 44, Bernetič Angel 134, Marc Jože 181, Mahnič Rudolf 108, Zagar vd. Fonda Amalija 48, Kocjan Jakob 69, Krizmančič r. Mevlja Ivana 113, Mirošič Anton 27, Čufar Jože 205, Pelan Svetko 52, Krizmančič Svetko 132, Glažar r. Ražem Pavlina 119, Krizmančič Franc 15, Zagar Franc 22, Krizmančič Anton 50, Cač r. Skerjanc Vida 65, Krizmančič Lojze 70, Sosič Marij 12, Krizmančič Anton 142, Krizmančič Ludvik 140, Krizmančič Amalija 126, Krizmančič Marij 199, Grgič Peter 114, Krizmančič Ivan 38, Petaros Rudolf 64, Marc Anton 190, Krizmančič Karel 40, Racman Anton 36, Ražem r. Grgič Tereza 92, Grgič Miha 7, Zagar Jakob 192, Zagar Avguštin 135, Krizmančič Miroslav 210, Racman Franc 47, Kalc Anton 158, Marc Ivan 2, Metlika Andrej 102, Fonda Avguštin 18, Čufar Joahim 124, Krizmančič Andrej 75, Grgič Andrej 97, Pelan Ivan 128, Grgič Zoro 191, Zagar Ivan 84, Pečar Jože 130, Zagar Miha 68, Marc Jernej 63, Gornik Emil 122.

PRECNIK: Pavlina r. Pangoš Dragica 19.

GROČANA: Petaros Anton 26, Petaros Peter 22, Racman Ludvik 11, Ražem Stefan 34, Racman Franc 17 Rapotec Anton 13, Grahonja r. Ražem Marija 21, Bak Marija 12, Rapotec Avguštin 9, Racman Angel 31, Ražem Anton 19, Bernetič r. Racman Ivana 10, Mihalič vd. Ražem Jožefa 4, Racman Anton 6, Racman r. Rapotec Justina 28, Višnjevec Anton 25.

BORST: Petaros r. Koren Karmela 25, Petaros Miha 89, Petaros Anton 36, Petaros Jože 74, Rojc Viktor 102, Auer Kristina 19, Žerjal Avguštin 5.

KROGLE: Ota r. Mihalič Marija 6, Jercog Valentin 1.

TRST: Pavlič Anton, Lonjerska c. 56, Mihalič Jože, S. M. M. Sp. 162, Sosič Jože, Ulica Ronchetto 64, Bernetič r. Abram, Lonjerska c. 304.

BOTAČ: Žerjal Jože 6.

PREBENEG: Kozina r. Gorup Angela 11, Bandi Franc 5, Parovel vd. Rapotec Kristina 18, Tul r Ražem Ana 76, Bandi Jože 9, Grahonja Anton 37, Žerjul Jože 44, Bandi Vinko 32, Bandi Jože 1, Kraljič Angel 73.

PADRIČE: Mahnič Avguštin 65.

MEDJA VAS: Perdec Avguštin 14, Pahor Franc 8, Pahor Jože 1.

TREBČE: Kralj Bernard 49.

SEMPOLAJ: Stubelj Milan 28.

FERNETIČI: Komar Karel 148. Zlobec Avguštin 17.

BOLJUNEC: Ota Anton 48, Povh Ivan 197, Kozina vd. Pečenik Ivana 114, Cah Martin 58, Bolčič Jože 12, Maver Ivan 56, Skrlj Angel 251.

ZABREŽEC: Žerjal Anton 19, Kosmač Nikolaj 11.

MAČKOVLJE: Flangia r. Pečar Olga 29.

ZGONIK: Gruden r. Pipan Ljudmila 39.

Iz avtomobila ukraden plašč

Tatovi zadnje čase ne prezrejo nobene ugodne prilike, da bi raztresenim in nepazljivim osebam izmaknili kako stvar. Prav to se je zgodilo 39-letnemu Paolu De Manziniju iz Ul. Rossetti 8, ki je prepričan nad poštenostjo vseh ljudi brez izjeme, pustil dežni plašč v svojem avtomobilu, pri katerem je pozabil celo zapreti šipe. Zaradi te svoje nepazljivosti pa trpi 20.000 lir škode.

Linhartova
«ŽUPANOVA MICKA» *na Kontovelu*

Dramski odsek Prosvetnega društva «Simon Jenko» priredi danes 15. t. m. ob 17. uri v dvorani Gospodarske zadruge na Kontovelu komedijo Antona Linharta «Zupanova Micka». Ta živahna in življenjsko razgibana komedija nam prikazuje značaje in tipe iz ljudstva. Njihove modrosti, njihovo vedenje, njihovo z ostro začrtano besedo izražene duhovitosti, njihov prvotno preprosti zdrav razum, zdravo čustvovanje, pravi ljudski humor. Pri tej prireditvi sodeluje tudi pevski zbor Tržaški zvon.

Režiser: Fran Dujec
Scenograf: Jože Cesar
Pevovodja: Karel Boštjančič

Vstopnice bodo v razprodaji eno uro pred začetkom predstave.

21-letni mladenič obupal nad življenjem

Precej razočaran nad življenjem je moral biti 21-letni Ferruccio Radin iz Ulice Muraglione 6. Ker si je hotel s pomočjo 30 do 40 tablet «Veramona» končati svoje še tako mlado življenje.

Mladeniča so pripeljali včeraj zjutraj z rešilnim avtom Rdečega križa v splošno bolnico, kjer so ga sprejeli na IV. oddelek zaradi zastrupljenja. Njegova mati, ki ga je spremljala, je izjavila, da ne ve za vzroke samomora, čeprav je sin zadnje čase večkrat govoril o tem usodnem koraku. Izjavila je tudi, da ga je našla zjutraj okoli osme ure že nezavestnega v postelji.

Karambol treh vozil brez hujših posledic

V zgodnjih jutranjih urah je na Nabrežju Nazario Sauro kar živahen promet. Tako je bilo tudi včeraj zjutraj okoli 7. ko po cestah vozijo razni vozovi s konjsko vprego, motorji in kamioni vseh vrst.

Prav čuden karambol je zaradi tega nastal na Nabrežju, kjer se je po desni strani peljal na svojem vozu Marij Sušič, iz Ul. Moreri 136.

Istočasno je v isto smer vozil tudi neki manjši kamion, ki je hotel prehiteti počasno vozilo. Tudi 48 letni Francesco Aviano iz Ul. Scussa 7 je hotel z motorjem prehiteti obe vozili, vendar se je nenadoma znašel v sredini med njima. Motociklist, ki je spoznal nevarnost, je takoj stisnil zavore. Sunek ga je vrgel na voz, kjer je k sreči ostal nepoškodovan, medtem ko je motor nadaljeval vožnjo brez svojega vozača in pri tem ranil v nogo 22-letnega Alberta Štoko iz Kontovela št. 3, ki je sedel na vozu.

IZPRED SODIŠČA

Sicer priletnen, vendar še spreten

Kakor se da razbrati iz kazenskega lista Rinalda Turatija, pozna mož skoraj vse italijanske zapore in se spričo tega zaradi svoje tatinske kariere res ne more pritožiti. Menda se je prav zato iz Milana, kjer je bil rojen pred 56 leti in kamor še vedno spada, priklatil v Trst, da poskusi žeparsko srečo v okolju, kjer nima še toliko znanja s policijo. Vendar ga je sreča zapustila tudi tu, zakaj 2. t. m. se je obnašal tako neoprezno, da je padel v roke policijskim stražnikom in končal v koronejskih zaporih.

Onega dne okrog 18. ure se je med drugimi potniki stlačil v filobus B na Borznem trgu tudi Luigi De Stefani, ki je med vožnjo potem prepustil svoj sedež starejšemu sopotniku. Starejši sopotnik pa ga je pri tem po neredosti dregnil v desno stran prsi, prav tam, kjer je De Stefani hranil listnico. Pri izstopanju se je mož instinktivno potipal pa onem mestu in takoj ugotovil, da je žep prazen. Naglo se je ozrl za starejšim sopotnikom, ki pa je ta čas tudi skočil z vozila ter pričel bežati.

De Stefani je sicer alarmiral ljudi s kričanjem, toda kakor se je izkazalo, je bil sam vendarle najurnejši, zakaj že po nekaj sto metrih je zgrabil žeparja za ovratnik in mu iztrgal svojo denarnico z osebnimi listinami in 20.000 lirami. Na mesto poklicani stražniki so ugotovili, da je tat Rinaldo Turati, ki se v svojem življenju menda nikdar ni branil tuje lastnine in ki je že mnoge spravil ob čedne denarje.

Sodniki so včeraj kaj kmalu rešili njegov primer. V sodnijskih aktih, nanašajočih se na Turatija, ni bilo nikjer najti zrna, ki bi govorilo v njegov prid. Zato so mu prilepili poldrugo leto zapora in 15.000 lir globe.

Odšla je z doma

33-letni Giovanni Crevatin iz Ul. d'Alviano je včeraj zjutraj javil policiji, da je njegova žena 29-letna Maria Sabini izginila z doma. Mož nima nobenih vesti o njej, odkar je pred. včerajšnjem zapustila njegovo streho. Ker je bila žena živčno bolna, je mož izrazil bojazen, da je odšla, ne da bi ga prej obvestila v neko kliniko v Italijo na zdravljenje.

Širite in čitajte Primorski dnevnik!

Razstrelitev bunkerja sredi mesta

Okoli 17.45 predvčerajšnjega dne so na sedežu gasilcev v Ul. Ugo Foscolo s pomočjo šestih min razstrelili neki bunker. Zaradi močnega zračnega pritiska je razbilo v pekarni last 42-letnega Emilija Comisela izložbeno šipo. Lastnik trpi 10 do 12 tisoč lir škode.

Nekoliko kasneje pa je 42-letni Giovanni Lapisin iz Ulice Bocaccio 14 javil policiji, da mu je zaradi razstrelitve bunkerja priletel na glavo kos cementa, ki ga je eksplozija zanesla v neko dvorišče Ulice Ugo Foscolo.

Zakrinkani neznanec oropal zaljubljenca na Opčinah

Okolica Obeliska na Opčinah ki je znano kot priljubljeno sprehajališče mladih zaljubljencev, je bila včeraj zvečer prizorišče ropa.

25-letni Ruggero Ferraiolo iz Ul. Donota se je mirno sprehajal z nekim dekletom, ko je stopil pred njiju neznan moški s krinko na obrazu, ki je z bliskovito naglico potegnil puško izpod dežnega plašča, jo nameril v zaljubljenca ter zahteval ves denar. Mladenič je na grožnjo takoj odprl listnico, potegnil iz nje 700 ali 800 lir in jih vrgel na bližnji zid. Čim je zakrinkani ropar pobral denar je dvojici ukazal naj nadaljujeta pot proti Obelisku on pa jo je jadrno odkuril v nasprotno smer.

Približno 600 metrov od kraja ropa pa je Ferraiolo našel policista, kateremu je stvar prijavil. Policija je takoj začela z zasledovanjem roparja, vendar pa še ni znano, če so ga ujeli.

Šala z «Vespo»

Ker 39-letni Onofrio Spadavecchia, iz Ul. Raffineria 2, ni več našel svoje ljubljene «Vespe», kjer jo je prej pustil, se je takoj odpravil do bližnje policijske stražnice in stvar prijavil. Policija je bila že okoli po mestu v iskanju tatu, ko se je Spadavecchia veselo pojavil na policiji in izjavil, da je Vespo ponovno našel in celo na istem mestu kjer jo je pustil. Izjavil je da mu jo je odpeljal njegov prijatelj, ki se je hotel z njim pošaliti in ga pošteno ustrašiti, kar se mu je popolnoma posrečilo.

Nesreča pri delu

V pristanišču Duca D'Aosta se je včeraj med delom precej ranil 44-letni Terčon Ivan, stanujoč na Proseku št. 2. Mož bo okreval v 10 do 15 dneh.

IZ ISTRSKEGA OKROŽJA

Gospodarska šola v Kopru

Ta šola, ki jo je do lani vodil naš tržaški gospodarski vzgojitelj tov. Janko Furlan in je bila enoletna se je letos spremenila v dvoletno. Absolventi bodo imeli možnost, da vstopijo v tretji letnik gospodarske šole v Ljubljani.

Letos obiskuje gospodarsko šolo 22 dijakov, od katerih je 15 deklet in 7 fantov. Od teh ima 15 že izpolnjeno nižjo srednjo šolo. Nekaj pa jih ima po dve leti gimnazije.

Vsi obiskovalci se zelo zanimajo za učenje in razumejo njega resnost. Zavedajo se, kaj bo od njih zahtevala služba, ko jo bodo nastopili.

Šolo vodi tov. Jože Dolgan. Razen njega poučuje na šoli še šest honorarnih profesorjev. Učne teme so: gospodarska tehnika in geografija, blagoznanstvo, knjigovodstvo, stenografija in strojepisje. Poleg teh se poučuje še slovenščina in gospodarska matematika.

Iz te dvoletne gospodarske šole bodo izšli zmožni kadri za različne poklice v gospodarskih podjetjih in odborih ljudske oblasti v našem okrožju.

Odkup vina in zelenjave na Koprskem

V prvih treh mesecih januarju, februarju in marcu je bilo odkupljenih 751,654 litrov vina v vrednosti 10 milijonov 505 tisoč din. Predviden pa je še odkup okoli 100 vagonov.

Odkup cvetače je bil v prvih treh mesecih po planu presežen za 44 odst. Ostale zelenjave je bilo odkupljene 220 stotov.

Tudi če je bilo vreme do predkratkim skrajno neugodno, je odkup zelenjave v tem obdobju presežen po planu. Z ustalitvijo lepega vremena pa so ustvarjeni vsi pogoji, da se bo vsa povrtnina hitreje razvijala in bo prihajala na trg v še večji količini.

V Manžanu pričakujemo dobro letino olјk

Ker smo imeli letošnjo zimo le deževno vreme, je to zelo ugodno vplivalo na oljčna drevesa. Sedaj so vsa zelo lepa in imajo bujno temno zeleno listje. To je znak, da bomo imeli dobro letino oljk.

Potrebno bo že sedaj misliti na škropljenje in obrambo proti velikemu škodljivcu oljčni mušici, da nam ne bo napravila take škode kot lansko leto.

Gostovanje društva „Vlahović" iz Zagreba

Te dni je v naših krajih gostovala večja skupina MKUD «Jože Vlahović» iz Zagreba. Ta skupina združuje več sto mladih delavcev, dijakov in študentov in je znana po vsej Jugoslaviji po svojih kvalitetnih nastopih. Dobila je že več priznanj in nagrad.

Pri nas so nastopili pevci z raznimi narodnimi in umetnimi pesmimi, nekaj nadarjenih igralcev pa se je predstavilo z dvema skečema. Največje zanimanje je vzbudila folklorna skupina, ki je gledalcev presenetila z brezhibno izvedenimi plesi jugoslovanskih narodov. Skupina je gostovala v Kopru, Izoli in Piranu, nakar je odšla v Bujščino.

Takih gostovanj si želimo še več, ker nam vedno prinesejo polno prijetnega kulturnega razvedrila.

Partizansko slavje

Bivši partizani, aktivisti in ljudstvo Bujščine bo imelo danes v nedeljo veliko partizansko slavje združeno s pohodom skozi razne vasi. Poživeli bodo na tem pohodu spomine na čase partizanstva in tradicijo borcev za svobodo.

Ljudstvo po vaseh bo pripravilo tem svojim najboljšim sinovom slavnostne sprejeme in jih bo pogostilo po partizanskem načinu.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE v marcu v Istrskem okrožju

Rodili so se: Branko Hrvatin, Giani Pavšič, Nevio Glavina, Franko Apollonio, Clara Norbedo, Erminda Jurinčič, Remigio Argenti, Giorgio Zahar, Miroslav Lazar, Slaviča Kocjančič, Fulvija Bani, Leopold Babič, Fulvijo Minca, Nadja Kermac, Zdravko Sergon, Liliana Agio, Silvano Cover, Lidia Gava, Edo Domjo, Boris Krmac, Lina Pobega, Nevija Kodarin, Gabriella Martinolli, Dario Tedeško, Sergio Dapretto, Evelina Koščica, Loredana Tuljak, Nives Babič, Edoardo Sperandio, Lidija Černeka, Vitomir Kermac, Anita Sabadin, Fabio Steffe, Neva Rener, Fulvio Apollonio, Antonio Norbedo, Flori Degrassi, Marisa Bertok, Giuseppe Fontanot, Vlado Jurinčič, Miami (mrtvorojen), in Giurgevich (mrtvorojen).

Umrli so: 71-letna Frančeška Riosa roj. Lonzar, 54-letni Pietro Minca, 78-letna Katarina Cociani roj. Marušič, 73-letni Jakob Lukac, 73-letna Antonija Toškan roj. Pobega, 59-letni Josip Jerman, 89-letna Ana Debernardi roj. Rojac, 77-letni Giovanni Tamplenizza, 70-letni Nazario Ramani, 24-letni Bruno Negri, 73-letni Katarina Sabadin roj. Ruznjak, 1 mesec stari Dario Mužnič, 85-letna Mihaela Pekarc roj. Bertok, 76-letni Ivan Babič.

Poročili so se: Podoficir JA Svetislav Jovanič in uradnica Natalija Apollonio, delavec Zmagoslav Furlanič in delavka Marija Ahlin.

Z GORIŠKEGA

Še ena šovinistična manifestacija

Med neštetimi značilnostmi v Gorici je morda najbolj očitna ta, da skoraj ne udarijo s krampom, ne da bi to kretnjo spremljali vedno istih šovinistični šlagerji. Sploh je postala Gorica v zadnjih letih velik trg, kjer se vršijo vsakovrstne manifestacije z namenom, da bi nekateri krogi prevpili splošno prepričanje, da je življenje v Gorici zelo slabo.

Nekaj podobnega bodo tudi današnja slavja v zvezi z otvoritvijo zavoda Fabio Filzi v begunskem naselju pri Standrežu.

Za otvoritev tega doma organizatorji že nekaj časa v časopisih vodijo propagando in pozivajo zlasti istrske begunce, naj se te otvoritve udeležijo. V ta namen so izpremenili tudi zunanji videz mesta. Po zidovih zlasti pa po kostanjih in platanah na korzu so nalepili v obliki italijanske zastave lepake, na katerih so napisana gesla: italijanska Istra, italijanska Dalmacija, italijanski Zader, Trst in podobno.

Ob sami otvoritvi pa bodo spregovorili razni govorniki o katerih lahko že vnaprej povemo, da bodo v svojih govorih do solz objokovali «izgubljene» «terre italianissime» itd.

O sami gradnji tega zavoda smo v našem listu že pisali. Povedali smo, da z denarjem slovenskih davkoplačevalcev gradijo domove, ki so namenjeni italijanskim učencem. S takim ravnanjem se dela slovenskemu ljudstvu nezaslišana krivica, kajti ravno slovenski učenci so tisti, ki najbolj potrebujejo zdravih in novih šolskih prostorov.

Današnje napihnjene manifestacije v zvezi z otvoritvijo doma Fabio Filzi bodo zato predstavljale za slovensko ljudstvo dvojno krivico: prvič, ker bodo šovinistični krogi blagoslavljali zavod, ki je bil napravljen tudi z denarjem slovenskih ljudi, drugič pa zato, ker bo že sama manifestacija kot vse dosedanje te vrste potekala v duhu protislovenske in protijugoslovanske gonje. Naravno je, da bo celotna manifestacija prav dobro služila kot uvod v volilno borbo šovinističnih strank.

Z naše strani smo najodločneje proti podpihovanju šovinistične mržnje na škodo katerega koli naroda, ker prav dobro vemo, kako je škodljiva. Zato protestiramo proti njej tudi zato ker škoduje interesu obeh narodnosti in zbližanju med sosednima republikama.

Novi predlogi za uspešno poslovanje v prosti coni

Ker se zdi, da bo predstavljala prosta cona na bližnjem zasedanju goriškega občinskega sveta eno izmed temeljnih vprašanj dnevnega reda, se razne politične skupine in stranke nanj temeljito pripravljajo. Vsaka skuša najti najboljši način upravljanja tega gospodarskega telesa, da bi lahko z njegovo pomočjo dosegli čimvečje izboljšanje splošnega goriškega gospodarskega življenja.

Te dni je med drugimi tudi Delavska zbornica prišla na dan s svojim predlogom. Ona meni, da bi bilo to vprašanje mogoče zadovoljivo rešiti, če bi sedanjo upravo zamenjali in na njeno mesto postavili drugo, v kateri bi bili predstavniki goriške občine, Trgovinske zbornice, Zveze industrijcev, Zveze trgovcev, Zveze poljedelcev, Zveze obrtnikov, industrijskih in trgovskih delavcev predstavnikov finance itd.

Poleg tega bi bilo treba dobrote, ki jih prinaša prosta cona, nameniti pospešitvi industrije in obrtništva.

Nedvomno drži, da bo lahko prosta cona služila interesom prebivalstva, če bodo njeno poslovanje nadzorovali ljudje, ki bodo res predstavljali najširše sloje prebivalstva, upravnega ter gospodarskega življenja. Prav tako pa je tudi neizpodbitno, da bo prosta cona slej kot prej ostala še nadalje mrtvorojeno dete, če ne bodo njeni upravitelji poskrbeli, da se bo z dohodki dvignila industrija in obrtništvo.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

V goriški mestni občini je bilo od dne 9. do 15. aprila 1951 8 rojstev, 11 primerov smrti, 8 vknjiženih porok in 3 poroke.

Rojstva: Fogar Mihaela, Gobbi Roberto, Blascovich Bruno, Daros urij, Cecutta Alojz, Miculin Ines, Zucconi Fabij, Cej Jožef.

Smrti: 72-letna gospodinja Valentinčič vd. Varlec Emilija, 57-letni zasebnik Vacca Dominik, 68-letni potni trgovec Santoro Lucijan, 53-letni težak Riavizi Alojz, 81-letni kmetijski težak Saurin Anton, 73-letna gospodinja Castellani Marija, 50-letni rokodelec Pusnar Robert, 50-letni zidar Pribedic Anton, 27-letni pek Zanetti Alojz, 91-letna gospodinja Dornik vd. Medveššek Marija, 69-letna gospodinja Jansig vd. Sussi Emilija.

Vknjižene poroke: zidar Luiza Jožef in šivilja Zoff Rudolfa, brigadir Giuncato Ivan in gospodinja Garbellini Laurina, Gabriotti Vinko in Castellani Lucija, trgovski pomočnik Epicuri Emil in gospodinja Morsan Bertka, železničar Auletta Hinko in šivilja Fontanin Gina, geometer Alloi Artur in učiteljica Agostinis Milka, poštni agent Zancarli Bruno in gospodinja Berdon Elidan, državni uradnik Cisotto Ivone in gospodinja Piccoli Marija.

Poroke: občinski uradnik Galateo Peter in gospodinja Valentini Marija, elektromehanik Bradaschia Jordan in pletilja Pontoni Vanda, orožnik Reja Krel in šivilja Roner Marija.

MALI OGLASI

ZA ČEBELARSTVO IN MEDARSTVO (že vpeljano), se išče pomočnik ali družabnik s kapitalom. Informacije v odvetniški pisarni dr. Ferfolja - Trst, Ul. F. Filzi št. 17.

ADEX-IZLETI
6. maja izlet v:
Št. Peter na Krasu, Solkan - Sv. Gora, Pazin, Poreč in Motovun
Vpisovanje do 21. t. m. pri Adria-Express, Ul. F. Severo 5/b, telefon 29-243

Mizarji podjetniki kmetovalci!
Deske smreke, marelove in trdih lesov, tramovje, plovezane šče, furnir, parkete in drva vedi najugodneje
CALEA TRST viale Sonnino 24 Tel. 90441

ZAMAN SE IZMIKAJO

ZSSR nima argumentov, s katerimi bi lahko pobijala točne navedbe jugoslovanske „Bele knjige“

Namestnik sovjetskega zunanjega ministra in šef sovjetske delegacije na pariški konferenci A. Gromiko je nedavno na seji štirih zopet napadel Jugoslavijo. V svojem izpadu je ponovil prav vse tisto, kar smatra Jugoslavija kot docela nedopusten način postopanja, ako hočejo države doseči medsebojno sodelovanje v korist miru. Nobena država ne more namreč opravičiti svojih hegemonističnih ciljev s tem, da razglasi zakonito vlado druge države enostavno za «vohunsko kliko», ne da bi prišlo takšno postopanje v najresnejše nasprotje z načeli demokratičnega in miroljubnega sodelovanja.

Toda sovjetska vlada, v imenu katere je govoril v Parizu Gromiko, kljub temu misli, da sme kršiti vse mednarodne obveznosti, ki jih je nasproti Jugoslaviji svečano prevzela, in to z izgovorom, češ kakor hitro je Sovjetska zveza razglasila zakonito jugoslovansko vlado za «vohunsko kliko», je dala s tem sama sebi dovoljenje, da sme ukreniti proti tej vladi katero koli neprijateljsko dejanje.

Gromiko je seveda na ta način docela potrdil obtožbe, ki jih je iznesla jugoslovanska vlada v «Beli knjigi» o napadalnih namenih držav vzhodnega bloka, ki jim na čelu vlada Sovjetska zveza proti Jugoslaviji. Gromikov nevljuden izpad predstavlja istočasno prvi «odgovor» s Sovjetske strani na jugoslovansko «belo knjigo», ki jo Sovjetska vlada in moskovska propaganda kljub preteku tolikih dni po njeni objavi še sploh ni omenila.

«Bela knjiga» je v vsem svetovnem tisku, v političnih in diplomatskih krogih izzvala velik odjek in zanimanje. Pri tej priliki je svetovni tisk podčrtal, da je politika pritiska in agresivnosti proti Jugoslaviji najnačilnejši primer za to, kakšnih sredstev se poslužuje vlada Sovjetske zveze pri izvajanju svoje hegemonistične in osvajalne politike. Svetovni tisk nadalje ugotavlja, da spominja izvajanje te podlage hladne vojne na metode fašističnih držav, katere so sovjetske metode že prekosile.

Svetovna javnost se je sicer bolj ali manj že seznanila s pritiskom, ki ga sovjetski blok satelitnih držav izvaja nad Jugoslavijo, toda svetovno javno mnenje je po objavi jugoslovanske «Bele knjige» postalo ponovno pozorno, ker se je sploh zgrozil nad dokumenti, ki govorijo o tako vsestranskem, totalnem in sistematičnem pritisku, s katerim ogroža Sovjetska vlada že tri leta svobodoljubne in miroljubne narode Jugoslavije in njihovo vlado.

Pri vsem tem pa Sovjetska propaganda še vedno molči o tej knjigi, Gromiko z njo poimizirá, ne da bi ji imenoval. Sicer mu ni bilo niti lahko, da bi jo omenil. Moral bi namreč odgovoriti na jasno in odprto postavljena vprašanja, moral bi odgovoriti na dejstva in na listine, ki ta dejstva dokazujejo. To mu vsekakor ni bilo mogoče, ker nima niti dejstev niti dokumentov, s katerimi bi mogel dokazati napadalnost in nemiroljubnost Jugoslavije. Nasprotno obstojijo samo takšna dejstva in dokumenti, ki dokazujejo hegemonistične cilje Kremlja in napadalni način postopanja sovjetskih satelitov nasproti Jugoslaviji.

Glede na vse to je bilo treba napraviti drug načrt za «odgovor» na obtožbe, ki jih je predočila Jugoslavija javnemu mnenju vsega sveta. Propaganda v satelitskih državah in propaganda informbirojevskih agentur na Zapadu je istočasno z raznimi diplomatskimi koraki satelitskih vlad izzvala nov val vojnohujskaške propagande, pri čemer je napadla vse, kar je jugoslovansko, obtožila Jugoslavijo da pripravlja vojno in podobno. Pri tem poziva ponovno jugoslovanske komete delavce, kmete in oficirje in splošno vse ljudstvo na odpor, na oddvojno socialistične ureditve države ter odstranitev sedanje vlade.

Ta novi val pritiska zopet potrjuje obtožbe «Bele knjige»; ta predstavlja nove dokaze o zločinskih namerah in ukrepih pripravah proti svobodnim in neodvisni Jugoslaviji. Istočasno zasleduje ta val pritiska Sovjetske zveze samo to, da pomaga voditeljem sovjetske zunanje politike pri tem, kako bi se izognili odgovoru na vprašanje: «Ali hoče ali noče sovjetska vlada že enkrat prenehati z izvajanjem napadalnega, vojnega, političnega in ekonomskega pritiska na Jugoslavijo, ali hoče ali nočeš vzpostaviti z Jugoslavijo vsaj znosne odnošaje?»

Očitno je, da Sovjetska zveza s tem, da se izogiblje vsakemu resnemu odgovoru in resnemu diskusiji, pri tem pa, da nadaljuje z novimi napadalnimi pobudami proti Jugoslaviji samo še bolj in globje prepričuje miroljubne ljudi po svetu, da je njena politika proti Jugoslaviji resnično le imperialističnega značaja.

Vsa propaganda kominformistov po svetu trdi, da pomeni «Bela knjiga» ponovno izsiljevanje v sklopu laži in klevet na račun Sovjetske zveze in držav ljudske demokracije. Ta fraza se je pojavila najprej v bolgarskem tisku in v pariškem listu «Humanité», toda dobesedno jo je ponovila italijanska «Unità» in nato madžarski radio. Končno so jo kot papagaji ponovili vsi listi in radio oddajne propagandne postaje v Sovjetski zvezi. Najlepše pri tem je to, da so pisali in govorili o «Beli knjigi» že tedaj, predno so jo dobili roke in prečitali. Toda pri tem pozabljajo, da so te «laži in klevete», ki jih je objavila «Bela knjiga», v resnici agresivne note ultimatskega značaja in da so to note, ki jih je Jugoslaviji poslala sovjetska vlada; to je nič manj kot 46 sporazumov in pogodb, ki jih je Sovjetska zveza enostransko in nepričakovano prekinila z Jugoslavijo. «Laži in klevete» iz «Bele knjige» so dobesedno navedeni govori ministrov in drugih najvišjih državnih voditeljev vzhodnih evropskih držav.

Gromiko je tedaj kot zastopnik sovjetske vlade ponovno pred vsem svetom napadel Jugoslavijo ter pri tem zlorabil tribuno mednarodne konference: S tem je ponovno dokazal, da je vlada Sovjetske zveze naprotj Jugoslaviji še vedno sovražno razpoložena in da ji ni na tem, da bi prenehala s politiko napadanja in pritiska, ampak nasprotno, da hoče proti Jugoslaviji še nadaljevati s to politiko.

Zato je zaman vsako izmikanje na vsa dejstva, ki jih je objavila «Bela knjiga»; ta dejstva so neizpodbitna in ves svět jih upošteva. Izmikanje z odgovorom bo imelo lahko samo ta uspeh, da bo vzbudilo še nadaljnja sumničenja in nadaljnje načrte sovjetske napadalne politike proti Jugoslaviji. Vse to bo povzročilo še večjo skrb svetovnega javnega mnenja, ki si želi miru; toda pri tem bo hkrati vzbudilo tudi željo in zahtevo, da se svet upre takšni politiki!

El Campesino priča pred pariškim sodiščem proti «Lettres Francaises».

El Campesino, s pravim imenom Gonzales, je bil poveljnik slavne 46. španske udarne divizije v državljanski vojni. Po porazu republikancev se je umaknil v ZSSR, kjer pa je bil zaradi svojega nasprotovanja proti nedemokratičnim in nekomunističnim metodam preganjan in stalno pod nadzorstvom NKVD. Uspelo mu je pobegniti v Perzijo (Iran), kjer je padel v roke najprej britanski policiji, kateri pa je ušel, dokler ni spet padel v mrežo NKVD v Perziji. Skozi različne celice in različne muke je bil končno prestavljen v slovito moskovsko ječo — Lubianko.

El Campesino odkriva resnico o ZSSR

El Campesino tudi v Perziji ni našel miru. Najprej je propadel njegov namen vpisati se v nekak poljski korpus, ki se je sestavljal v severni Afriki in od koder bi bila večja možnost pobega v Španijo, kjer je nameraval organizirati gverilsko vojno proti Francu. V tej zvezi ga je britanska policija aretirala na poljskem konzulatu in dokaj časa je poteklo preden je dokazal, da ni sovjetski vohun, pač pa begunec iz ZSSR. Britanci so ga celo oblekli in mu dali možnost odhoda v London. Campesino je to odklonil in tako ostal v Perziji v zaporih britanske policije do januarja 1945, od koder mu je uspelo pobegniti. Namenil se je v Irak, vendar je imel sedaj proti sebi razen agentov sovjetske policije še agente britanske policije in na njegovo nesrečo je padel prav v roke sovjetski tajni policiji NKVD, ki je imela v tej državi odlično organizirano vohunsko mrežo. Zaprli so ga v celico sovjetskega konzulata v Teheranu in čeprav je skrbno skrival svojo identiteto, ga je spoznala neka Rusinja, pripadnica NKVD, ki je bila z njim v Španiji. Kmalu so ga preselili z zaprtim avtomobilom v neznan kraj izven mesta, kjer so ga v podzemni celici začeli izpraševati. Za njegove izpraševalce so bili deli oblek, ki so mu jih dali Britanci, dokaz, da je vstopil v britansko obveščevalno službo. Ko je to tajil, so ga pretepli do nezavesti. Neke noči so ga z zvezanimi rokami in nogami prepeljali spet v druge zapore NKVD, kjer so ga izpraševali in mučili kakih 8 dni. Končno so ga močno zastraženega odpeljali v Baku in od tam v Tiflis, kjer je bilo središče vohunskega oddelka. Tu je od advokata Nikitina, ki ga je obiskal v zaporu, zvedel, da bo v kratkem odpeljan v znamenite zapore NKVD — v Lubianko, kar se je v resnici tudi zgodilo.

V Lubianko je El Campesino potoval v posebnem vlaku, ki ga imenujejo «vlak dvajsetih let», ker prevaža v zapore samo obsojence na več kot 15 let. To grozno pot opisuje El Campesino takole: «16 nas je bilo v oddelku za 4 osebe. Zdelo bi se nemogoče, toda v «Stalinovi deželi» je toliko stvari, ki se zde neverjetne. Vso pot smo stali na nogah, stisnjeni drug ob drugega, spali smo stoje in tudi umirali smo stoje. Štiri dni in pol so vrata vagona ostala zaprta. V Rostovu so nam dali deset funtov kruha in dva slanika. Kljub strahoviti lakoti sem se vzdržal in nisem jedel; dva ali trije kaznjenci, ki se niso mogli premagati, so umrli zaradi žeje, ki so jo povzročili slaniki. Ne vem, kdaj so umrli, to smo opazili šele v Moskvi, ko smo izstopili iz vagona. Kako naj bi smrad odkril tri mrtvece, ko pa smo vsi oddajali neverjeten smrad. Tako smo prišli v Lubianko».

Tukaj je El Campesino dokončno spoznal, v čem je skrivnost tako mirnodušnega priznavanja kaznjencev na raznih procesih v ZSSR. Vzroka za to ni treba iskati v kakšnih injekcijah in podobnem, pač pa v dejstvu, da je za vsakega kaznjenca, ki je okusil Lubianko, smrt najbolj zaželena pot v svobodo.

Zaprli so ga v celico, ki so jo imenovali «pasja hiša». V njej je mogel samo stati in kvečjemu sedeti tako, da se je s koleni opiral v vrata. Po zdravniški preiskavi, ki jo je opravila neka krepka kapitanica NKVD, so ga popolnoma nagega spet za vso noč zaprli v omenjeno celico, in šele drugo jutro so mu dali kratke zaporniške hlače in srajco s samo enim rokavom. Stražniško oko ga je neprenehoma opazovalo skozi odprtino celice, kakor da bi hotelo reči: «Odslej ne boš neopažen napravil niti giba.»

Od tu je bil El Campesino prestavljen v skupinsko celico, v kateri je bilo zaprtih pet živih mrličev, ki zaradi strašne ošibelosti niso bili sposobni niti glasno govoriti. Razen tega pa je bilo tudi prepovedano glasno govoriti v teh zaporih. Dnevni red je bil zelo strog. Vstajanje je bilo ob peti uri in za opravo telesnih potreb je bilo določenih sedem minut.

Ob kruhu in topli vodi

Dnevni del bivanja v Lubianki opisuje El Campesino tako: «Dve uri na dan smo morali čistiti postelje in tla s cunjo napojeno s petrolejem. Če so straže odkrile najmanjši madež, smo morali čistiti drugi dve uri. Pri močni izčrpanosti je tudi to bil eden izmed načinov mučenja. Potem so nam dali tri funte črnega kruha in kozarec tople vode. Nato smo morali sedeti na posteljah s knjigo v roki, ker pa smo morali stalno gledati na lino na vratih, ni bilo mogoče čitati. Če je kdo za hip umaknil pogled od line, ga je straža začela pretepati. Ob eni uri je vstopil v neomadeževanem belem oblačilu natakar s kapo šefa na glavi in nam na posrebrenem krožniku prinesel tri funte črnega kruha in tople zeljnate in paradižnikove juhe. Tudi to, da nam je tako neznatno količino hrane prinašal tako fin natakar, je bila preračunana krutost NKVD. Od ene do ene in pol smo smeli leči, nato pa do sedme spet nepremično zreti v lino na vratih.

Mučenje se nadaljuje ponoči. Spanje v Lubianki ne pomeni počitek za ojačenje organizma, pač pa nasprotno. Zaradi pomanjkanja prostora moraš imeti noge stalno skrčene. Kljub mrazu mora kaznjenec držati roke nad pokrivalom stegnjene ob telesu. Ležati mora stalno v isti legi z obrazom vedno obrnjenim v smeri line na vratih. To ni še vse. Vso noč žari nad očmi kaznjenca močna luč, ki prodira v zavest. V takem položaju je spati nemogoče. Vsako jutro si še bolj utrujen, še bolj fizično in moralno uničen.»

INKVIZITORSKE METODE NKVD V LUBIANKI

3.

V ČEM JE TAJNOST "PRIZNAVANJA" NA PROCESIH V ZSSR IN NJENIH SATELITH

Nočno zasliševanje pod Stalinovo sliko

Zasliševanja so bila v Lubianki vedno ponoči, kakor je to navada vseh inkvizitorjev. Komaj je kaznjenec zaspal, ga je straža surovo zbudila in v dveh minutah je moral biti napravljen. Skozi dolge hodnike je potem vodila pot do sobe št. 967, o kateri piše El Campesino tako: «Soba je zelo prostorna in na golih stenah je samo Stalinova slika. V njej so bili trije agenti NKVD. Usesti sem se moral v kot za veliko mizo z rokami pred seboj. Trije agenti v uniformah NKVD so stali kakih 9 metrov pred menoj. Kaki dve uri me niso ogovorili. Delali so se kot da gledajo neke papirje, v resnici pa me niso izpustili izpred oči niti za hip. Siliti sem se moral, da nisem padel v spanec. Končno so me začeli zapovrstjo izpraševati, skušajoč me zmesti in zapleti v protislovja. Eden izmed njih me je zmerjal s krutostjo, ki so jo zmožni samo Rusi v svojem jeziku. Kdaj sem vstopil v službo V. Britanije in ZDA? V času španske državljanske vojne? NKVD je sumila že več let, da sem bil v stiku z ameriškim poslanikom. Kolikokrat sem ga videl? Kakšne tajnosti sem mu zaupal? Na vsa vprašanja sem odgovarjal s preračunano počasnostjo in mislim, da sem jih zmedel. Njihov namen je bil predvsem umazati mojo preteklost in umazati me v očeh španskih komunistov in vsega sveta. Tudi v Španiji naj bi El Campesino bil volgaren agent imperialističnih sil, ki je poslal v smrt tisoče ljudi, da bi tako ošibil republikansko vojsko, ter da je izvršil vrsto nizkotnih čejanj, da bi skreditiral stvar komunizma. (S tem so mi hoteli naprtiti sramoto za zločine, ki so jih v Španiji storili Rusi)».

Tak način zasliševanja se je ponavljal vsako noč. Zaradi trpinčenja je El Campesino začel z gladovno stavko, ki pa jo je po devetih dneh opustil, ker je spoznal, da z njo ne bo ničesar dosegel. Tako je ostal v Lubianki devet mesecev. Le z nadčloveško voljo je vztrajal in prenašal trpinčenje. Ničesar ni izpovedal, kar so od njega hoteli in tudi ni podpisal nobenih vnaprej pripravljenih izpovedi, čeprav so ga k temu silili z «ledenimi kopeli» v Lubianki posebno priljubljenim načinom mučenja. Pod takim pritiskom so mnogi jetniki klonili in končali ali v smrt ali pa postali orodje NKVD. V ZSSR je ukinjena smrtna kazen v teoriji, toda zaporna kazen ni konec, ampak začetek trpljenja.

KAKO SO NACISTI *pripravljali napad na Jugoslavijo*

ZAPISKI S PROCESA PROTI NACISTIČNIM VOJNIM ZLOČINCEM PRED MEDNARODNIM VOJAŠKIM SODIŠČEM

V zadnji številki smo objavili Hitlerjeva povelja, ki jih je izdal tik pred začetkom vojne dne 27. marca 1941 proti Jugoslaviji. Povedali smo tudi, kako je Hitler sklical vrhovni vojni svet, kjer so sodelovali zun. min. Ribbentrop in generali Keitel, Jodl ter Goering. Danes prinašamo izvlečke njihovih izjav, podanih pred mednarodnim vojaškim sodiščem za vojne zločince.

* * *

Pričnimo z Ribbentropom: ta se je hotel na vsak način otresti krivde glede napada na Jugoslavijo brez napovedi ultimata. Po opisu obiska s Hitlerjem v Firenzi je dejal, da je želela Nemčija, da bi ostal Balkan izven vojne, toda vse je presenetil Mussolini z besedami: «Mi marširamo...», kar je pomenilo v Grčijo.

Nato je Ribbentrop nadaljeval: «Jugoslovanska politika je bila odločilna za Balkan in skušal sem navezati tesnejše stike z Jugoslavijo ter jo pridobiti za trojni pakt. V Nemčiji so zelo dobro vedeli, da je bila v Beogradu močna opozicija proti pristopu Jugoslavije k paktu in proti vsaki tesnejši zvezi z Nemčijo. Hitler je rekel, da se mu je na Dunaju pri podpisu trojnega pakta zdelo, kot da bi bil pri pogrebu. Kljub temu smo se začudili, ko je dva ali tri dni po podpisu prišlo do državnega udara in do nove vlade...»

Vsi ti dogodki so po izjavi Ribbentropa dovedli Hitlerja, da se je odločil za intervencijo na Balkanu. Ribbentrop je hotel s svojo obrambo na vsak način prikazati, da se je Nemčija šele v zadnjem trenutku odločila za vojno proti Jugoslaviji. Toda ta zagovor mu ni uspel: član sodišča David Maxvell-Fyfe mu je predočil Cianov memorial k razgovorom s Hitlerjem, ki vsebuje: «Nasplošno bo najbolje da likvidiramo lažne nevtralce enega za drugim. Italija mora smatrati za negotovega nevtralca Jugoslavijo...»

Sodnik David je ugotovil: «Vi ste torej pomagali izvajati Hitlerjevo politiko in likvidirati nevtralce enega za drugim, med temi tudi Jugoslavijo.» Ribbentrop je v zadregi odgovoril: «Hitler je hotel držati Italijo vsekakor na naši strani, ker je bila vedno zelo nezanesljiv partner».

Sodnik David je Ribbentropa, ko se je še nadalje izmikal, vprašal: «Torej je bilo tudi Mussolinijevo stališče, da je treba napasti Balkan pri prvi priliki?» — Ribbentrop je previdno dejal: «Tega pa ne vem». Nato je sodnik David predložil Ribbentropu dodatni protokol k pogodbi med Nemčijo in Italijo z dne 22.5.1939 z Mussolinijevimi pripombami, naj sile osi že prve ure vojne zavzamejo Podonavje in Balkan in uporabijo zasedeno ozemlje za preskrbo z živili in industrijskimi vojnimi potrebščinami.

Sodnik David: «Vidite torej, Mussolinijevo stališče je bilo že v maju 1939 takšno, da je treba napasti Balkan ob prvi priliki. Ribbentrop je molčal in končno dejal: «Za te izjave nisem vedel».

Sodnik David je končno predočil Ribbentropu, da je bila njegova politika izvesti napad na Jugoslavijo in bombardirati Beograd brez napovedi vojne. Nekdanji nemški zun. minister se je v stiski naenkrat skliceval, da je Jugoslavija izvedla mobilizacijo in da je Hitler napovedal svoje stališče tako odločno, da se mu ni upal nihče ugovarjati.

Sodnik David je še vprašal: «Mislite, da je bilo pravilno napasti Jugoslavijo in zrušiti Beograd z bombnimi napadi? Povejte enostavno «ja» ali «ne?» — Ribbentrop je odvrnil: «Ne morem odgovoriti niti z «da» niti z «ne», če vam ne dam pojasnila. — Sodnik David je zaključil: «Če ne morete odgovoriti z «da» ali «ne», vam sploh ni treba odgovoriti».

* * *

Obtoženi general Jodl se je skliceval na opazko v svojem dnevniku, ki se je glasila: «Balkan naj ostane in mora ostati miren. S tem je hotel podčrtati stališče, da je bila Nemčija proti vojni na Balkanu in Jugoslaviji. V nadaljnjem zagovoru je Jodl dejal: «Proti Jugoslaviji smo zavzeli takšno stališče, da smo postopali z njo kot s kakšno primadono, samo da bi jo pridobili za našo politiko». Izjavil je še, da je ravno v dnevih pred beograjskim pučem poslala k njemu Italija šefa operacijskega štaba s prošnjo za pomoč v Albaniji. Dobesedno je Jodl pripomnil: «Kot običajno Italija je bila zopet tepena, vojaški puč v Beogradu pa je spremenil ves položaj na Balkanu».

Tedaj ga je vprašal sodnik Roberts: «Vem, tudi vi hočete prikazati, da je bil napad na Jugoslavijo plod nenadne odločitve in da ga niste pripravljali že dolgo preje — leta 1937. Sicer pa ste še 25.3.1941 dali Jugoslaviji na Dunaju zagotovila, čez nekaj dni pa ste jo že napadli!».

Jodl se je izmikal odgovoru, nakar ga je sodnik Roberts ponovno vprašal: «Ali kot vojak odobravate napad na mesto, polno civilnega prebivalstva, brez vojne napovedi?» — Ko Jodl ni dal jasnega odgovora mu je Roberts dejal: «Cim ste zgubili premoč v zraku, ste ravno vi Nemci delali velik hrup in kričali o terorističnih napadih; kaj pravite k temu?» — Tedaj šele je Jodl odgovoril: «Toda Beograd je bil središče prevratne vlade, ki je razveljavila z Nemčijo sklenjeno pogodbo in se pripravljala na napad proti Nemčiji».

Sodnik Roberts je Jodlu še pripomnil: «Ves dogodek ste zanamovali z besedo «medigra»; morda veste koliko tisoč civilnih prebivalcev je bilo ubitih v prvih trenutkih te «medigre?» — Jodl je sprva rekel, da tega ne ve, nato pa držno dostavil: «Gotovo ne toliko, kot v Draždanih, ko ste vojno že dobili».

* * *

Bivši vrhovni poveljnik nemške armade Keitl je poskušal prepričati sodišče, da je v vseh vojaških vprašanjih odločal edino le Hitler. Pri tem je povzdigoval Hitlerjevo znanje o vojaških vedah ter rekel: «Jaz sem bil nasproti Hitlerju navaden učenec, ne pa učitelj!» V ostalem se je tudi Keitl skliceval na položaj Italije v Albaniji s pripombo, da je Mussolini že decembra 1940 prosil za pomoč in da bi poraz Italije na Balkanu imel resne posledice. Zaradi tega je bilo treba preprečiti to katastrofo, ki bi nastopila, če bi jo napadla Jugoslavija.

Seveda tudi Keitlu njegov zagovor ni zalegel...

„Sodobni plakat miru“

Francoski slikar Picasso je poznan kot avtor kominformističnega «goloba miru». V svojem stilu je sedaj na poslopju nekega nebotičnika narisal osnutek za sodobni plakat «miru». Na njem so vsi simboli miru: golob, vijolina in štiriperesna deteljica. Toda prebivalci nebotičnika so gledali plakat narobe. Obrnite sliko tudi vi in videli boste goloba miru, ki ga prebada meč. Krivca pa tudi ni težko spoznati.

VISOKA POLITIKA

POBOŽNE ŽELJE NA FORMOZI

Novinar Charles Favrel opisuje ozračje, ki vlada na Formozi. Tako navaja, da je videl v Tajpehu vojaka pri vojaku in izredno veliko propagando. Domači politični krogi napovedujejo od danes na jutri protiofenzivo nacionalistov in vojaški poveljniki so si že naleli naslove in vloge, ki jih bodo imeli tedaj, ko bodo zdrobili Maocetunga. Guvernerji, župani pokrajin in velikih mest, admirali vsi samo čakajo uro odločitve.

Razume se, da so strategi in politiki že izdelali vojne načrte in določili «reforme» za preosnovo Kitajske v «moderno in demokratično» državo.

Da bo laže čakati na ta «zgodovinski trenutek», ne manjka točnih vesti o tem, da je na Kitajskem nad milijon 700 tisoč odpornikov, ki so imeli že 1,800.000 spopadov z rdečimi, katerim so prizadeli nad 300.000 izgub. Iz maščevanja je Mao poklal že milijon protikomunistov in ima v načrtu «likvidirati» še 150 milijonov Kitajcev. Zakaj vendar? Zato, da jih ne bo treba rediti.

In še nekaj: «rdeči rablji» mašijo na smrt obsojenim usta z vato, da ne morejo kričati «naj živi Cangkajšek!».

Novinar dostavlja: Ista Babilonija kot v Alžiru leta 1943. pod De Gaullom.

KOREJSKI *barometer*

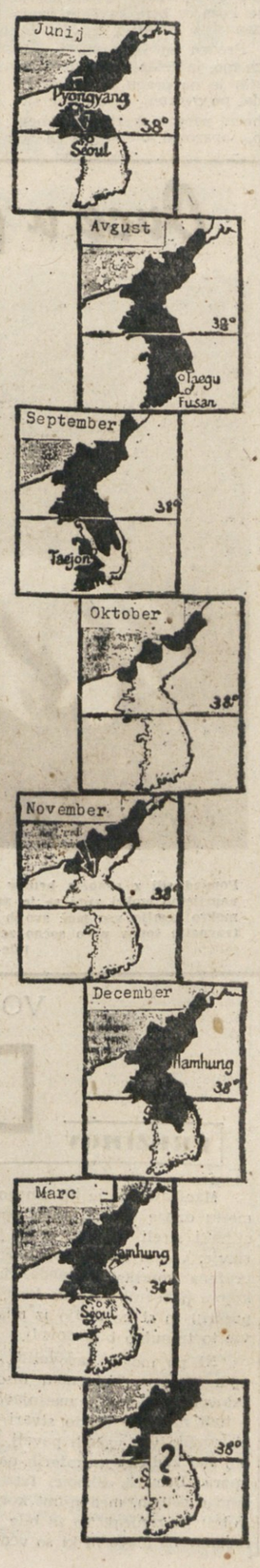

KDO je izumil zrakoplov?

Kako je Kostovič Ognjeslav postal Istvan in potem Rus

Sovjetski list «Krasni flot» je nedavno objavil članek, v katerem trdi, da zrakoplova ni iznašel grof Ferdinand Zeppelin, ampak mornariški kapetan Stefan Kostovič, po rodu Madžar, ki je dobil rusko državljanstvo.

Nočemo se vmešavati v to, kdo je prvi zgraditelj zrakoplova, povedati hočemo samo to, kdo je ta Madžar — kapetan Kostovič. Morda zaradi tega Madžar, ker mu je ime Stefan, ali kakor bi ga imenovali Madžari, Istvan. Mi vemo, da je bil Kostovičev oče trgovec z žitom v Novem Bečeju, in da ni nikdar videl Rusije. Prav tako nočemo jemati ne Zeppelinu ne Kostoviču prvenstva glede izuma zrakoplova, ampak želimo pokazati, kakšnih sredstev in metod se poslužujejo današnji sovjetski voditelji, kadar gre za to, da dokažejo svetu «sovjetsko prvenstvo» pri iznajdbah.

Kostovičeva pot v Rusijo.

V Novem Bečeju, ali današnjem Vološinovu je bila med srbskimi družinami preteklega stoletja ena najstarejših in najbogatejših tudi družina Kostovičev. Stefan Kostovič je bil trgovec z žitom, ki je imel nameščenih nekaj desetin ladij, s katerimi je prevažal žito po Donavi navzgor do Srednje Evrope in navzdol v pristanišča Črnega morja. Kot odločen Srb in poznan trgovec je bil kasneje dolgo časa predsednik srbske občine v Budimpešti, toda do svoje smrti ni nikdar zatajil svoje narodnosti.

Stefanov sin Ognjeslav pa je bil rojen l. 1849 in je končal tehniko v Budimpešti, oziroma na Dunaju. Poleg tega, da je mnogo potoval po Evropi, je že v mladosti rad prebiral romane Julesa Vernea ter se navduševal za fantastične projekte, ki jih je opisoval ta pisatelj. Kmalu pa se je sam pričel baviti z raznimi načrti. Tako je Ognjeslav Kostovič z ladjo svojega očeta «Sloga» odplul v Odeso, od koder je odpotoval v tedanji Petrograd ali današnji Leningrad. Carska vlada mu je za večjo vsoto takoj odkupila projekt za neke vrste podmornice ali kakor so jih tedaj imenovali Rusi «podvodnaja lotka» (podmorski čoln). Ognjeslav Kostovič se je v Petrogradu kmalu poročil z Anastazijo Petrovo, s katero je imel sedem otrok, dva sina in pet hčera. V Petrogradu so stanovali v Puškinovi ulici in po nekaj letih so se preselili na vas Maloje Ribarskoje, ob Leni, kjer je Ognjeslav zgradil tovarno za izdelovanje vezanih plošč. Značilno je, da je sam iznašel način tega izdelovanja.

Tedanji ruski minister inž. Pauker se je zelo zanimal za delovanje Kostoviča, zaradi česar mu je preskrbel državno podporo 30 tisoč rubljev. Tedaj se je Ognjeslav bavil z izumom zrakoplova. Ko je dokončal, so pisali o njem razni listi kot «Njiva» in «Novoje vremja». Izumljeni «Zeppelin» je krstil z imenom «Rusija». Toda kot običajno, od izuma do izdelovanja zrakoplova je dolga pot in tako je imel Kostovič zrakoplov dementiran v hangarju. Ruska vlada se namreč ni mogla odločiti, ali bi odkupila izum ali ne in za koliko. Za izum se je zanimal tudi Peter Ivanovič-Janšin, o katerem je šel glas, da so ga njim stali Američani, oziroma sam ruski Veliki knez.

Ognjeslav Kostovič je živel v Rusiji do svoje smrti 31. januarja 1917 in po izjavi njegovih sorodnikov ni nikdar zaprosil za rusko državljanstvo, še manj po zlomu Avstro-ogrske za madžarsko.

Ti podatki ne bi bili morda tako prepričljivi, če ne bi povedali še tole: v Beogradu, v Ulici generala Ždanova štev. 7 živita namreč še danes dve hčerki Ognjeslava Kostoviča in sicer sedemdesetletna Marija, žena Manojla Torbice iz Like in Zora, žena nekdanjega podpolkovnika Vojislava Nešiča iz Sabca. V sobah njihovega doma lahko vidimo še danes polno slik iz življenja njihovega očeta Ognjeslava Kostoviča. Se danes imajo tudi polno izrezkov iz listov, ki so svoječasno pisali o njihovem očetu in njegovih izumih.

Tako je po zaslugi sovjetskega lista «Krasni flot» postal Ognjeslav Kostovič ne samo prvi izumitelj zrakoplova, ampak predvsem madžarski znanstvenik in končno Rus. Pri tem je še zamenjal to, da je dal sinu očetovo ime in ga prekrstil iz Ognjeslava v Stefana.

POGLED *v zgodovino zavzemanja* SIBIRIJE

(PO JURIJU SEMJONOVU)

V prvih letih XII. stol. so se na ruske planjave razlili Mongoli in nekatera njihova plemena so dosegla celo Srednjo Evropo. S tem je prenehal politični in kulturni napredek, ki je dosegel zlasti ob Dnjepru velik razmah. Prebivalstvo je zapustilo bogate pokrajine in bežalo proti severu v gozdove. V tem času je bila obljudena ruska «Mezopotamija» — pokrajina med rekama Volgo in Oko. Vse te ljudi je nato zbrala in organizirala Moskva, kjer so bili potomci Vikingov — sedaj slovanske krvi —, ki so imeli v sebi bizantinske načrte in mongolsko poželjivost po oblasti.

Po zmagi nad kanom Tatarov Ahmatom l. 1472 se je končalo suženjstvo Rusov: Ivan III je šele sedaj postal pravi car in Moskva se je imela za tretji Rim, potem ko je Bizanc nasledil Rimu in Moskva Bizancu.

Prva naloga je bila zavzeti vse ruske zemlje in najti pot, ki pelje v svet. Toda kako? Proti jugu so zapirali Turki, proti vzhodu Tatari, proti zapadu Poljaki in Litovci; ostala je edina pot proti severu in zapadu na Baltik in Belo morje, toda to je imelo v rokah mesto Novgorod. To mesto, obdano od močvirij ribnikov in gozdov je bilo središče izmenjavalne trgovine, kar je pomenilo, da se je v njem nabiralo zlato in bogastvo. Z vzhoda od pokrajin ob Volgi in Oki je prejemalo živež. Ker Novgorod ni produciral ničesar, je dal v zameno blago, ki so ga pripeljali trgovci iz Holandske in hanseatskih mest kot železo, steklo, orožje blago in podobno. Zapadni trgovci pa so zahtevali krzno, med, vosek, katran, ribje olje, pepelko, okle od mrožev in drugo. Toda Novgorodčani so hoteli prodajati lastno blago in končal svoje pohode po svetu, prišel tudi do Urala, prav do Jugrije, do najbolj mrzlega morja. Ko je videl, da se domačini hranijo z mrhovino in trupli, je prosil bogove, naj zaprejo veliko pečino in pustijo samo ozek prehod, bakrena vrata; ta je Aleksander zaklenil in odprla se bodo na sodni dan.

Nastopila je Moskva in 1471 zavzela Novgorod ter si osvojila za tem Vjatko, Perm, Cerdin, Ustjug, nadaljevala je pot ob reki Vim in prišla do Pečore in Urala. V tem času nastopi v Novgorodu družina Stroganov, ki pomeni (zlasti Anika Stroganov) za Rusijo to, kar je pomenil 350 let kasneje Rockefeller za Ameriko. Stroganovi so gradili, odkrivali rudnike, organizirali delavnice in tovarne ter tako obljudili pokrajine, ki so jih hkrati izkoriščali. Anika Stroganov je pošiljal celo ekspedicije čez «železna vrata» v deželo Jugurov — Mangazejo, zato so se dvignili po reki Volkov v Ladoško in po Sviru v Oneško jezero, tako da so prišli do Dvine in Belega morja. Na vzhodu so zašli v Tundre že tako daleč, da je imelo leto samo dva dneva, poletni in zimski dan. Tam pa se je dvigala Velika pečina in cesta, ki je vodila onkraj, je bila zaprta z železnimi vrati.

Tako so opisovali geografi iz Novgoroda gorski greben Urala, kjer se je začel neznani svet. Zračna daljava njihove poti je znašala iz Novgoroda do tja 2000 in vzdolž rek 5000 km. Potopisci so znali celo povedati, da je Aleksander Veliki, ko je ki nosi ime ali po junaku Mokasejo, ali po starodavnem ljudstvu onkraj Urala Mokasi.

Že ime je ustvarilo pravo bajko o tej deželi: pravili so, da njeni prebivalci uživajo samo meso severnih jelenov, rib in kadar nimajo drugega jedo ljudi in zato naj bi se imenovali Samojedi; ljudje so majhne postave, ploščatega obraza, dobri tekači in še boljši lokostrelci.

Tako so govorili Moskviči in še več: «naprej od Velike Pečine pa živi pleme, ki poleti ne biva na zemlji, ampak se potopi v morje, ker bi drugače počilo od vročine. Drugo pleme pa ima usta vrh glave in ne more govoriti; zopet nadaljnje pleme se pozimi ogrne v črne kožuhe iz soboljine in je samo meso soboljev. Končno živi pleme ob reki Ob, ki prebiva pod zemljo in se redko pokaže na svetlo. Zopet druga plemena imajo čede soboljev, belih medvedov, ki lovijo ribe in jih prinašajo ljudem, ter modrih lisic, ki jih molzejo kot krave...»

Vsi ti etnološki in zoološki opisi so kajpada zanimali Moskvo in sam Kremelj. Že 1557 se je zanimal car za Mangazejo. Tedaj je prišel k carju na obisk Anika Stroganov in mu dejal tole: «Ti, batjuška, ne moreš zavzeti Mangazeje, če si prej ne odpreš poti, ki tja vodi; in ta pelje skozi permsko pokrajino, kjer pa ni ljudi; daj jo meni, da jo bom obljudil in dvignil...»

Tako ni Anika Stroganov napravil s carjem samo kupčije ter prišel na podlagi carskega patenta z dne 4. aprila 1558 do razsežnih ozemelj ob pritokih reke Kame, ampak je prišel v zgodovino Rusije, ker je bil prvi, ki je vzbudil zanimanje Moskve za Sibirijo.

V zgodovini Rusije je bilo malo načrtov, ki so bili tako dalekosežni, stvarni in «imperialni», na splošno je bilo malo kolonialnih akcij, ki bi bile navdahnjene s tako obsežno in ustvarjajočo idejo in ki bi bile izvedene na tako sijajen način.

Moskva, ki je prevzela od Novgoroda vse ozemlje severno od Volge in Kame tja do Ledenega morja, je zavzela malo pred razgovorom z Aniko Stroganovim Kazansko kraljestvo, tri leta po tem razgovoru pa že Astrahan. S tem je bila vsa ravnina ob Volgi v ruskih rokah in Moskva je prišla do Urala in Sibirije. Car si je že dal naslov «poveljnik vse Sibirije».

LUTKE

Nedeljska črtica

Dr. Vladimir Bartol

IZ ZBIRKE LITERARNIH SESTAVKOV „AL ARAF“

So dnevi, ko je tudi v Parizu lahko silen dolgčas. Posebno pozimi, kadar visi nad visokimi hišami siva megla in pršj iz nje droben dež, ki reže človeku prav pod kožo. Takrat bi se marsikdo rad pogreznil v zimsko spanje, da bi mu ne bilo treba preživljati teh dolgočasnih ur.

Tisto jutro sem vstal silno slabe volje. Spal sem v nezakurjeni sobi in ker ni bilo okno dotro zaprto, sem ujel prepih, ki mi je povzročil! oteklino nad votlim zobom. Kam naj se človek poda v takih okoliščinah, če ne v kavarno, v tisti čudoviti hram, katerega ozračje pomiri in uravnovesi na tako nepojmljiv način vsa premočna nihanja njegove duše, kakor hitro je prestopil njegov magični krog?

Na oglu bulvarja Saint-Michel je mala kavarna z barom. Nekaj ljudi sedi v njej in zakajena je, kot so vse druge. Čemu bi torej odlašal in silil dalje? Kar vanjo stopim. Ob vhodu malo postanem, da si z očmi poiščem primeren prostor. V kotu, vratom nasproti, sedijo trije Japonci. Glasno se pogovarjajo. Slišim njihove tuje, hreščeče glasove. Levo od njih sedita Indijca poleg elegantne dame, ki jima živahno nekaj pripoveduje.

Molčita in ji mirno prikimujeta. Desno od Japoncev zapazim večjo družbo. Že po kretnjah in zunanjosti spoznam, da so Srbi. Burno razpravljajo o nečem. Poleg njih sedita dami in jih opazujeta. Sodil bi na prvi pogled, da sta Romunki. Mladi sta in njuna zunanjost mi prija. Noge me same od sebe zanesejo v njuno bližino. Snamem klobuk in ko ga hočem obesiti, zagledam v ogledalu svoj otekli obraz. Spreleti me nekaj neprijetnega. Na mestu se otrnem in odhitim v nasprotni kot. Sedem k prazni mizi. Ko se nekoliko umirim, se začnem razgledovati po lokalu.

Kavarniško ozračje ima poleg one vsepomirjujoče moči še izredno lastnost, da da človeku pozabiti nase, kar je sicer ena najtežavnejših stvari na svetu. Tudi jaz sem kmalu pozabil na svojo malo estetično zunanjost in se iznebil one mučne zavesti, ki nas navdaja, kadar ni z nami vse tako, kakor bi moralo biti. Potem le še črna kava in cigareta — in že zaživi vse, kar je izven tebe, neko prav posebno in svojevrstno življenje. Malenkosti ni več, vse se ti zdi enako pomembno in važno. Človek postane eno samo, veliko oko, ki gleda in opazuje, kar je in se godi okrog njega. Vidim štrleče uho Japonca, čigar glava se med govorjenjem ziblje kakor pri lutki, ki tiči na palici, ob kateri se groteskno zaguga, kakor hitro jo zganeš; čutim kot da je silen faktor v vsemirju, s svojim jedrom in svojo osebnostjo, in da je z njim v zvezi vse ostalo, kar biva. Tudi kozarec, ki ga drži v roki njegov sosed, čigar bleščeči, črni lasje so se prilepili na njegovo visokoobokano čelo, da je videti njegov markantno podrgetavajoči obraz kakor režeča se maska, se mi ne zdi več mrtva, neznatna reč, temveč organizem z lastno individualnostjo, ki je z vesoljstvom v nekem popolnoma določenem in edinstvenem razmerju. Prav tako nezmotljivo spoznam tudi, da sta skledici čokolade pred Romunkama, ki sta zame kljub svojemu ljubeznivemu smehljaju že zdavnaj prenehali biti ženski in sem ju smatral le še za predmet svojega vserazkrajajočega opazovanja, v tem trenutku lahko edino in samo na onem mestu in da jima je bilo to od vekomaj določeno. Z neko čudno, povsem nenavadno jasnostjo vem, da mora vse, kakor je, tako tudi biti, in da je to najvišji zakon, kateremu se vse pokorava. Morda je to vpliv kofeina in nikotina. Vendar dejstvo ostane, da stopi predte vse, kar opazuješ, tako nenavadno živo, ko da se ti samo od sebe ponuja v raziskovanje. Večkrat sem nalašč preizkusil, če je tako opazovanje pravilno. Približal sem se predmetu in vselej sem našel, da nisem bil ničesar dodal iz domišljije.

Novi gost je stopil v kavarno. Kakor vse ostalo je tudi on postal predmet moje čudne pozornosti. Bil je srednje veljkosti in suh kakor jaz. Pazno sem sledil vsaki njegovi kretnji. Obstal je ob vhodu, da se razgleda po dvorani. Odpel si je suknjo, trižkone zaradi vročine, in tedaj sem zapazil, da mu manjka na njej gumb, drugi pa je v primeri z ostalimi veliko premajhen. Z očmi je premeril vse goste in se nato približal v kotu sedečima Romunkama. Snel je klobuk in ko ga je hotel obesiti, se je kakor zmeden naglo obrnil in jo mahnil naravnost k moji mizi. Prosil je, če lahko prisede. Tedaj sem videl, da ima tudi on oteklo lice. Začudil sem se. Z mrzličnimi rokami je začel brskati po žepih in končno privlekel od nekod cigareto. Prižgal si jo je. Vidoma je izginjal izraz zbeganosti z njegovega obraza in ko mu je prinesel natakar kavo, si je tudi on začel ogledovati ljudi v lokalu.

Medtem se je lice kavarne živahno izpreminjalo. Srbi so se dvignili in polagoma odšli. Pri tem sem popolnoma pozabil, da so moji sodržavljani. Videl sem v njih le komplicirano zgrajene organizme, ki med seboj agirajo in reagirajo. Na njihovo mesto je sédel visok plavolasec v družbi elegantno oblečene dame. Njegov obraz je bil pestro posejan s pegami, ki sem jih razkrojil pri natančnejši analizi v elemente rdeče, zelene in rumene barve, prelivajoče se druga v drugo. Dama je bila nenavadno temnih las, z močno nasršenimi obrvmi. Ko sem si ogledoval v profilu linijo njenega ukrivljenega nosu, mi je prišlo po čudnih asociacijah na misel, da naseljevanje Židov v Palestini ne uspeva tako, kot so si ga bili zamislili Angleži.

Vrata so se odpirala in zapirala in odhajali in prihajali so gostje. Kakor spreten pajek, ki vešče razpreda svoje mreže, je begal med njimi skrbni natakar. Mojstrsko je vrtel taso s skledicami na izurjeni roki. Zonglerju podoben je pobiral zdaj z malomarno kretnjo denar, zdaj pa uslužno pomagal odhajajočemu v suknjo.

Tudi Japonci so se odpravili. Na njihovo mesto je sedla visoka, fantastično našminkana dama. Namesto otrvi, ki si jih je bila dala obriti, si je naslikala dolgo, temno progo, lica pa so ji bila na debelo prepleskana s kričečim rdečilom. Nemirno je sedela na mehkem fotelju in se neprestano ozirala proti izhodu, kakor da strahoma pričakuje zasledovalcev. S svojim našminkanim obrazom se mi je nenadoma zazdela kakor voščena figura, ki je pobegnila iz izložbe in se zdaj skriva, boječe se, da je ne bi odvedli zopet tja, kamor spada. Izpila je kozarec bele kave in naglo zapustila kavarno.

Pred vrata zapria za njo, je vstopil nov gost. Obstal je na pragu in se razgledal po dvorani. Sledil sem sleherni njegovi kretnji, obenem pa opazoval otekloličnega soseda. Tudi on si je pozorno ogledoval tujca, poleg tega pa je imel nedvomno še mene v očesu.

Novodošli je premeril kavarno in stopil k mizi, za katero sta sedelj Romunki. Hotel je odložiti klobuk; sredi kretnje pa mu je hipoma zastala roka; natančno sem videl, kako mu je vztrepetala kakor elektrizirana od močnejšega protisunka. Zasukal se je na petj in ne da bi se oziral na mize, ki so se mu ponujale prazne na levi in desni, je odhitel naravnost k mizi, kjer sva sedela s tujcem. Priklonil se je vljudno in prisedel. Ostrmel sem. Tudi njemu je bilo lice oteklo. S sosedom sva se pomenljivo spogledala. Nekaj trenutkov se mu je še poznala zadrega. Komaj pa si je prižgal cigareto in mu je natakar prinesel kave, je dobil tudi njegov obraz tisti svojevrstni izraz napete pozornosti in osredotočenosti, ki ga je bilo opaziti pri vseh samotno sedečih kavarniških gostih.

Neprestano so se menjavali ljudje v lokalu. Kakor neutrudna vrtavka je plesal med njimi urni natakar.

Zdajci sta se dvignili lepi Romunki. Kakor na ukaz smo se spogledali trije, ki so nam bila lica otekla. Potem smo se zatopili v opazovanje vseh faz njunega odhoda. Nista klicali natakarja, da bi plačali. V Parizu je to nepotrebno. Položili sta denar na krožnik, kjer je naznačena cena. Toda natakar, vsevidni možiček, jima je sam prihitel na pomoč. Spretno jima je pomagal v kožuhovinasta plašča, zahvaljujoč se za dobro napitnino, katero višino je bil z jastrebskim pogledom takoj izračunal.

Ko so se vrata zaprla za njima, se mi je nenadoma zazdel svet kakor ogromna pozornica, na kateri plešejo in se premetavajo drotne lutke. Silna roka jih drži privezane, na ogromnih prstih in z gibi povzroča njihova bizarna kretanja. Kar po več jih ima skupaj včasih, ko da se ji ne zljubi za vsako izmišljati si novih, posebnih kombinacij. Vendar pa je vsaka med temi lutkami sveto prepričana, da je njeno skakanje in kroženje v svetu brezmejno različno od skakanja in kroženja vseh ostalih in da je prav posebno edinstveno in imenitno.

Se enkrat sem se spogledal s svojima sosedoma. Nasmehnili smo se drug drugemu, pri čemer so se naši otekli obrazi groteskno spačili, plačali smo in odšli. Za nami je ostala mala kavarna s svojim vseuravnovešujočim ozračjem, v katerem se je sukal spretni natakar.

POGOVOR O JEZIKU XII.

Posebej naj omenjmo samostalnike s poslasnikom v zadnjem zlogu, kakor so misel, pesem, basen, bolezen, povodenj, prikazen. Ti se razločujejo od samostalnika nit v tehle sklonih:

Primerjajmo:

6. skl. edn.: nitjo — mislijo, pesmijo...
3. in 6. skl. dv.: nitma — mislima, pesmima...
6. skl. mn.: z nitmi — z mislimi, s pesmimi (ne: s pesmami). Kaj pa britev, cerkev, molitev? Ti gredo nekaj po tej sklanjatvi (kakor misel):
edn.: 1. in 4. sklon: misel, britev;
6. sklon: z mislijo, z britvijo;

v vseh drugih sklonih pa se sklanjajo kakor samostalniki na a: ne najdem britve, tem britvam se pozna, da jih močno rabijo; ne igraj se z britvami.

Samostalnik pot je lahko ženskega spola (lepa pot) in se sklanja pot, poti..., lahko pa je tudi moškega spola (lepi pot): pot, pota... v množini utegne biti tudi srednjega spola: vsa pota.

Bodi danes dovolj sklanjatev! Oglejmo si dopise!

Tovarišica Mica iz Trsta bi rada vedela, zakaj pravijo pri njih «zapogniti (zapugnt)», v knjigah pa se bere «zapeti» za abbottonare. Nekoč niso imeli takih gumbov kakor danes, temveč so bile pogle, poglice, zapoglice, torej priprava, ki se je zapognila. Izraz je v nekaterih narečjih ostal, čeprav današnjih gumbov ne zapogibamo več. Ostal je tudi v ruščini, kjer se gumb imenuje «pugovica».

Tovarišica Lidija iz Savudrije želi, naj razložim izraz diletant — od kod je. Danes pomeni diletant samouka, tistega, ki se s čim ukvarja iz veselja, ne po poklicu, nestrokovnjaka, šušmarja. Beseda izvira iz italijanskega dilettare, kar pomeni razveseljevati; ital. dilettante je pomenilo torej najprej razveseljujočega se, tistega, ki se ukvarja n. pr. z umetnostjo samo zaradi zabave, ne poklicno; nadaljnji pomen «nestrokovnjaka, šušmarja» je sam po sebi razumljiv. Dalje sprašuje ista tovarišica, ali je dieta v pomenu «bolniška hrana» in v pomenu «dnevnina» istega izvora. Ne prvo je iz grškega diaita, ki pomeni življenjski način, zdravniški predpis, drugo je iz srednjelatinskega dieta, kar je v zvezi s starolatinskim dies (dan).

Dr. MIRKO RUPEL

Znameniti češki pripovednik

BOŽIDAR BORKO

Julius Zeyer

JE POD KOZMOPOLITSKIM PLAŠČEM IMEL TOPLO ČEŠKO SRCE

Dne 26. aprila t. l. bo poteklo 110 let, kar se je rodil znameniti češki pripovednik Julius Zeyer, v januarju pa je minilo 50 let od njegove smrti. Ta dva datuma nam obujata spomine na eno najzanimivejših osebnosti novejšega češkega slovstva. Zeyer je bil po očetu potomec francoske aristokratske rodovine, materina kri pa ga je vezala s praško židovsko buržoazijo. Rodil se je v Pragi. Vpliv očarljive češke prestolnice je bil močnejši od družinskih izročil: češko okolje je zmagalo nad tujo krvjo in Julius Zeyer je postal vzlic svojemu slovstvenemu kozmopolitstvu goreč češki patriot. Bil je eden redkih čeških pisateljev, ki so živeli v bogastvu; lahko je potoval po širnem svetu, živel v tujih kulturnih središčih, se učil tujih jezikov in si urejal življenje po lastnem okusu. V tem pogledu je bil izrazit individualist 19. stoletja. Njegovo romantično pobarvano, z idealističnim svetovnim nazorom prežeto delo bi bilo sredi 20. stoletja večidel mrtvo, brez sleherne tople vezi z življenjem, ki nas danes predvsem mika in vznemirja, če bi Zeyer ne imel poč lepo izlikanim kozmopolitskim plaščem toplega češkega srca in če bi ne bil tako čudovit iskalec lepote. Mož, ki je najrajši živel v aristokratski osamelosti in v tujem svetu, pisatelj, ki je uvedel v češko slovstvo največ tujih motivov, je napisal na pr. tele besede:

«Če ni mogoče živeti tako, da ohraniš svojo čast, tedaj je bolje umreti.»

«Biti delec zatiranega naroda, prisiljenega živeti v suženjstvu, čutiti njegovo ponižanje — to je tako, kakor da si se rodil s hudim prekletstvom; kako obupno je, če imaš v prsih srce, ki se ume upirati in vidiš, kako drugi, slabotni ljudje prenašajo svojo usodo. Če sin takega naroda noče ali ne more postati renegat, tedaj čuti, da je prišlo nadenj nekaj takega, kakor je bila v antiki usoda. Tak človek ne diha tako kot drugi: vsaka drobtina kruha je zanj grenka in v sleherni kaplji vode čuti strup. Toda če ima njegova duša v sebi titansko moč, neskončno ljubezen, tedaj utegne njegov duh s silo svojega upora zrasti do neba; ponos mu bo dal peruti in ljubezen bo zanj vir navdušenja.»

„Če ni mogoče ohraniš svojo čast, tedaj je bolje umreti...“

(JULIUS ZEYER)

Tako ne piše ne kozmopolit in ne dekadent, čeprav nekateri uporabljajo v zvezi z Zeyerjem obe besedi in jima dajejo zaničljiv prizvok. Seveda pa je bil ta pisatelj sin svojega časa in v glavnem ni mogel zatajiti meščanskega okolja, iz katerega je potekel. Preveč se je zapiral pred svežimi tokovi življenja in se preveč zatekal bodisi v davnino bodisi v ekstotične dežele, da bi mogel do kraja spoznati in občudovati pretresljivo zvezo med političnо usodo naroda in njegovim socialnim položajem. Ni videl vstajajočega ljudstva, dogledal pa je človekoljubne ideje, ki vodijo izkoriščane in zatirane v njihovem boju za pravico in svobodo.

Julius Zeyer je zapustil češkemu narodu velikansko delo. Dandanes se je že težko preriti skozi velik del spisov, ki obravnavajo srednji vek in posnemajo slovstvene mojstrovine francoske in španske gotike, italijanske renesance in baroka. Sem sodijo med drugim njegovi spisi o Karlu Velikem (Karolinska epopeja, 1896) in številna druga pesniška ali prozna dela s starinimi motivi in s posebnim estetskim pojmovanjem verstva, ki ima vzornika v Chateaubriandu. Nadalje sodijo v to skoraj že pozabljeno vrsto Zeyerjevih spisov mitološki, mistični in orientalski motivi («Gompači in Komurasaki», slov. prevod l. 1923) ter njegove legende, med njimi tudi v slovenščino prevedene «Tri legende o razpelu». V večini teh spisov pa najdeš mnoge lepe strani, njihovo celoto obsevajo, kakor mesečina razvaline starega gradu, žarki prečudne lepote. Zeyer je bil nedvomno močan umetnik, ki pa ga je njegovo meščansko okolje oddaljilo resničnemu življenju in zapeljalo k sanjarijam samotarja in nekoliko melanholičnega uživeča, iskalca izjemnih in redkih pojavov. V tem pogledu bo poznavalec njegovega dela našel marsikatero sorodno potezo s Francozom Pierrom Lotijem, samo da je Zeyer svoje dožitke v tujini in svoje privide daljnega in davnega preustvarjal v mnogo manj neposredne umetniške podobe. Mimo tega je bila Zeyerjeva erotika povsem nesodobna, trubadurska, največkrat platonska, pri Lotiju pa čutimo da so bile njegove eksotične žene iz mesa in krvi.

Najboljša in najznačilnejša Zeyerjeva prozna spisa sta roman «Jan Maria Plojhar» «Dom pri zahajajoči zvezdi». Prvi roman, ki ga je v slovenščino prevedel pisatelj Podlimbarski, je nastal v letih 1887—1888 in ima vse značilnosti Zeyerjeve umetniške stvariteljnosti. Kritik Arne Novák sodi, da je v njem dosegla Zeyerjeva pripovedna in psihološka umetnost svoj vrhunec. Roman je enako češki kakor kozmopolitski, dogaja se večidel v Italiji in se zaključuje z otožno smrtjo Čeha Plojharja pod zvezdami rimske Kampanje. Plojhar je prototip Čeha, ki ljubi domovino, a ne more prenesti njenega ponižanja v Avstriji, pod pritiskom nemške nadvlade, zato beži v svet in tam neugnano hrepeni po lepi Pragi ob Vltavi in po tihi lepoti južnočeških poljan. S tem nostalgičnim čustvom se prepleta Plojharjeva ljubezen do čaljav, do pejsažev južnih dežel, do urbanične lepote italijanskih mest; toda to je izrazito romantična sestavina Zeyerjevega romana. Ne manjka kajpada tudi erotičnih motivov, kakor je Plojharjeva strastna, poltena ljubezen do Grkinje Dragopolos na Krfu in čista, sproščajoča, toda resignirana ljubezen do Rimljanke Katarine, ki umre, je skupaj s tem zapoznelim češkim romantikom nekje v samotni hišici rimske Kampanje. «Jan Maria Plojhar» je nedvomno dostojen slovstveni spomenik Zeyerjevega življenja in najsi je to delo v celoti še tako oddaljeno svežemu in oživljajočemu toku pripovednega realizma, bo kot zlahtna, nadpovprečna stvaritev ostalo. V njem se Zeyerjev meščanski kozmopolitizem najlepše izravnava s pisateljevim češkim patriotizmom in posebej že z njegovo rahločutno ljubeznijo do Prage — z ljubeznijo, katere srčko najbolj doume bralec, ki ga je samega očaralo to mesto gotike in baroka, prepleteno s čudovito urbanistično usedlino novega časa.

Manj dognan, venčar pravtako zanimiv je roman «Dom pri zahajajoči zvezdi». Njegov junak je slovaški intelektualec, ki zaradi hudih razmer v domovini zbeži v svet in se nastani v Parizu. Toda kar je v prejšnjem romanu Rim, je v tem francoska metropola ob Seini. Ni mogoče zamolčati, da ima oseba slavnega junaka «Dom pri zahajajoči zvezdi» Rojka dekadentne poteze, kakor nasploh mnoge osebe iz romanov in dram fin de siècla; ob njem še spominjamo kakšnega J. K. Huysmansa ali Gabriela d'Annunzia. Toda tu čutimo, da se pod meščansko-dekadentnim naličjem Zeyerjevega junaka skriva tipično slovanska želja po humanosti, po nečem, kar bi bilo etično višje, lepše in pravičnejše od življenjske resničnosti tedanje Evrope. Pod Zeyerjevimi sanjarijami zaznavamo močno, patriotično aktivno zavest pisatelja, ki je napisal cikluš heroičnih mitov o Vyšehradu, o simbolih češke zgodovine, od koder nam vse je podoben duh kakor iz simfoničnih pesnitev velikega Bedricha Smetane.

Julius Zeyer ni živel dolgo, toda živel je iz polnega. Tudi pri njem lahko rečemo, da je bilo njegovo delo kos njegovega najresničnejšega intimnega življenja. Umrl je 29. januarja 1901 v Pragi. Čehi so ga pokopali v Slavinu, na znamenitih tleh Vyšehrada, kjer je nekoč s pogledom na Vltavo snoval svoje podobe iz davne češke preteklosti.

IVAN CANKAR IN DRUŽBA

Ob bližnji premieri drame „Za narodov blagor“ v Trstu

Andrej Budal

Cankarjeva umetnost poganja iz njegovega razmerja do človeške družbe. Ta družba je bila zanj predvsem slovenski narod v svoji celoti. Usode lastnega naroda so Cankarja tako živo zanimale, da so mu postale glavni predmet njegovega umetniškega oblikovanja in je zgradil prav na njih svoje največje umetnine.

Slovenski narod je že zgodaj izgubil politično svobodo, ki je postala žrtev trenja med velikimi sosednimi narodi. Padel je v trd plemenski precep med Nemci na severu, Latinci na zapadu in Ogri na severovzhodu. Najhujši je bil nemški pritisk. Uveljavljal se je najbolj na Koroškem in Štajerskem, pozneje v ponemčevalni Avstriji po vsem slovenskem ozemlju. Od Jožefa II. dalje je nemško šolstvo in uradništvo tako razkrajalo slovenskega duha, da je bilo slovensko meščanstvo v Prešernovi dobi precej nemškutarsko, pozneje pa često narodno mlačno ali celo odpadniško. Latinski pritisk je imel obliko duhovnega imperializma na cerkvenem področju. Latinščina je ves srednji vek in še dolgo pozneje izpodrivala slovenščino. Cerkev je vcepljala narodu rimsko-katoliško miselnost in ga podrejala tuji duhovski in posvetni oblasti. Tuja država in tuja cerkev sta se na slovenskih tleh dolga stoletja bratili in povezovali z namenom skupnega gospodovanja in dušenja vsake duhovne in politične samostojnosti. Obe sta vsiljevali Slovencem hlapčevanje, izkoriščanje, tlačenje, slabljenje narodnih sil, vprezanje v reakcionarne struje in kot posledico vsega tega kulturno in politično zaostalost.

Tisočletna nesvoboda je krivenčila značaje. Slovenec je bil državljan druge vrste, ki se je moral na višjih mestih uklanjati in prositi, največkrat v tujem jeziku. Habsburška monarhija je izoblikovala v teku stoletij posebne sestave in naprave za krivenčenje značajev in upogibanje hrbtenic. Pristno slovensko bistvo se je ohranilo najbolj čisto na kmetih. V Cankarjevih časih je bila slovenska družba razcepljena na klerikalni in liberalni tabor, ki sta se na višjih mestih rada izpodrivala in lovila pri vladi vsak svoje koristi.

Ko je Cankar to družbo dodobra spoznal, se mu je zagnusila. Najbolj je zasovražil v njej klečeplazenje, neznačajnost, hlimbo, neodkritost hlapčevanje, sebičnost, koristolovstvo in krivičnost. Na Dunaju se je razgledal po modernih, evropskih smereh in zasovražil domačo zadušno gnilobo. Cerkev je v Ljubljani zažgala njegovo «Erotiko» kot prevratno in pohujšljivo knjigo. Dunaj je postal Cankarju, kakor nekdaj Stritarju, visok razgledni stolp, od koder je presojal dogajanje v domovini in šibal pokvarjeno slovensko družbo. Ta mu je rada vračala milo za drago, posebno v obliki zlohotnih kritik. Izhajajoč iz ožjega domačega kroga je Cankar razširil svoje zanimanje na vsa tedanja družbena vprašanja Slovenije, Avstrije in Evrope in se kmalu usmeril v socialno poudarjene snovi.

Iz Cankarjevih umetnin brnijo najkrepkeje socialne strune. V črticah in povestih opisuje bedo in trpljenje proletarskih krogov, krivice, ki se godijo otrokom in siromakom, pomanjkanje in borbo umetnikov, ki jih domovina ne zna alj ne more ceniti in jih zato zmerja z lenuhi in potepuhi. Sam živi v proletarski dunajski družini in njegovo pero se oplaja ob motivih ubožnih družin delavskega okraja. Nasprotje med uboštvom in bogastvom v avstrijski prestolnici doživlja kot največjo krivico v človeški družbi in postavlja svojo umetnost zmeraj odločneje v borbo zoper družbene krivice. Umetnik postane glasnik socialne pravičnosti.

Najjasneje se to izraža v njegovih dramah, ki so zavestno in namenoma tendenčne. Že v prvi drami «Jakob Ruda» (1900) je upodobil v Dolinarju sebe kot umetnika vagabunda. Isto leto je ustvaril dramo «Za narodov blagor», katere premiero pripravlja zdaj Slovensko narodno gledališče v Trstu. V njej kaže moralno pokvarjenost dveh narodovih voditeljev, Grozda in Grudna, ki sta složna, dokler jima to nese; ko pa se začneta oba potegovati za naklonjenost bogatega Gornika, se razgali njuna notranja gniloba. Grozd nastavija Gorniku mlado Matildo, da bi ga omrežil, Gruden pa svojo ženo. Ostali predstavniki domače družbe kolobarijo okoli obeh, da se pravočasno priliznejo tistemu, ki zmaga. Le žurnalist Sčuka se postavi poniževanju po robu in napove prerod družbe od spodaj navzgor: «Vašo polno mizo bodo zasedli tisti pozabljeni hlapci, tisti završenci in razcapanci... In kadar pride tisti veliki čas, pomislite, da je moral priti».

V «Kralju na Betajnovi» iz l. 1902 gre še dalje. Surovemu, sebičnemu in okrutnemu tovarnarju Kantorju postavi nasproti mladega Maksa Krnca. Sredi pokvarjene družbe, v kateri državna oblast ščiti krivico in se cerkev brati z bogastvom in oblastjo, se Maks zavzema za pravico in poštenost. Svojo osebno srečo žrtvuje svojemu prepričanju, kakor se izpove Francki: «Pa kadar bi sedela v hiši, bi te pogledal z ljubeznijo in sovraštvom in bi moral stran, Francka, na cesto, da bi se skril od sramu in od poštenega kesanja, ker nisem storil, kar bi bil moral storiti... Čutil bi zmeraj, da sem te kupil za svoje poštenje». Pred smrtjo reče Kantorju: «Kar sem nameraval, sem dosegel. Zdaj imate plot, ki ne morete preko njega. Imate vest, ki vam trka na okno». To je tista pozitivna idejna vsebina Cankarjevih del, ki jo je zlohotna kritika nalašč pogrešala. Cankar sam je živa vest pokvarjene družbe.

Za izboljšanje družbe se bori tudi v drami «Hlapci» iz l. 1909, kjer napada predvsem hlapčevstvo neznačajnega slovenskega učiteljstva, ki ob volitvah vetrnjaško valovi od stranke do stranke in se prodaja tistemu, ki zmaga. Cankarjev napovedovalec boljših časov je učitelj Jerman, ki razmišlja o slovenski zgodovini: «Zdaj pregledujem zgodovino protireformacije. Takrat so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov». Obsoja hlapce, ki so se ob volitvah radovoljno prodali klerikalizmu, pa so bolj goreči od gospodarja samega, in oznanja ljudstvu, da je čas «porušiti plotove, ki so jih postavili človeku duhovni posvetni jerobi».

Strastna obsodba krivične meščanske in kapitalistične družbe odmeva iz povesti «Hlapec Jernej in njegova pravica» (1907). Jernej je dvojen simbol. Iz njega se oglaša tisočletno trpljenje tlačenega slovenskega naroda, ki si ne more izbojevati svoje pravice od domačih in tujih oblastnikov, obenem pa govori iz njega tlačeni delavski razred, ki se bori za svoje pravice zoper izkoriščevalce in končno spozna, da ga samo upor lahko povede do zmage. Povest napoveduje zmago socializma in izraža v umetniški obliki Cankarjevo prepričanje, da se bo morala kapitalistična družba v nadaljnjem razvoju umaknitj socialistični, ki bo uveljavila večjo družabno pravičnost.

Podobni motivi se oglašajo iz povesti «Na klancu» (1903): «Klanec siromakov je bila vsa prostrana pokrajina pred njim, po vsej prostrani pokrajini so hodili ponižno sključeni, vdanj siromaki, ki jim je bilo siromaštvo v srcu in ki so bili v srcu siromaki, če so se veselo smejali in če so imeli rdeče obraze in pošteno obleko. Neizmeren klanec siromakov je bil pred njim in narod hlapcev je stanoval na klancu». Tudi njim je prižgal Cankar v svojih delih rove luči, da so se zavedeli krivic, ki so se jim godile, in so se dvignili v borbo za svoje človeške pravice. To se je zgodilo v narodnoosvobodilni borbi in se godi na slovenskem zapadu še danes. Cankarjeva borba za pravičnejšo družbo se nadaljuje.

Ovce v pomladi...

Pomlad sili z vznožja hribov tudi v višine. Po dolgi in res neprijetno mokri zimi se je nebo očistilo, sonce je vsulo na mokro zemljo vso moč svojih žarkov in privabilo iz suhih travnatih šopov prvo sočno zelenje. Da je to res, dokazuje tale prizor.

...žito v jeseni

Prvo klasje, ki je te dni pogledalo iz vratov žitnih stebel na koprskih solinah daje upanje, da bo letina kljub neugodni zimi vendarle dobra. Naše voščilo je, da bi bilo to res in da bi vsi, ki so sejali, imeli obilno žetev. V takih kozolcih pa sušijo žito v gorskih krajih.

VOJNI ROMAN SLOVENSKEGA NARODA

DOBERDOB

PREŽIHOV VORANC

Maršbataljon je bil zmagovalec in razen njega ni bilo v mestu druge sile, ki bi si upala na svetlo. Komaj so dobro utihnili streli viharne noči, je zavladalo navdušeno zmagoslavje; vojaki so bili pijani že ob sami misli, da je strta osovražena vojaška komanda, da je major Moebius s svojimi kujoni pobegnil neznano kam, medtem ko so se ostali oficirji poskrili in si ne upajo iz mišjih lukenj. Soldaški množici je vse to trenutno bilo dovolj.

Ni pa moglo zadovoljiti tudi voditeljev upora. Dasi je upor imel uspeh, vendar niso mogli biti z njim popolnoma zadovoljni. Največjo zmešnjavo so ponoči povzročile strojnice, a tudi največjo škodo stvari sami. Predvsem se zaradi tega ni izvršilo več važnih povelj, poleg tega pa je ta nepotrebni boj stal življenje nekaterih najvažnejših in vodilnih tovarišev upora. Demark, Skobir, Ivad in še nekateri so bili mrtvi, mnogo drugih, med njimi korporal Hafner, Grum in Učekar, so bili pa ranjeni. To so bile stvari, ki so postavile velik del računov na glavo in ki so vodstvo prepričale, da je nekdo, ki mu meša štrene...

Že navsezgodaj je bilo posvetovanje pri Možini. V očeh vseh voditeljev je gorel poleg ognja navdušenja tudi plamenček zaskrbljenosti. Poročila so bila kratka: nadomestne stotnije sicer ne sodelujejo, a so pasivne, na tihem pa je večina moštva z maršbataljonom, skladišča so razbita in oplenjena, soldati so navdušeni in mnogi že pijejo in pojejo, medtem ko silijo drugi domov; posamezne skupine so najbrž že na svojo roko na cesti proti jugu.

Korporal Hafner, ki ga je skelela krogla v glavi, se je navzlic temu hrabro držal; pogledal je Možino, kakor da bi hotel reči: zdaj si ti na vrsti, govori! Vendar so morali čakati precej dolgo, preden je prišlo do tega. Naposled je Možina vprašal:

«Kje je Smuk?»

«Obtičal je nekje v mestu...»

«Kje je Patir?»

«Njega ne spraviš od strojnic za nič na svetu...»

«Sijajen fant! Straže okrog mesta seveda niso postavljene?»

«Postavljene, oziroma poslane so bile tja, toda ljudje, ki hočejo domov, se sprašujejo, kaj bi tam...»

«Potem sem tudi jaz za to, da jo čimprej pobrišemo iz Juденburga proti Sloveniji. Ako ne začno danes v Neumarktu, v Muravi, v Radgoni in drugod, smo izgubljeni. Polovili nas bodo kakor mačke. Ker pa tega ne vemo, sem za to, da se še danes spravimo na noge — takoj!»

«Kakor so bila kratka poročila, so bili kratki tudi sklepi; čas in razmere niso dopuščale dolgega prerekanja. Sklenjeno je bilo, da odrine glavna skupina maršbataljona takoj proti domovini, a ostali del naj odrine prihodnjo noč ali najkasneje drugi dan. Za to so bili vsi. S seboj je treba vzeti nekaj orožja, potem nekaj trena z živežem. Teže pa je bilo določiti, kdo bo vodil odhajajoče oddelke. Frajtar Kadunc je predlagal, naj z glavnim oddelkom odidejo Hafner, Rogelj, Stefanič ter Davtovič. Možina pa naj odide s svojimi kot nekako kritje zadnji iz mesta.

«Ne, jaz ostanem do zadnjega tukaj!» je odločno odbil Hafner.

«Misleč, da se Hafner zaradi rane brani potovanja, sta Rogelj in Stefanič hkrati rekla:

«Saj ti ne bo treba hoditi peš, na voz se boš usedel in se peljal...»

Toda Hafner ju je zaustavil:

«Tovariš, ne gre za to. Jaz lahko vzdržim tukaj ali kje drugje. Moram vzdržati! Gre za to, da ne smemo vsi vodilelji takoj zapustiti mesto. Kaj bodo pa soldati k temu rekli...?»

Nekateri so že ugovarjali, da bi ranjeni Hafner ostal v mestu; bolje bi bilo, da bi ostal kdo drugi. Ker pa je Hafner vztrajal pri svojem sklepu, so se vdali tudi drugi. Zato je bilo sklenjeno, da odpeljejo prvi oddelek Rogelj, Stefanič in tovariši, Hafner in Možina pa ostaneta do odhoda drugega oddelka. Pred razhodom je vzdihnil Stefanič:

«Ah, škoda, da nimamo vlaka na razpolago! V dveh, treh urah bi bili na domači zemlji...»

Možina ni mogel kaj, da ne bi dal duška svoji nejevolji:

«Ako bi bili delali po načrtu, bi bili tudi vlaki na razpolago...»

«Zdaj je prepozno govoriti o tem!»

Bilo je res prepozno. Z vsako uro je bilo jasneje, da uhaja položaj z voditeljem skozi prste. Hafner in Možina sta z nestrpnostjo čakala odrešilnih novic iz drugih krajev, toda minevale so ure, a o uporih v drugih krajih ni bilo ne duha ne sluha. Samo en primer bi lahko spremenil stanje v gar niziji. Ako bi vodstvo moglo stopiti pred maršbataljon in zavpiti:

«Fantje, prinašamo vam vest, da so stopili z nami v akcijo tudi bratje v Radgoni, v Neumarktu, v Muravi... zato držimo skupaj in bodimo disciplinirani... samo nekaj dni in vsi bomo rešeni...», ako bi vodstvo moglo to razglasiti, bi mu uporno moštvo gotovo z navdušenjem odgovorilo:

(Nadaljevanje sledi)

Od vasi do vasi

• Repentabor

Saj radi ne beremo «Katoliškega glasa», včasih pa le pogledamo, kaj pišejo gospodje. V neki zadnjih številk smo brali, kako se naš župnik pritožuje proti županu, ker mu ni napravil vseh mogočih uslug in del.

Začudeno smo pogledali skozi okno proti repentaborski cerkvi in farovžu. Komu naj bi verjel, svojim očem ali pisanju «Katoliškega glasa»? Videli smo nov vodovod, popolnoma preurejeno srenjsko hišo, popravljena stranišča itd. Kaj vse bi bilo še treba?

Včasih smo slišali, da se je naš župnik pritoževal zaradi podpore od strani občine, zdaj pa smo slišali, da noče niti dvigniti denarja, ki mu ga je občina nakazala in še leži v banki. Če ga ne potrebuje, naj ga razdeli med reveže:

Ali je morda lepše samo pritoževati se?

• Bazovica

Po dolgem času se vendarle oglašamo tudi Bazovci. Pri nas teče življenje kar mirno; le redko se ljudje spro zaradi politike. V prvem brstju cvetoče pomladi pričakuje vsak kmetovalec kraške trde suhe zemlje prihodnje poletje, v upanju, da bi mu prineslo sadove truda in trpljenja in da mu poplača znoj dela. Šele ko se kmet in delavec znajdeta pri uspehu svoje delavnosti se pogovarja o težavah današnjih dni.

Tudi naša dramska družina ne spi in pridno deluje. Upamo, da bomo v prvih poletnih dneh nastopili z Nikodemjevo igro «Učiteljico»; vsa čast za trud, ki ga imata pri učenju naših igralcev tov. Lukež in tov. Valerija (Lela).

Mi Bazovčani smo krepki in potrpežljivi

... ker se ne plašimo boja in ne strašimo se znoja
ker moško dejanje
krepčuje moža.

Vaščan K. S.

• Nabrežina

Večkrat, ko grem po vasi, se ozrem na kraj, kjer je bil včasih prostor za razne zabave, prireditve, za igre otrok itd. Nič ni bil urejen, pa je bilo vedno živo, zlasti ob nedeljah in lepem vremenu. Zdaj je vse mirno in zaprto, kot da bi bilo pokopališče. Pa ne zaradi vremena. Občinska uprava je potrosila nekoliko denarja, cel kup in dala vse lepo urediti ogrejo itd. Rekli so, da bo to ljudski vrt. Koga pa čaka, še ne vemo. Vedno je zaprt. Radovedni smo, če bo vedno tako ostalo in zakaj. Morda ni še kaj v redu?

T. K.

• Prečnik

V naši vasi živimo bolj samosvoje življenje in brez važnejših dogodkov. Vedno bolj se zapiramo v svoje lastne skrbi, zvezane z borbo za obstanek. Pri nas ni kmetij, ki bi mogle vzdrževati družine, razen nekaj gospodarjev so vsi odvisni od zaslužka kot tesarji, kamnoseki, zidarji itd. Ker je zaslužek nesorazmeren z draginjo, si vsakdo rad čim bolje obdela svojo zemljo, čeprav nas že nekaj let ni tepe suša. Pravkar hitimo z delom, a ker je malo vprežne živine, gre oranje bolj počasi.

Mladina pa ni za kmečko delo posebno vneta. Za to nima niti vzgoje, niti pouka in zgleda. Se bolj žalosten pojav je popolno kulturno-prosvetno mrtvilo. S plesom, ki je dediščina fašizma, se to življenje začne in konča. Ni kriva mladina, ampak oni, ki jo vodijo, a sami ne zmorejo več kot posurovele pretnje, ki pametnim presedajo. Vojska nam s svojimi vajami po senožetih, gmajni, poteh in kolovozih povzroča precejšnjo škodo.

Te dni smo pokopali 81-letnega Vrabca, upokojenega železničarja in malega posestnika. Bil je pošten in delaven mož.

• Sv. Barbara in Koroščі

Zelo poredkoma se oglašamo iz naše vasi. Morda si kdo misli, da smo izumrli. Pa ni tako. Se živimo, čeprav skromno in nekam oddaljeni in zapuščeni. Naša vas je v miljskih hribih, prva ob cesti nad Miljami. Prav lepo je zdaj pri nas, ko češnje cveto. Krasen pogled je od tu, spodaj bogata in rodovitna dolina, Milje, Miljski zaliv, v ozadju pa Trst, Kras in naše bele gore. Kdor koli pride v naš kraj, ga lepota naše narave očara. Zlasti ob nedeljah prihajajo tujci na izlete. Večinoma prihajajo Miljčani in Tržačani. Mi pa bi zelo radi, da bi nas prišli obiskat naši bratje Slovenci, da bi se z njimi pogovorili v svojem jeziku in skupaj zapeli naše narodne pesmi. Zlasti odrasli in starejši si tega želimo. Mladina nam je žal vedno bolj tuja, ker jo zlasti v Miljah, kamor hodi na delo, poitalijančujejo.

Škoda za našo mladino, ki se vedno manj zaveda svojega poreklа in se izgublja v tujih vodah. Sedanji pritisk potujčevanja je še bolj nevaren kot za časa Avstrije in fašistične Italije. Miljski kominformisti so prav tako strupeni nacionalisti kot nacifašisti. Nevarni pa so nam, ker se oblačijo v nedolžen plašč, da laže prevarajo naše ljudi z lepimi besedami. Med vsemi miljskimi hribi, kjer smo večinoma Slovenci, pa hočejo obdržati nekak monopol, zato se hudo jezijo, če kdo pride k nam. Kraji so lepi, krasni, ljudje pa gostoljubni, čeprav včasih skraja nekoliko nezaupljivi do tujca. V miljski občini, kamor spadajo naši kraji, imajo kominformisti večino v občinski upravi. Do te večine so jim pripomogli slovenski volivci. Ob volilni kampanji so nam obljubljali, da se bodo borili za naše narodne pravice. Kako znajo držati besedo pa vidimo danes. V občinskih uradih vlada samo italijanščina, vse razglase po vaseh pošilja župan Pacco v italijanščini, le za davke se spomni, da smo Slovenci in pošlje dvojezične plakate in objave.

Kako skrbijo v Miljah za naše vasi bomo pa še pisali. Odslej se bomo bolj pogostoma oglašali. Bratskih obiskov pa si vroče želimo.

Vaščan

• Lonjer

O našem prosvetnem društvu bi pisali, tudi če bi ga «Delo» v svoji zadnji številki ne napadlo in tako ogabno lagalo. Nekaterim, ki sicer pravijo, toda le pravijo, da «ščitijo» slovensko kulturo, ni všeč, da naše društvo deluje in napreduje po svoji poti. Žal jim je, ker je ob zloglasni resoluciji večina članstva iz odbora ostala zvesta svojim načelom.

Ne bomo na dolgo odgovarjali kominformističnim lažem, navedli bomo le nekaj podatkov, ki nam dokazujejo, da naše društvo živi, deluje in napreduje.

Imamo močan pevski zbor, ki je lansko leto večkrat, več kot 15krat, nastopil na radiu in raznih prireditvah ter koncertih doma in drugod. Dramska skupina je imela tri lepo uspele in dobro obiskane prireditve. Naše prosvetno društvo je tudi organiziralo pevski koncert v Lonjerju, kjer so nastopili zbori drugih vasi.

Na splošno je želo naše društvo lepe uspehe, kjer koli je nastopilo, medtem ko so se sami kominformisti smejali nastopu svojega «društva». Ne vemo, kako in zakaj mešajo pri «Delu» Močnika v odbor našega društva in trdijo celo, da je «izvoljen» za tajnika, ko vsi vedo, da sploh ni v odboru. Glede trditve o 125 tisoč lir pa smo zares zelo radovedni, kam je šel res ta denar, ker med to vsoto in ono ki je bila izročena, je pač precejšnja razlika.

ŽENA • ZDRAVJE • DOM

DA BO VAŠA PRILOGA RES VAŠA!

Ko smo v našem časopisu ponovno objavljali nekak ženski kotiček, ki smo mu začasno dali naslov «Žena, zdravje, dom», smo hoteli s tem ustreči našim čitateljicam, ki so večkrat izrazile željo, da bi bile zadovoljne, če bi jim bil zopet posvečen kos nedeljskega časopisa, v katerem bi našle vse, kar bi jih zanimalo in veselilo. Naša največja skrb pri tem je bila, da bi postal ta ženski kotiček res kotiček vseh naših žena, v katerem bi tudi same sodelovale

Ker je vprašanje dopisovanja in povezave čitateljic s to prilogo res izredne važnosti, hočemo spregovoriti še nekaj besed o tem vprašanju. Najprej bi želele pozvati vse žene, da z nami v čim večji meri sodelujejo. Ker smo žensko prilogo pričele objavljati zopet komaj pred nedavnim, ne moremo govoriti še o pravem sodelovanju. Na vsak način pa moramo poudariti, da lahko izvemo samo iz vaših poročil, drage čitateljice, kaj se dogaja pri vas, kaj delate in kako živite, kakšne potrebe imate, kaj vas zanima in o čem želite, da bi v tej ženski rubriki pisale.

Prav gotovo si je že marsikatera izmed vas želela konkretno sodelovati z nami, pa se je pisanja vedno ustrašila ter se izgovarjala,

O tem, kaj naj bi žene pisale, se je pravzaprav že veliko govorilo, a zdi se, da še vedno premalo. In vendar je odgovor tako preprost: Pišite nam o svojem lastnem življenju in delu, o življenju in delu svoje družine, o problemih, ki vam delajo preglavice pri vzgoji vaših otrok, o problemih gospodarskega značaja itd.

Kar koli namreč pišete z namenom, da bo to objavljeno v listu, morate pisati vedno le iz želje, da bi z napisanim pomagali drugim ženam z zgledom in nasvetom. Pišite nam zato o problemih, ki jih življenje danes postavlja pred nas, saj nam slednji dan prinese kaj novega in zanimivega. Če bodo vaši dopisi živa in resnična slika tega, kar danes živite in delate, če bodo to podobe vaše vasi, ulice, mesta in vsega vašega okoliša, potem ste nam pomagale k uresničenju našega namena, ki je — napraviti žensko prilogo res vašo!

Ali veste vse o svojih otrocih?

Mnoge matere večkrat opazijo pri svojih otrocih nekatere negativne pojave, ki bi jih hotele sicer odpraviti, pa ne vedo, kako. Ker bi radi tem materam pomagali, otvarjamo rubriko «Nasveti za vzgojo otrok». Pozivamo vse matere, da nam pišejo o svojih opazovanjih in dobrih izkušnjah pri vzgoji svojih otrok ter nas vprašajo tudi za nasvete. Dobre nasvete bomo z veseljem objavili, na morebitna vprašanja pa bomo odgovorili v isti rubriki.

OTROK IN IGRACE

Igra ni samo nerazdružljiv spremljevalec otroških let, temveč je tudi odraz našega vpliva na otroka. V igranju se oblikujejo značaji, čustva, temperamenti in že osvojene otrokove navade. V igri pridobiva otrok nove pojme, razvija svoje mišljenje in izgrajuje svoj značaj.

Pomislimo samo, kaj pomenijo punčkam lutke in njihove oblekce. Koliko lepih doživetij, koliko resnega dela in koliko ur nepozabnih vtisov doživljajo z njimi majhne mamice. Oblekce, perilo, posteljica, mala kuhinja, posoda itd. — vse te majhne in neznatne stvarce so važna vzgojna sredstva.

Vaša hčerkica bo z vso skrbjo skušala nahraniti svojo lutko iz cunj, rada bi jo okopala, vodila jo bo na sprehode, obiske, v trgovino, ali pa v šolo.. Z največjo skrbjo bo prala njeno perilo, ga sušila, likala in zlagala v omarico. Z največjo ljubeznijo bo preoblačila svoje lutke za razne prilike, učila jih bo lepega vedenja, kuhala jim bo in jih hranila. Z njimi se bo pogovarjala, skratka vse svoje majhno življenje, vse svoje izkušnje bo prenašala na svoje majhne «otroke».

Če bomo svoje otroke spoznavali pri igri, bomo kaj kmalu našli pogreške, ki smo jih v vzgoji storili, kakor tudi dobre rezultate, ki smo jih dosegli z našim vzgojnim vplivom.

Opazujmo, kako otrok ravna s svojo punčko ali drugo igračko: ali prijateljsko, dobronamerno, potrpežljivo ali pa diktatorsko in srdito. Način, kako se naš otrok igra, je predvsem odraz okolice, v kateri živi in odraz že osvojenih navad, ki jih je otrok povzel od svojih bližnjih.

Zato mora dobra mati pazljivo spremljati igranje svojega otroka in mu pomagati odpravljati negativne pojave. Večkrat bo morala resno razmisliti o tem, kako naj usmeri otrokovo igro k dobremu, kakor tudi, kako naj usmeri svoj odnos do otroka in odnos ostale okolice nanj. Pri tem bo večkrat naletela na mnoga vprašanja, na katera ji bomo prihodnjič prav radi odgovorili.

Matere!

Pred nami je zopet praznik 1. maj — praznik vsega delovnega ljudstva, torej tudi vaš in vaše družine praznik.

Kot druga leta, tako bo tudi letošnji prvomajski praznik v Trstu povezan z manifestacijo, v katero bo vključen tudi telovadni nastop vse naše mladine in pionirjev. Cim več bo teh mladincev in pionirjev, tem bolj bo njih nastop odraz želja in hotenja vsega našega demokratičnega ljudstva, ki se bori za zmago pravice in miru v svetu.

Pošljite zato svoje otroke k telovadbi za Prvi maj! S tem boste prispevale, da se bo vaš otrok razgibal v zdravi telovadbi, obenem pa boste doprinesle k še večjemu uspehu tega velikega tradicionalnega praznika.

OTROŠKE OBLEKE

modni pomenki

Če le malo pomislimo, vidimo, da tudi za otroke velja moda. Če ne bi bilo tako, bi jih mogoče še danes oblačili v grške haljice ali kaj podobnega. Posebno starinske slike nam dokazujejo, da so morali tudi otroci prenašati modno tiranstvo, dokler ni sedanji čas prinesel najboljšo zamisel, praktičnost. Otroška oblačila morajo biti predvsem praktična, v drugi vrsti pa tudi lepa. Otroci so vse naše veselje, naš ponos, so rožice v našem življenju, ki nam kar prehitro odraščajo. To se žal pozna tudi na oblekah. Vsaka mamica izreče besede, kot na primer: «Komaj sem ji napravila plašček, pa ji že ni prav!» Torej večna skrb! Mogoče boste v naslednjih vrsticah našle odgovor na katero zadevno vprašanje.

Po stari preizkušeni navadi delamo oblačila za otroke iz nerabnih oblek staršev in sorodnikov. Take oblekce so včasih odlične, včasih pa zelo neprimerne. Ali pristaja otroku, recimo, vijoličasta barva ali pa težko blago moškega plašča? Pač ne. Vem, da igra tu veliko vlogo denarno vprašanje, vendar nikar ne mislimo, da je za otroka vse dobro. Ponavljam, otroška obleka mora biti praktična in lepa, blago pralno ter se ne sme mečkati. Ker je volneno blago drago, delajmo za otroke mnogo pletenih komadov. Ako kupimo dobro volno, bomo imele večkratno korist. Pletenine se ne mečkajo, so pralne ter... rastejo z otrokom. Prav res! Otrok lahko nosi pleteno jopico tri do štiri leta, ne da bi mu bila prej prevelika ali nato premajhna. Kadar kupimo kaj novega, naj bo mera obleke le za eno leto večja in ne za pet ali šest let več, tako da gledajo otroku ven le nos, konci rok in nog. Otroci bodo imeli s primerno obleko mnogo veselja ter jih bo laže privaditi k čistoči in redu. V glavnem zadostujeta dve obleki za doma in dve za sprehode in izlete. Perilo pa mora biti številno, da se lahko pogosto menjava. Za domače obleke uporabimo malo temnejše blago, enobarvno za hlačke ali krilo, za srajce in bluze vzorčasto.

Nato pa deklicam rožico v lase, dečkom pločevinasto uro na roko ter piščalko in sreča bo popolna!

Sonja Mikuletič Palme

ZDRAVNIK

Kaj mu je vzrok in kako ga odpravljamo

ZAPRTJE

Praviloma gre človek na blato enkrat ali dvakrat na dan. Če gre redkeje, govorimo o zaprtju ali obstipaciji. Zaprtje je lahko eden izmed bolezenskih znakov obolenj želodca, črevesja, jeter, pljuč, srca ali drugih organov. Najbolj pogosto pa je zaprtje, ki ima svoj vzrok v lenivosti črevesja, ko ni opaziti na debelem črevesu nobenih vidnih sprememb.

Vzroki takega zaprtja so različni: prirojena slabost črevesnega mišičja, premalo gibanja, preveč sedenja, nepravilna prehrana ter zlasti zadrževanje blata. Vemo, da je zaprtje pri ženah bolj pogosto kot pri moških, da je češče pri mestnem prebivalstvu kot na deželi in da je skoro popolnoma neznano pri primitivnih narodih. Vse to se da tolmačiti z zadrževanjem blata in se ujema z izkustvom in opazovanjem, da zadrževanje blata nujno povzroča zaprtje.

Pri navadnem zaprtju bolnik nima posebnih težav in se počuti še kar dobro, na blato hodi le v daljših večdnevnih presledkih in običajno le tedaj, če jemlje kako odvajalno sredstvo. Včasih ga močno boli glava, rad toži o pomanjkanju teka in večkrat nima prave volje do dela. Blato je povečini trdo, klobasičasto ali ovčjemu podobno. Če je vzrok zaprtju krč črevesja, čuti bolnik močne bolečine v trebuhu, stalno ga pritiska na blato, vendar odvaja le majhne, trde koščke blata. Če se sekundarno vname črevesna sluznica, tedaj sledijo zaprtju driske z značilnim tekočim ali kašastim blatom. Driske spremljajo močni črevesni krči in napetost trebuha.

Če hočemo zaprtje uspešno zdraviti, moramo vzpostaviti pravilen defekacijski reflekс (dražljaj na blato), kar skušamo doseči z dieto in da gremo nastran, čim začutimo le najmanjše tiščanje. Hrana naj vsebuje čim več celuloze, ki pospešuje gibanje črevesa in s tem premikanje hrane, kar vodi do lažjega iztrebljanja blata. Dietna hrana naj vsebuje sledeče jedi: kruh iz grobo mlete moke (najprimernejši je ržen), grah, leča, fižol, sadje in kompot. Pri zaprtju deluje zelo dobro našičena raztopina sladkorja v vodi. Sadje in kompoti učinkujejo predvsem zaradi sladkorja, ki ga vsebujejo, toda le če jih uživamo na tešče. Bolnik naj se navadi, da hodi na blato dnevno vedno ob istem času, najbolje zjutraj. Priporočljivo je, da pri tem pokadi cigareto, kar pospeši črevesno peristaltiko in defekacijo. Uživanje močnih odvajalnih sredstev ni priporočljivo, kajti creva se nanje zelo hitro navadijo, tako da je treba jemati vedno večje količine, ki pa okvarjajo črevesno sluznico. Kar se tiče lažjih odvajalnih sredstev, lahko jemljemo različne soli, kot na primer Glauberjevo karlovarško sol (kavina žlička soli na kozarec vode!) in pa naravno šlatino. Slatino pijemo pred jedjo, da pride v črevo v zadostni koncentraciji. Pri posebno trdem blatu se moramo zateči h klistirju z milnico ali oljem. Tudi glicerinske svečke, ki jih dobiš v vsaki lekarni, včasih dobro pomagajo. Isto velja za masažo trebuha, ki jo je pa treba pogosto ponavljati.

Pri dolgotrajnem zaprtju, kjer velike količine blata razdražijo črevesno sluznico, nastanejo kaj rado dolgotrajne driske z močnimi kolikami, pri katerih se izločajo mase razpadlega blata. V takih primerih je treba črevo dodobra očistiti z ricinusovim oljem in šele potem zdraviti zaprtje po navedenih smernicah.

Dr. S. Š.

ZDRAVNIŠKA POSVETOVALNICA

1. Milica L.: Že nekaj dni me muči strašen glavobol, ki ne poneha niti v nočnih urah. Ker nisem bila podvržena nikoli glavobolu in mi je bil ta, sicer pogost pojav do sedaj skorajda nepoznan, bi želela vedeti za vzroke in za sredstva, s katerimi bi se ga dalo odpraviti. Prosim torej za nasvet.

Odgovor: Glavobol ima lahko najrazličnejše vzroke, kot na primer vnetje ušes, oči, čelne ali čeljustne dupline in zobovja. Lahko je odvisen tudi od nepravilne prehrane. Če pa vse to izključimo, potem ga povzroča ali slabokrvnost, nevralgija ali pa kaka druga bolezen (lues, vnetje jajčnikov, diabetis).

Če vam ne mine z navadnimi sredstvi (piramidon, aspirin itd.) potem pojdite k zdravniku.

BRAZDE NAŠIH KMETOVALCEV

Važnost mehanizacije obdelovanja zemlje

Tudi naši kmetovalci in vrtnarji bi se morali zanimati za tak donosnejši način obdelovanja zemlje

V kmetijstvu imamo za najvažnejše opravilo dobro pripravo zemlje pred setvijo koristnih in gojenih rastlin. Le setev v dobro pripravljeno, zrahljano zemljo more dati zadovoljiv pridelek. Zaradi tega si kmetovalci od prvih začetkov kmetijstva prizadevajo, da dobe orodje, ki bi to delo opravilo čim boljše in s čim manjšim trudom.

Naši pradedje so rahljali zemljo najprej z lesenimi klini, ki so jih sčasoma spopolnili v lesene pluge. V težkih zemljah, ki so ponavadi rodovitnejše kot peščene, so morali zemljo pripravljati z motikami različnih oblik, ki so bile najprej iz bakra, dokler človek ni znal obdelovati železa. Lesen klin pri prvotnem plugu so nato zamenjali z železnim lemežem, ki so ga poznali baje že stari Egipčani. Take pluge so najprej vlekli ljudje, predvsem sužnji, pozneje so pa prednje vpregli domačo živino. Seveda se je plug tudi izpopolnjeval.

Zlasti hitro pa se je dotedanje obdelovanje zemlje izpopolnilo v preteklem stoletju, ko so pričeli predelovati železo v jeklo. Nekako vzporedno s tem se je izpopolnjevala tudi vlečna sila, ki je močno vplivala na obdelovanje zemlje. Parni stroji so omogočili tudi globoko obdelovanje velikanskih površin, v neprimerno krajšem času kot z vprežno živino.

Praktična, gospodarska uporaba teh strojev pri obdelovanju zemlje pa je prihajala v poštev izključno za veleposestva s prostranimi zemljišči v velikih ravninah, kot so n. pr. Panonska ravnina, in Podonavje sploh, Ukrajina, Povolžje itd. Poljedelska panoga kmetijstva, zlasti žitarstvo in pridelovanje okopavin je z uvedbo parnega stroja doseglo velik razmah. Poljedelski pridelki so se tedaj, to je pred približno 80 leti, močno pocenili. K temu je znatno prispevala tudi uvedba železnic, oziroma prevoza pridelkov po železnici.

Ta napredek pa je gospodarsko hudo prizadel srednje velike in manjše poljedelce in sploh poljedelce — hribovskih neravnih tal, kjer se obdelovanje zemlje s parnimi stroji ne more uveljaviti. Taki poljedelci, ki so tvorili veliko večino po vsej srednji in zapadni Evropi, so tedaj preživljali veliko gospodarsko krizo.

Iznajdba benciskega, oziroma eksplozivnega motorja in uvedba bencinskega traktorja tudi v kmetijstvu je izzvala pomemben gospodarski preobrat, zlasti v kmetijstvu na splošno. Bencinski, oziroma traktor z eksplozivnim strojem na bencin, petrolej, nafto in alkohol je mnogo bolj okreten in cenejši kot parni stroj. Praktično je zelo uporabljiv ne le na veleposestvih, ampak zlasti na velikih in srednje velikih kmetijah tudi manj ravnih in razsežnih zemljišč.

Dočim more n. pr. kmečka družina z vprežno živino obdelovati dovolj temeljito približno komaj 25 ha orne zemlje, obdela lahko s traktorjem tudi preko 200 ha s pravilnim kolobarjenjem. Mnogi gospodarstveniki so mnenja, da je prav eksplozivni motor, oziroma traktor ter pomnožena uporaba umetnih gnojil motorizacija ali elektrifikacija industrije ter prometnih sredstev izzvala zadnjo veliko vsedepolno gospodarsko krizo okoli leta 1930, katere posledica naj bi bila tudi zadnja strašna svetovna vojna.

Da zadnje svetovne vojne so torej mehanizirali predvsem obdelovanje zemlje in drugo kmečko opremo pri veleposestvih in tudi pri srednje velikih posestvih v ravnini ter na manj neravnih tleh, kjer je v prvi vrsti razširjena poljedelska panoga.

Manjši kmetje, ki se pečajo zlasti z bolj intenzivnimi panogami kmetijstva, kot so vinogradništvo in sadjarstvo ter vrtnarstvo sploh, pa so začeli z eksplozivnimi motorji mehanično obdelovati zemljo šele nekako tik pred zadnjo vojno. Bilo je potrebnih nekaj desetletij, da so motorizacijo obdelovanja zemlje vpeljali tudi v intenzivnih panogah kmetijstva, oziroma na srednje velikih in majhnih kmetijah.

Majhni, zelo okretni in kljub temu dovolj silni, «motokultivatorji» prav dobro nadomeščajo nujno potrebno živinsko in tudi človeško delo. V tem pogledu prednjači zlasti Francija, ki skuša ohraniti tudi z mehaniziranim obdelovanjem majhnih in neravnih zemljišč svoje dosedanje poznano svetovno prvenstvo v omenjenih intenzivnih panogah kmetijstva. Seveda se na tem področju močno udejstvujejo tudi Združene države Amerike in Švica ter v zadnjem času tudi Nemčija, ki imajo pač zelo razvito tudi industrijo za konstrukcijo «motokultivatorjev».

Novejši motokultivatorji lahko obdelujejo zemljo na razmeroma majhnih površinah in tudi med trtami in drugimi rastlinami, ki so sajene v vrstah, širokih komaj 1 meter, in na precej visečem svetu. Pripravni so tudi za obdelovanje, bodisi oranje ali samo rahljanje zemlje ter pletje rastlin celo v bregu, s seveda primernimi vitli in žičnimi vrvmi, ki vlečejo v hrib orodje.

Ob vedno večjih težavah za človeško delovno silo in zlasti še glede na veliko izgubo časa in s tem v zvezi na visoke stroške, ki so potrebni za ročno kopanje in tudi za oranje ter za drugovrstna kmečka dela, je zelo potrebno, da se tudi kmetovalci na tukajšnjem ozemlju zanimajo za motokultivatorje. Komur gospodarske razmere le dopuščajo, je dobro, da si nabavi tak stroj, kajti z njim bo prihranil mnogo časa, truda in stroškov ter bo svojo kmetijo gospodarsko tudi lahko izboljšal. Po dosedanjih izkušnjah v tujini more kmet, vinogradnik ali sadjar, ki ima 2 do 3 ha obdelovalne zemlje tak stroj izplačati ali amortizirati še v 2 do 3 letih. Vrtnarju in zlasti cvetličarju pa se odgovarjajoči motokultivator izplača celo na zemljišču s površino komaj 10.000 kv. m. ali 1 ha.

Kako so važni pri današnjem gospodarskem in tehničnem razvoju kmetijstva traktorji in motokultivatorji predvsem za obdelovanje zemlje, nam priča dejstvo, da so lanske jeseni predstavili v francoskem mestu Seulis nič manj kot 250 različnih tipov takih strojev za praktične poskuse, ki se vršijo tam vsako leto že mnogo let.

Ing. ANDREJ COK

Motokultivator za lažja dela na kmetiji pri zelenem gnojenju.

ŠPINAČA VAŽNA POVRTNINA

Špinača je zelo važna povrtnina in dobičkonosen vir dohodkov naših vrtnarjev. Je pa špinača zaradi hranilnih snovi in vitaminov tudi zelo cenjena. Zato nekaj nasvetov.

Špinača zahteva rahlo in gorko zemljo, dobro pognojeno z dobro zrelim gnojem ali kompostom. Od umetnih gnojil zelo prija špinači gnojenje s Tomaževo žlindro, superfosfatom, kalijevo soljo in dušičnimi gnojili (na 100 kv. m. 5 do 6 kg kalijeve soli in 3 kg nitratov). Od vseh umetnih gnojil prijajo špinači najbolj dušična gnojila. Z intenzivnim gnojenjem z dušičnimi gnojili se da večkrat zvišati pridelek za 100 odst. Dušik pospešuje rast rastline. Listje se zelo razbohoti in postane temnozeleno. Ne smemo pa gnojiti špinači z velikimi količinami gnojil hkrati, temveč v obrokih. Dušična gnojila pa lahko delomą nadomestimo tudi z domačimi gnojili, na primer — gnojnico, ki je dragocena snov za špinačo. Z gnojnico zalivamo ko dežuje ali pa takoj po dežju. Po gnojenju pa moramo špinačo opráti z vodo (zaliti).

Kdaj sejemo špinačo? Od februarja do konca maja in od avgusta do novembra. Špinača bolj uspeva v senčnih legah kakor pa na soncu. V poletnem času moramo špinačo večkrat in to obilno zaliti. Bolje je, da zalivamo poredko in obilno, kakor pa obratno. Špinačo sejemo v 20 do 25 cm oddaljene vrste. Ko dobi rastlina 4 do 5 lističov, razredčimo nasade. Razdalja rastline od rastline ne sme presegati 6 cm. Med rastjo špinačo vsaj enkrat okopljemo in večkrat oplevemo. Na 10 kv. m porabimo 1/4 kg semena.

Zapomniti si moramo, da špinača zemljo zelo izčrpa in zato ji moramo dobro gnojiti.

SKRBIMO ZA DOBER KOKOŠJI ZAROD

(Nadalj. iz zadnje nedelj. štev.)

Šesti dan valjenja je plod v jajcu že tako velik, da ga lahko s primernimi pripravami skozi lupino vidimo kot temno liso, medtem ko je neoplojeno jajce popolnoma prosojno kakor sveže, od katerega se razlikujejo le v tem, da se je nekoliko posušilo in je zato zračni prostor večji. Za pregledovanje jajc si izrežemo iz kosa lepenke odprtino v obliki jajca, le malo manjšo. Gremo v temen prostor in počakamo, da se oko privadi temi, od vseh strani zastrto luč pa zakrijemo na prednji strani s pripravljeno lepenko. Skozi izrezano odprtino pregledujemo vsako posamezno jajce. Če imamo pri hiši elektriko, si lahko napravimo enostavno a zelo dobro pripravo za pregledovanje jajc iz preproste, lesene škatlice in električne žarnice. Taka škatla je tudi prav primerna za pregledovanje jedilnih jajc, ker vidimo vsako najmanjšo razpoko v lupini, velikost zračnega prostora, ki odgovarja starosti jajca pa tudi morebitno gnilobo.

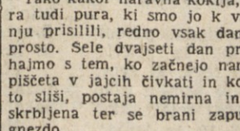

Oplojena in neoplojena jajca v dnevu valjenja

Včasih se koklja navelič valjenja in uide. Zaradi tega se še ni treba bati, da so jajca za nič. Če niso bila več kakor šest ur brez koklje, jih še lahko rešimo, če hitro oskrbimo drugo kokljo.

Vso valilno dobo, ki traja redno 21 dni, včasih dvajset, včasih dvaindvajset, ravnajte s kokljo dan za dnem, kakor smo zadnjič povedali. Tudi če koklja ne gre rada z gnezda in sili nazaj, naj vas to ne moti!

Tako kakor naravna koklja, mora tudi pura, ki smo jo k valjenju prisilili, redno vsak dan na prosto. Sele dvajseti dan prenehajmo s tem, ko začnejo namreč piščeta v jajcih čivkati in koklja to sliši, postaja nemirna in zaskrbljena ter se brani zapustiti gnezdo.

Zelo čudni nazori so razširjeni o tem, kako se piščanci osvobodijo jajčne lupine. Nekateri mislijo, da jih reši koklja s klunom, a to so nervozne matere, ki samo škodujejo. Moramo si jih dobro zapomniti, da jih v bodoče ne uporabljamo za koklje. Praviloma izleze iz lupine piščanec sam. Vrh kljuna ima oster, roženast izrastek, tako imenovani jajčni zob, s katerim predre jajčno lupino, in sicer bliže topemu kakor ostremu koncu. Piščе se v lupini suče in na drugem mestu ponovno predre lupino. To ponavlja tako dolgo, da odloči v obliki okroglega pokrovčka eno tretjino lupine na topem koncu jajca. Nato izleze še popolnoma mokro na prosto.

Nekateri hočejo piščancem pomagati, ker se včasih dogaja, da popolnoma razvit piščanec nima dovolj moči, da se osvobodi, ostane v jajcu in se zaduši. Toda človeška pomoč je zaman. Če pomagamo prezgodaj in pretrgamo kožico, ki obdaja piščanca in je še polna krvi, izgubi novorojenček celo kapljico tega življenjskega soka. Včasih vidiš na trebuhu piščanca še nevsrkan ostanek rumenjaka. Iz teh dveh razlogov hirajo umetno prezgodaj rojeni piščanci in navadno poginejo. Če pa pride naša pomoč prepozno, je piščanec že zadušen. Le redkokdaj slučajno zadenemo pravi trenutek.

Piščeta se redko kdaj izvalijo istočasno, včasih preteče od prvega do zadnjega piščanca kar cel dan. Med tem časom se prvi piščanci že dobro opomorejo in silijo iz gnezda. Lahko se zgodi, da zapusti nepotrpežljiva koklja s prvimi piščanci gnezdo ter prepusti zamudnike svoji usodi v jajčnih lupinah! Zato je priporočljivo, da koklji odvzamemo prve piščance, čim so se pod njo posušili, in jih spravimo v kak lonec s perjem na toplo mesto. Koklja pa naj ostane ves čas na gnezdu. Piščance odvzamemo tako, da jo z levo roko rahlo pritisnemo na gnezdo in jemljemo z desno izpod nje piščeta. Hkrati odstranimo tudi vse prazne lupine, ki so sicer na poti. Medtem ko so piščanci v loncu na gorkem, lahko koklja mirno posveti svojo pažnjo ostalim.

Dogaja se, da preostaja na koncu nekaj jajc, pa ne vemo, ali naj bi še čakali ali ne. V takem primeru jajca, ki še niso načeta, preiščemo. Vzamemo posodo s toplo vodo in ko se voda umiri, položimo vanjo dvomljiva jajca. Jajca, ki so se med valjenjem močno posušila, so mnogo lažja kakor voda in splavajo na površino z navzgor obrnjenim topim koncem, kjer je zračni prostor. Živ piščanec se proti koncu valjenja v jajčni lupini neprestano giblje. Toda teh gibov ne moremo opaziti skozi trdo lupino. Sedaj na vodi pa zelo različno vidimo, kako se piščanec sunkoma giblje. Jajce, ki ostane mirno, je mrtvo in ga lahko zavržemo. Če se pa kako jajce le neznatno giblje, je v njem sicer živ piščanec, ki pa je tako slaboten, da se ne bo mogel rešiti in si takega slabiča tudi ne želimo. Torej je tudi tako jajce za nič.

(Se nadaljuje)

GLAS MLADIH

TEŽAVE DELAVSKE MLADINE

Pri stalnih odpustih delavcev iz tržaških tovarn in podjetij govorimo na splošno pač o delavcih, ki jih je tovarnar ali podjetnik odpustil iz službe. Pri tem pa nikoli ne govorimo ali je bil odpuščeni delavec mlad ali star, ali je imel družino ali ne. Ko pride na Uradu za delo do kompromisa med sindikalnimi organizacijami in delodajalci, odpustijo po navadi tiste delavce, ki nimajo družine in za katere mislijo, da se bodo laže prebijali skozi brezposelno dobo.

Zaradi tega vidimo pred palačo Urada za delo predvsem mlade ljudi, ki se naveličani čakanja ponujajo potem raznim trgovcem za težaška dela in poprimejo povsod, le da zaslužijo kakšno liro. Zaradi velike brezposelnosti med mladino, nas ne sme čuditi, če vidimo na vogalih tržaških ulic, barih itd. mlade ljudi, ki nam ponujajo ameriške cigarete, vžigalnike, majce in podobno — to zaradi tega, ker so v času brezdelja uvideli, da se s črno borzo laže zasluži, kakor pa s tekanjem od delodajalca do delodajalca. Brezposelnost je tudi vzrok močno razširjeni kriminaliteti med mladino, saj so dnevni časopisi polni poročil o krajah in celo o ropih, ki so jih izvršili mladoletniki.

Tudi položaj vajencev in vajenk ni rožnat. Vsi vemo, kako delodajalci vajence plačujejo in kako izpolnjujejo določbe v zvezi z vajeniško dobo. To velja predvsem za vajence v trgovskih podjetjih, ki morajo delati preko osem ur običajnega dela, ki jih delodajalec uporablja za dela, ki niso s poklicem prav nič v zvezi in jim poleg tega še odtrguje na plači, ki je po določbi že itak majhna. Pri težaških delih in v industriji je položaj nekoliko boljši, vendar sprejemajo v tovarne sorazmerno zelo majhno število vajencev.

Velikokrat je bila že postavljena zahteva, da bi se vajencem zagotovilo strokovno izobrazbo, ki vsakemu manjka. Delodajalci seveda o tem nočejo ničesar slišati, in pravijo, da v vsem zadostujejo določbam uredbe o vajencih. Toda mi vemo, da se določbe ne spoštujejo in je zato prav, da ponovimo zahtevo vajencev po ustanovitvi primernih tečajev za vse stroke in poklice, kjer pa ti že obstajajo, skrbnejšo izbiro učnih predmetov in jih prilagoditi potrebam poklica, za katerega se je vajenec odločil. Delodajalci bi morali mladim delavcem nuditi za njihov študij vsa potrebna učila, šolske ure pa bi se morale vnesti med plačane delovne ure. Seveda nočemo s tem reči, da so vsi delodajalci enaki: nekateri se držijo teh določb, medtem ko jih večina ne priznava.

Da se zagotovi trajni razvoj specializirane delovne sile, ter se tako vsaj delno reši pereče vprašanje brezposelnosti, bi morale pristojne oblasti izdati zakon, s katerim bi prisilili delodajalce, da najamejo vsaj 20% vajencev v razmerju s celotnim številom delavstva. Veljati bi moralo načelo, da vsak delodajalec, ki ima zaposlena več kakor dva delavca, najame vsaj enega vajenca.

Če bomo in kdaj bomo to dosegli pa je v prvi vrsti odvisno od nas, delavske mladine same. Boriti se moramo za svoje pravice in kakor povsod velja tudi tukaj pravilo: čimbolj bomo enotni, tem več bomo dosegli.

MLAD DELAVEC

ZA POPOLN USPEH VELIKEGA PRAZNIKA

Pridno in z vnemo se tudi mi pripravljamo za 1. maj. V Lonjerju smo dolgo čakali in kar sram nas je bilo, ko smo slišali, kako marljivo že vadijo v drugih vaseh. Toda poprej nismo imeli primernih prostorov, sedaj smo jih dobili in je vse v redu.

Vsak večer se zbere vrsta deklet iz Lonjerja in Katinare, ki jih vadi Marija. Lepota kretenj nas kar sama spodbuja, da bi še in še enkrat poskusile. Vaje so res težke, tako da je treba ponavljati in vaditi: a vse to odtehta lepota vaj. Škoda, da moramo telovaditi samo s šetjem, želele bi poskusiti na godbo. To mora biti šele užitek! Povedali so nam, da so vaje sestavljene na melodijo valčka pa nas radovednost že tako muči, da bi naprosile tov. Olgo, da jih poskusi z nami ob spremljavi klavirja.

Med nami telovadijo tudi naše najmlajše, ki so lansko leto telovadile še v pionirskih vrstah. Vendar so se že kar dobro vživele v naš kolektiv. Pozorno sledijo navodilom vaditeljice, kajti prav nič nočejo zaostajati za svojimi starejšimi tovarišicami.

Včeraj pa nismo imele vaj, ker so začeli telovaditi člani. Ni jih veliko, toda prepričane smo, da bi z malo dobre volje postavili tako telovadno vrsto, ki bi bila po številu enaka naši. Dobro bi bilo, da bi se nekoliko razgibali in čim prej pričeli z vadbo, kajti njihove vaje zahtevajo prav tako kakor naše, dela in vaje.

Se dobrá dva tedna nas ločita od nastopa: kakor bi trenil bo konec meseca tu in pred nami telovadni nastop. Zato pozivamo še enkrat vse naše tovariše člane in pionirje, naj pridno vadijo, da bo letošnji nastop lepši in popolnejši od lanskega.

Ta dopis je poslala mladinka iz Lonjerja. Mladinka iz Plavij pa je napisala:

Mladina v Plavjah je zelo aktivna, posebno na kulturno-prosvetnem področju. Sodeluje pri pevskem zboru in v dramski družini, ki se pripravlja za skorajšnji nastop. Toda tudi za proslavo 1. maja se prav pridno pripravlja. Pionirji in dekleta vadijo proste vaje in dobro napredujejo. Mladinci so pristopili k domači godbi, ki bo prav tako nastopila na prvomajskem nastopu. Prepričana sem, da se bo kot vedno, tudi tokrat mladina iz Plavij dobro odrezala.

Na Proseku je bil ob zadnjih telovadnih vajah majhen incident. Povzročila ga je kominformistična (če jo lahko tako imenujemo) «mularija»; kako je bilo, je pa napisala mladinka s Proseka.

Tudi naše mladinke telovadijo v prav zadovoljivem številu. Vaje imajo redno, le prostora ni primernega. Tisti, ki poznajo Prosek, mislijo, da telovadimo v dvorani našega kulturnega doma. Toda žal, vaditi ne moremo v dvorani, kajti kje bi sicer igrali drugi nogomet? Toda kominformistom ni zadosti, da so si prisvojili dvorano, zadnjič so razbili šipe v sobi, kjer mi vadimo. Potem so prišli prav v sobo in tam kričali ter razgrajali, vse z namenom, da bi preprečili vaje. Tako je napisala mladinka s Proseka. Zvedeli pa smo, da kominformistični «mulariji» le ni šlo tako gladko izpod rok, kajti eden izmed njih je dobil od vaditeljice dve prav pošteni zaušnici.

Le še nekaj dni in spet bodo naše zastave plapolale v počastitev praznika vseh delovnih ljudi. Kakor lansko leto in prej, se bodo spet stekale, kot široka reka, množice na stadion «Prvi maj» občudovat lepoto mladih teles, zibajočih se v ritmu telovadnih vaj. Spet bo v nas potrjena zavest, da smo na pravi poti, dokler bodo ideali Prvega maja naši ideali.

FILATELIJA

OB STOLETNICI TOSKANSKIH ZNAMK

Prvega aprila t. l. je preteklo sto let, odkar so izšle prve poštne znamke v eni izmed takratnih italijanskih državic, v nadvojvodini Toskani.

Ob tej priliki je italijanska Poštna uprava dala v promet spominsko serijo, ki je sestavljena iz dveh znamk v dvobarvnem tisku: za 20 lir v rdečem in karminastem ter za 55 lir v modrem in ultramarinastem.

Znamki sta nekaj novega v dosedanjem filatelističnem slikarstvu, ker slika ne predstavlja le ene, ampak dve znamki. Na obeh znamkah je isti motiv. Na teh znamkah lahko vidimo toskanske znamke prve emisije za 1 Crazio (na 20 lirah) in za 6 Crazij (na 55 lirah); v ozadju pa vidimo motiv iz Firenc in sicer na levi strani kupolo Baptisterija, na desni pa znameniti Giottov zvonik. Oba spomenika spadata v sklop cerkve S. Maria in Fiore, ki je bila dokončana po stopetdesetih letih leta 1461.

Ker smo že omenili čas v katerem so izšle prve toskanske znamke, poglejmo še ostale prve italijanske izdaje.

Prvega junija 1850 je Poštna uprava lombardsko - beneškega kraljestva dala v promet prve znamke na italijanskih tleh. Lanske stoletnice se ni italijanska Poštna uprava spomnila, da bi jo počastila s kakšno znamko, najbrže radi dejstva, da je na znamkah bil narisan avstrijski dvoglavi orel. Druga italijanska država, ki je izdala poštne znamke je bila Toskana; tretja pa sardinska kraljevina v jeseni l. 1851. Letos pripravljajo italijanski filatelistični krogi velike proslave, ki bodo v jeseni v zvezi s tem dogodkom.

Prvega januarja l. 1852 je svoje znamke izdala tudi papeška država; prvega junija l. 1852 sta izdali svoje prve znamke dve državi: vojvodina Parma in vojvodina Modena. Čez šest let je izdalo svoje znamke še kraljestvo Dveh Sicilij (Napoli); leta 1887 pa so izšle tudi prve znamke republike San Marino.

Prve znamke združenega italijanskega kraljestva so bile izdane ob njegovi proglasitvi leta 1861.

Sto let od tega je vladal v Toskani Leopold II. iz dinastije Lorena; on in njegova država sta bila pod direktnim vplivom Avstrije. To je bil tudi vzrok, da so izdali poštne znamke, saj je bila Toskana zvezana z Avstrijo s poštnim dogovorom.

Prve toskanske znamke so bile tiskane na svetlomodrem papirju. Prva serija je obsegala pet vrednot. Dopolnilne štiri vrednote so izšle še naslednje leto. Leta 1857 je bila izdana druga serija sedmih znamk. Tisk je bil tokrat na belem papirju, ki je imel tudi filigranasti napis «I. I. e R. R. Poste Toscane» (Imperiali e Regie Poste Toscane - Cesarsko-kraljeva toskanska pošta).

27. aprila 1859 je nadvojvoda Leopold abdiciral in Ustavodajna skupščina, ki je bila v kratkem sklicana, je proglasila za uničene vse pravice lorenske dinastije in priključitev k Italiji. Toskanski «Governo Provvisorio» je izdal še sedem znamk z istimi napisi kot prej, a s spremenjeno valuto: Centesimi in lire italiane namesto quattrini, soldi in crazie. Tudi lorenski lev je bil odstranjen, na njegovo mesto pa je stopil savojski grb.

Tako smo se ob njihovi stoletnici tudi mi na kratko spomnili toskanskih znamk.

NOVE ZNAMKE

Ob priliki XXXIII. mednarodne razstave avtomobilov v Turinu od 4. do 13. aprila letos, je italijanska Poštna uprava dala v promet priložnostno znamko za 20 lir. Barva znamke je zelena v več tonih. Na sliki je prikazan luksuzni avtomobil

PEPA piše JUCI

Ljuba Pepa. Po pravici,
zadnjikrat si se razvnela
nad oddajami po radiu.
Da bi tudi jaz začela

zopet s takim argumentom
menda vendarle ni vredno,
zlasti, ker še vedno upam
slišati odslej bolj čedno

muziko in varieteje.
Danes bi opozorila
rada vso slovensko javnost
na sijajna poročila

v «Delu». Ako ti ni znano,
Pepa, tam so žurnalisti
cvet vseh cvetov na
Slovenskem,
altrokè titofašisti.

Furbasti in duhoviti
tedensko imajo seje,
na katerih s polne glave
umne stresajo ideje

za prilogo v svojem listu.
A titini maledeti
se jim upajo zamisli
in osnutke z «Dela» vzeti,

akoravno so mineštro
skuhali kominformisti.
To, seveda, ni pošteno
in zato naj se razčisti

kakor hitro bo mogoče
ta umazana zadeva.
Od pristojnega urada
«Delo» naj patent zahteva

za okusne mineštrone,
ki jih kuha svojim bravcem
ob podpori besednjakov
in primernih prevajalcev.

Res ni lahko, gromska strela,
pisati podobne skaze
in loviti v dicionarjih
poslovenjene izraze,

ki bi mogli ugoditi
pornografskemu mišljenju
kominformovskega pisca.
Mož ne ve, da se v življenju

človek stežka le opere,
ako brodi po gnojnici,
zlasti če se valja v mlaki,
ki smrdi po neresnici.

Torej le naprej, fantiči,
le naprej, ti maraved,
ki si včasih prav gotovo
vneto klical eja, eja.

Kakor veš, Pepina moja,
je dobil senjor Vidali
lepo, spucano medajo.
Menda prav zato postali

so sedaj še bolj objektivni
razni psevdouredniki,
kar je jasno: majhni vedno
radi bili bi veliki.

Srečno Pepa. Drugi teden
kanim zopet k tebi v goste,
ako bom le mogla ujeti
v torek dve, tri ure prosto.

ČUDEŽI SE DOGAJAJO

V sredo, dne 4. aprila, je bila seja tržaškega mestnega sveta; na seji je prišlo do izrednega dogodka, kakršnega ne najdemo v zgodovini tržaškega mestnega sveta: Doseženo je bila popolna, neoporečna soglasnost. Sejo so morali namreč odpovedati, ker so vsi mestni svetovalci — soglasno ostali doma.

MED VRSTAMI

VIDALI PREROK. Na kongresu italijanske komunistične stranke, ki je nedavno bil v Rimu, je Vidali prejel zlato kolajno za hrabrost. Poročila ne povejo, kje se je ta hrabrost izkazala. Najbrž je hotel Vidali to pomanjkljivost nadoknaditi s tem, da je spregovoril o bodočih volitvah v Trstu ter hrabro prebil enkrat za vselej: «Zmaga je gotova!»

MED VRSTAMI: Bravo Vidali! Živio zmaga! Samo to naj bi bil še povedal: Čigava bo ta zmaga?

x x x

SPREMEMBA NA KOREJI. General Mac Arthur je bil sredi zmagovitega pohoda proti severu odpoklican.

MED VRSTAMI: Najbrž je preveč zmagoval in bi bilo vojne prehitro konec!

JUSTO IN RIKO

JUSTO: Bližajo se volitve. Zopet bom kandidiral. Napeti moramo vse sile, da zmagamo. Moramo doseči takšno število mestnih svetovalcev, kot še nikoli prej.

RIKO: Priporočam se ti, dragi Justo. Če potrebuješ pri zmagi kako ničlo, da bo število večje, spomni se name!

BOMBE V RIMU

TAJNIK: Ekscelenca De Gasperi, pred Viminalom, sedežem vlade, je eksplodirala bomba, ki je razbila vse šipe.

DE GASPERI: Dobro! Zdaj upam, da bodo goriški Slovenci dali mir, ko se nanje nič bolje ne godi nego njim.

VOLILNI RAZGLAS

Mestni odbor, ki noče s pravim bistvom na dan, poziva deželo k volitvam z dolgim razglasom, ki bi ga lahko prevedli v dve besedi in še podpis ne bi bil potreben:

«Dajmo, kristjani!»

FIŽOL IN GENERAL

Kakšna je razlika med fižolom in generali?

Mati fižol pristavljajo, vladarji generale odstavljajo.

Pionirski rod

PIONIRSKA POŠTA

Dragi "Pionirski rod"

Prvi topli pomladni dnevi so me priklicali na moj majhen vrtiček, kjer sem prekopal gredo in posadil nekaj rožic. Ne vem, kaj sem posadil, ker mi je sadike dal sosed in mi pri tem dejal, naj le počakam, da bodo zrasle rožice pa da bom videl, kaj imam na svojem vrtičku. Toda, joj! Mraz mi je uničil sadike, ki sem jih drugo jutro našel vse poležane na tleh. Sosedove so se prijele, moje pa ne. Sosed pravi, da sem jih najbrž slabo posadil in mi je dal druge. Morda bom imel s temi več sreče. Ko bodo lepo v cvetju, vam jih bom narisal in sliko poslal v pionirski kotiček.

Vse pionirje in pionirke lepo pozdravlja Pino, učenec IV. r. rojanske osnovne šole.

Prvi maj

Prvi maj je praznik vsega dedelovnega ljudstva. Praznujejo ga vsi ljudje, ki hočejo doseči mir in svoje pravice. Lansko leto so prav lepo praznovali Prvi maj v Trstu in v Kopru. Nastopili so telovadci, bil pa je tudi drug program.

Tudi letos se učimo telovadbo, da bomo lepo nastopili na našem novem stadionu v Kopru. Pionirji v jugoslovanskem področju Tržaškega ozemlja tekmujemo med seboj, kdo bo najboljši.

Pionirji ne zaostajajmo — kar naprej! Nekdaj bomo tudi mi veliki možje, ki bomo gledali druge pionirje.

«Živel Prvi maj, praznik vsega delovnega ljudstva!»

Rojc Viktor iz Cežarjev
I. r. gimnazije

Telovadimo za 1. maj

Zdaj ko sem začela telovaditi, pa bi za nič na svetu ne marala odstopiti. Zdi se mi, da sem postala kar nekam pridnejša, saj mi mama ne brani več. Upam tudi, da bom zdržala do konca in tako me boste videli na stadionu.

Marta, dijakinja iz Skednja

PIONIRJI IZ SLOVENIJE za naš kulturni dom

«Pionirski list», ki izhaja v Ljubljani, piše slovenskim pionirjem, kako so fašisti v Trstu požgali Narodni dom, da bi tako Slovenci ne mogli več prirejati kulturnih predstav, da bi se ne mogli več v knjižnicah in čitalnicah izobraževati.

Po uničenju italijanskega fašizma pa zavezniške oblasti in civilna uprava niso pomagale Slovencem zgraditi kulturnega doma in zato so se Slovenci odločili, da si ga sami zgrade. «Pionirski list» poziva zato vse pionirje in pionirke Slovenije, da tudi oni po svojih močeh prispevajo sredstva za ponovno zgraditev kulturnega doma v Trstu.

Pionirji iz Slovenije bodo na pionirskih sestankih o tem govorili in začeli zbirati prispevke. Gotovo bi ne bilo lepo, če bi tržaški pionirji ostali ob strani. Naj tudi oni slede zgledu pionirjev iz Slovenije in tudi sami prispevajo po svojih skromnih močeh. Vsaka lira bo pomagala, da bo iz tal zrasel veliki dom, v katerem bomo vsi Slovenci na Tržaškem deležni prosvete.

Skrbna gospodinja — pionirka — krmi svoje putke.

O županu pastirju in ovčicah

V Butalah je bil župan. Imel je pastirja in ta je nekoč gnal njegove ovce na pašo. Devetnajst jih je gnal na pašo, osemnajst jih je prignal spet domov.

Pa ga vpraša župan: «Ena manjka. Kam si jo dal?»

Pastir odgovori: «Saj so vse».

Župan jih prešteje še enkrat: «Osemnajst jih je».

Pastir: «Nak, devetnajst».

Župan reče: «Ali si tako zabit, da ne ločiš števila, ali si tako trmast! Daj, stopi po občinske može, naj pridejo! Šestnajst jih je in še policaja pokliči, jih bo sedemnajst, midva sva dva, nas bo vseh skupaj devetnajst. Pa bomo zgrabili vsak svojo žival in če ne bo nobeden brez ovce, jih je devetnajst, drugače jih ni».

Tako se je zgodilo. Prišli so občinski možje, šestnajst jih je bilo, z županom in pastirjem vseh skupaj devetnajst. Pa je dal župan znamenje: «Zdajle!» in je vsak zgrabil najbližjo ovco. Možje so bili pošteni, nihče ni zgrabil dveh. In se je pokazalo: Vsakdo je imel ovco v rokah, le policaj je ostal brez nje.

«No, ali vidiš, trma trmasta!» je rekel župan pastirju. «Policaj je brez ovce. Osemnajst jih je!»

Pa se je razhudil pastir: «Maram za policaja! Devetnajst jih je ! Policaj je šema. Zakaj ni zgrabil ovce prej in o pravem času, dokler jih je še kaj bilo!»

Kaj delajo naši prijatelji?

Vrabec, prepirljivi potepin krade kokošim pičo na dvorišču in drobtinice z mize, leta za žanjicami na polju in si tu pa tam privošči tudi kako gosenico ali črvička.

ŠAH

Šahovski svet že nekaj tednov z vso mogočo napetostjo sledi dvoboju 24. partij za naslov svetovnega prvaka med sedanjim najboljšim Botvinikom ter velemojstrom Bronsteinom. Pred matchom je kazalo, da prvak ne bo imel težkega opravka in da mu bo mladi nasprotnik samo dober trening za tedaj, ko bodo prišli težki dnevi v borbi z večjimi šilami. A ni bilo tako. Danes je jasno, da šahovska krona Miši ne stoji več tako trdno in dobro na glavi.

Prinašamo vam peto partijo, katero je zmagal Bronstein.

Nimcovičeva indijka

Beli: Botvinik; črni: Bronstein
1. d4, Sf6. 2. c4, e6. 3. Sc3, Lb4. 4. e3, 0—0. 5. Ld3; c5, 6. Sf3, b6. 7. 0—0, Lb7. 8. Sa4, c:d4. 9. a3, Le7. 10. e:d4, Dc7. 11. b4, Sg4. 12. g3, f5. 13. Sc3, a6. 14. Tfe1, Sc6. 15. Lf1, Sd8. 16. Lf4, Ld6. 17. L:d6, D:d6. 18. Lg2, Sf7. 19. c5, Dc7. 20. Tac1, Tae8. 21 Sa4, b5 22. Sc3, f4. 23. d5, f:g3 24. f:g3, e:d5. 25. Dd4, Sf6. 26. Sh4, Te5. 27.T:e5, D:e5. 28. D:e5. 29. Sf5, Sc4. 30. Td1, Kh8. 31. Te1, S:a3 32. Sd6, Lc6. 33. Ta1, Sc2. 34. T:a6, d4! 35. Sc:b5, L:g2. 36. K:g2, Sg4. 37. Sf5, d3. 38. Td6?, T:f5. 39. T:d7, Sge3+. 40. Se preda.

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

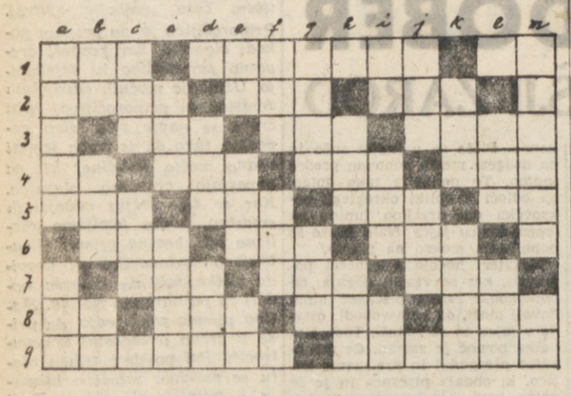

VODORAVNO: 1: majhno naselje, oseba v Verdijevi operi Trubadur, vrsta pesnitve; 2: moško ime, število, junak Gotovčeve opere; 3: kar si vsi želimo, ta (srbohr.), gora v Sloveniji; 4: predlog, ne more govoriti, jeza (lat.), osebni zaimek; 5: žensko ime, brez obleke, žensko ime, predlog; 6: rimski pozdrav, rabi violinist, važen življenjski organ; 7: žensko ime, gradbeni material, dvojica; 8: pijača starih Slovanov, veznik (stara oblika) domače ime za močnik, jarem; 9: sobana, kraj v Severnem Jadranu.

NAVPIČNO: a: italijanski operni komponist, lesena posoda; b: znak za druge kovine, vrsta pesnitve, začetnici priimka in imena slovenskega pisatelja; c: riba, rimski pozdrav; č: kraj v Dalmaciji, arabski velikaš; d: nemška reka, žensko ime; e: glasbena nota, slovenski zgodovinar, osebni zaimek; f: moško ime, nogometni izraz; g: kraj v Severnem Jadranu, obžalovanje; h: naplačilo, začimba; i: izraz pri kartah, češka pritrdilnica, veznik; j: umetnost (lat.) veznik; k: moško ime, gora na Koroškem; l: osebni zaimek, turški gospodar; m: jugosl. teniški mojster, osebni zaimek.

Premikalnica

O P I C A
R I B I C
K R A V A
V I T E Z
K O M A R
M E T L A
J A N E Z

Premikaj besede tako, da dobiš ime velikega praznika!

Rešitve

KVADRATNA DVOJICA

1. samum, 2. Avala, 3. Marat, 4. ulani, 5. Matija Čop, 6. alibi, 7. čigar, 8. obala, 9. Piran.

BESEDNICA

drevo, eksil, Lojze, okraj, Baski, emajl — Delo beli jelo.

PIONIRSKA SLIKANICA — VOLK RIMLJAN — Fran Milčinski

«Starina», ji reče, «reči so in razmere, jaz ne morem dalje čakati, zakoljem te!»

Kobila ga postrani pogleda, potem se mu pa globoko prikloni in pravi: «Blagor mi, da ti morem reva, ki sem, postreči sama s seboj. Stara sem, a nikdar nisem upala, da me kdaj doleti tako visoka čast! Stori, kakor te je volja! Le nekaj bi te še prevdano prosila. Ko me je kovač včeraj koval, zapisal je na podkev, koliko sem stara. Ti si Rimljan, ti si učen, daj, poglej številko na moji podkvi, da boš lahko povedal svojim plemenitim prijateljem, kako staro si zaklal kobilo.»

Volku so bile kaj všeč lepe besede. Skloni se, da pogleda letnico, a kobila ga neusmiljeno oplazi s kopitom po glavi, da se je kar vznak prekopicnil in omedlel. Ko se je zopet zavedel, ni bilo o navihani kobili ne duha ne sluha. S težavo se je pobral in z razbito glavo jo mahnil k šetinci.

«Čuj, klapač», mu pravi, «reči so in razmere, jaz ne morem in ne maram čakati, zakoljem te.»

Nato pujs: «Kakor te je volja! Le nesrečnega se štejem, da si izbral prav to mojo revščino za svojega plemenitega želodca potrebo. Kako me bodo zavidali bratje! Prav jim je. Veš kaj? Prosim te primi me še za uho, da kriče razodenem vesoljnemu svetu svojo nepopisno srečo!»

Volku so te besede dobro dele, ustregel je pujsu in ga prijel za uho. Pujs prične na vse pretege cviliti, ta njegov vik pa privabi z vseh strani bratce mu pujse, zakadé se v volka in ga tako zmrcvarijo, da je komaj komaj še odnesel svoje življenje.

Klavrn se je privlekel do jarca. «Čuješ, bradač, reči so in razmere, skratka, vsaka beseda bi bila odveč: zakoljem te!»

Jarec mu hiti govoriti: «Vidim, vidim, da si res potreben in veseli me, da ti morem služiti. Bojim se le, da ti moja malenkost ne bo zadostovala. Vem pa tudi, kaj gre Rimljanu. Vprašam čemu naj se Rimljan ukvarja s trganjem in požiranjem mojega globoko ti vdanega mesa! Veš kaj, postavi se tu sredi njive, odpri žrelo in dvigni repek, jaz pokličem še svojega brata, pa ti skočiva vsak od enega konca v život in sit boš pošteno in brez truda!»

Volk je bil lačen, da je komaj stal, in zato so se mu zdele jarčeve besede kaj pametne. Ubogal je, postavil se je sredi njive, jarec in njegov brat sta se pa vsak z ene strani zaletela vanj, da so mu kar zapokale kosti. Z glasnim krohotom sta jarca zbežala, volk pa je moral zbrati zadnje moči, da se je še zatekel v šumo.

Legel je pod hrast. Premišljeval je svojo usodo in rekel: «Prav se mi godi! Moj oče ni bil nikdar Rimljan, pa se je pošteno preživljal! Čemu sem jaz prebiral rod; prav se mi godi! — Ali je bil moj oče kdaj žandar, da bi kobilam pregledoval živinske potne liste, pa je le dobro živel! Čisto prav se mi godi! — Tudi muzikant ni bil nikdar moj oče, da bi godel na svinjska ušesa, pa je le srečno živel! Prav se mi godi! — Niti ni bil moj oče kdaj žolnir, da bi jarcem njivo meril, pa je zadovoljno živel do smrti! Prav se mi godi, prav in prav! Osel sem, pa ne Rimljan! — Zares nisem vreden drugega, nego da me izza tega hrasta kdo poči s sekiro po glavi, da me bo konec!»

Za hrastom pa je stal mož s sekiro, skril se je bil tjakaj pred volkom, in ta mož je zdajci s sekiro udaril volka po glavi, da se je kar zgrudil.

«No», je zdihnil volk, «lepa reč, še sam s seboj ne smeš več govoriti!»

Tako je končal volk, ki ni bil zadovoljen s svojim rodom.

KONEC.

ZGODBA o kristalnih kozarcih

SLOVENSKI STEKLARJI SO PREKOSILI SVETOVNOZNANE ŠVEDSKE IN ČEŠKE MOJSTRE

Konec decembra lani se je pri glavnem inženirju v steklarni v Rogaški Slatini oglasil tujec in se predstavil za švedskega veletrgovca s steklom in keramičnimi izdelki. Videlo se je, da se mož dobro razume na svojo stroko, da z izurjenim očesom ocenjuje vzorce raznih kristalnih vaz, posod, pepelnikov, servisov itd. Prišel je v Jugoslavijo s posebno željo, ki mu je ni mogla izpolniti vrsta svetovnoznanih stekarn. Nekje na Švedskem so mu izdelali prekrasen vzorec kristala z zelo zamotanim načinom izdelave — izredno lepo izdelan kozarec, katerega dno je, kakor bi bilo prevlečeno s srebrom. Toda ko je hotel naročiti večjo količino kozarcev, so Švedi naročilo odklonili. Po številnih poizkusih se jim je posrečilo izdelati samo nekaj kozarcev.

Od Švedov je odšel trgovec k svetovnoznanim češkim steklarjem. Hodil je od tovarne do tovarne, toda povsod so se zgrozovarjali, da kozarca ne znajo in ne morejo izdelati. Svetovali so mu celo, naj opusti misel, da bi kjer koli našel mojstra, ki bi prevzel izdelavo po njegovem vzorcu, dokler steklarji ne bodo našli načina izdelave. Končno pa ga je eden čeških steklarjev opozoril na jugoslovanske steklarje.

In tako se je lani tujec znašel v Sloveniji v tovarni brušenega stekla v Rogaški Slatini. Tako daleč v Jugoslavijo ga je morda privedla bolj trma, kakor resnično upanje, da mu bodo tu izdelali kozarce, katerih izdelavo so odklonili Švedi in Čehi.

Glavni inženir tovarne je poklical na posvet štiri najboljše steklarje. To so stari steklarski gadi, ki so jim roke postale že kot košček kristala. Vzorec je romal iz rok v roke. Premišljeno, ne da bi se prenagljili, so nato padle besede.

Mojster Drnovšek je zmajal z glavo in vprašujoče pogledal tovariše. Vsak med njimi je nekaj pripomnil, tehtno in kratko. Steklar Stefan Bračun je globoko zajel sapo in nekam zasopla rekel:

— Eho, fantje, ali ga bomo? Mislim, da sem že pogruntal, kako bo treba prijeti za delo. No, povejte še vi svoje?»

Molčali so. Oklevali. Poslovodja je pripomnil: «Treba se je odločiti, Sved čaka. Sprejmemo ali odklonimo?»

Bračun je še vedno držal kozarec v rokah in, razmišljal. Petintrideset let je že steklar in še nikoli mu ni bilo treba odkloniti naročila, ker dela ni obvladal. Vsi so ga napeto opazovali.

«Seveda sprejmemo,» je končno dejal in svetlo pogledal po ostalih. «Saj bi bilo sramotno, če ne bi sprejeli, ali ne?»

Tujec je bil veselo prešenečen. Ne, tega res ni pričakoval. «Prekosili boste svetovnoznane švedske in češke mojstre,» je rekel.

In kmalu so spretne roke steklarjev v Rogaški Slatini začele izdelovati kristalne kozarce s prekrasnim vzorcem, ki mu niso bili kos ne švedski in ne češki steklarji — mojstri.

Goriška Brda so vsa v cvetju. — Na sliki vidimo sadovnjak pod Steverjanom.

HLADILNIK "TRAYLOR,,

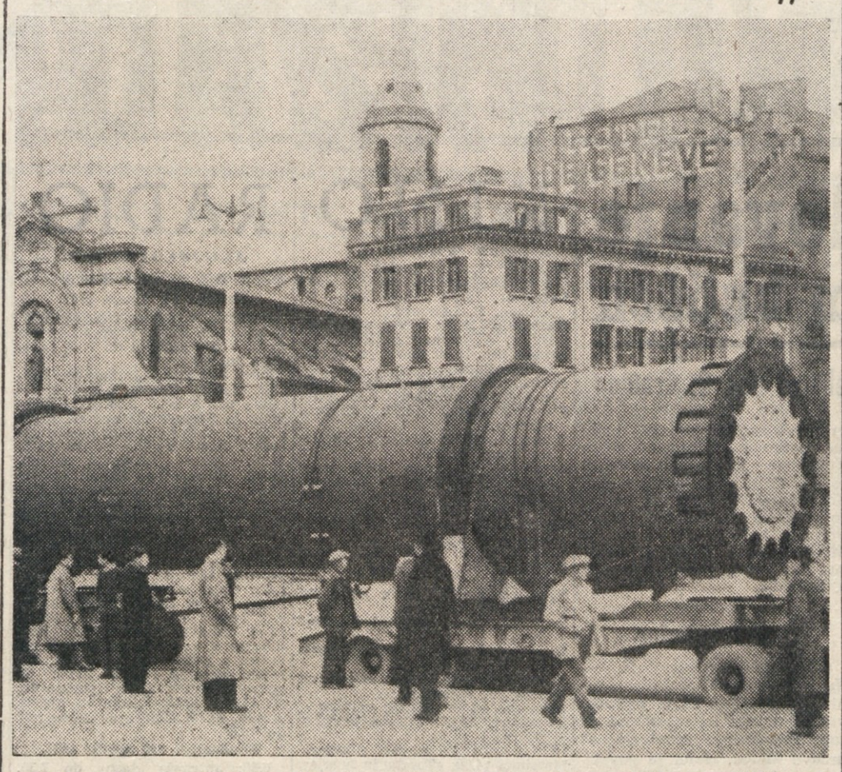

V Marseille so pripeljali velikanski hladilnik «Traylor», ki ga bodo uporabljali v rudniku Péchiney. Hladilnik je 22 m dolg in 75 ton težak. Na sliki vidimo del hladilnika na marsejskih ulicah

Letopis elektrotehnike

Od šestnajstega do konca 19. stoletja

PRVI STROJ, KI JE PRENAŠAL ELEKTRIKO - ELEKTROLIZA VODE - MORSE IN BREZŽIČNI PRENOS - IZUM MIKROFONA IN TELEFONA

Začeti bi morali pravzaprav z davnimi starimi časi. Električne pojave je človek opazoval že takrat, ko so grški filozofi na čudne načine razlagali svet. Morda še prej! Kdo ve, kateri človek je prvi ugotovil lastnosti naravnega magneta.

V dolgih stoletjih, preden je znanost premagala vero in praznoverje, so električne in magnetne pojave razlagali na zanimiv, neverjeten in za naše pojme nič kaj razumen način. Toda končno so ljudje vendarle raztrgali vezi, ki so ovirale svoboden razvoj znanosti in začeli drugače gledati na prirodne pojave. Spoznali so, da je pri iskanju resnice poskus najvažnejša stvar. Ob koncu šestnajstega stoletja približno, so se začeli zanimati tudi za elektrotehniko.

William Gilbert, znanstvenik in zdravnik, rojen 1540. leta v Angliji, je prvi, ki ga moramo omeniti. Prav načrtno je raziskoval pojave naravnega magneta.

V 17. stoletju, za Guerickom, je Anglež Francis Hawkabee izdelal stroj, ki je proizvajal elektriko. Stephenu Grayu se je posrečilo prenašati električne naboje s pomočjo kovinske žice 300 m daleč. Nekaj let za tem je Francoz Dufay odkril obstoj pozitivnih in negativnih električnih nabojev. Ko govorimo o tistih časih, se moramo spomniti še Muschenbroeka, ki si je v začetku osemnajstega stoletja zamislil leydensko steklenico in jo tudi naredil.

Prišli smo do leta 1752. Takrat je Benjamin Franklin s poskusom dokazal, da je iskra, ki preskakuje v leydenski steklenici, iste narave kot strela, ki ob nevihtah udarja z neba. To ni bila majhna stvar. Ugotovitev Benjamina Franklina je omogočila odkritje strelovoda.

V drugi polovici 18. stoletja so bili prvi zakoni elektrotehnike torej že odkriti in nastale so prve teorije o elektriki. Vendar pa od vsega tega ljudje še vedno niso imeli nobenih koristi. Toda znanost je napredovala in človeški razum si je korak za korakom krčil pot do resnice.

Rodil se je Galvani, Italijan, in za njim Volta, doma iz iste dežele. Oba sta odkrila važne stvari. Luigi Galvani je opazil, da se žabje stegno, ki visi na kovinski ograji, skrči, če se istočasno dotaknemo s kovinsko žico ograje in stegna. Učinek je pripisoval elektriki, ali kakor jo je on imenoval, «živčni tekočini». Volta je njegove poskuse ponovil in razvil pojem o električnem toku. Na osnovi svojih dognanj je izdelal voltski steber ali voltski člen, ki ga v baterijah še danes uporabljamo.

Prav takrat, ob prehodu iz 18. v 19. stoletje in v prvih letih po letu 1800 je na polju elektrotehnike delalo že veliko ljudi. Angleška fizika Nichelson in Carlisle sta s pomočjo Voltove baterije razkrojila vodo v njene sestavne dele, v osnovne elemente, vodik in kisik. To poznamo danes pod imenom «elektroliza vode». Takrat je tudi Danec Hans Christian Oersted 13 let študiral odnose med elektriko in magnetizmom in ugotovil, da električni tok ustvarja okoli sebe magnetno polje.

Prve ugotovitve s področja elektromagnetizma so omogočile plodno delo in številna odkritja Francozu Amperu, Ta je postavil prve elektrodinamične zakone in na osnovi njegovih ugotovitev je delala za njim cela vrsta znanih in slavnih znanstvenikov. Po njem so tudi imenovali enoto jakosti električnega toka — 1 Amper.

Nemec Simon Ohm je odkril zakone o uporu električnega toka in tako postal znan po vsem svetu. Proti koncu svojega življenja se je Ohm ukvarjal predvsem z akustiko in interferenčnimi pojavi.

Z imenom Samuela Morseja, ameriškega slikarja in kiparja, je povezan pojem telegrafa in telegrafske (morsejeve) abecede, ki jo še danes uporabljajo po vsem svetu. Že leta 1753 je neki neznanec pisal nekemu časopisu, da lahko s pomočjo električnega toka pošilja poročila iz kraja v kraj. Njegovo ime ni znano, mislijo pa, da se je klical Charles Morrison. Na vsak način je Grancis Ronalds prvi pokazal ljudem še nekoliko nerodno napravo, ki je lahko prenašala vesti več kot 12 km daleč. To je bilo proti koncu 18. stoletja. Pozneje sta na področju telegrafije delovala še Angleža Wheatstone in Cook, med leti 1832 in 1837 pa je Samuel Morse izdelal enostavno in uporabno napravo, ki omogoča pogovore z vsemi kraji na svetu.

Leta so tekla! Ameriški zobozdravnik dr. Loomis je začel kazati ljudem, kako lahko povzroči «atmosferske motnje» in omogoči električnim valovom prehod skozi ozračje. Leta 1866 se mu je posrečil brezžični prenos med dvema 14 milj oddaljenima krajema, kmalu za tem pa med dvema dve milji oddaljenima ladjama. Žal, so njegov izum kmalu pozabili.

Thomas Alva Edison je leta 1875 opazoval čudne električne pojave. Čez štiri leta je izumil električno žarnico. Nekateri mu tudi pripisujejo patent na brezžično telegrafijo na velike razdalje.

Proti koncu 19. stoletja so na polju elektrotehnike delali še Hugues, Fitzgerald in Hertz. Zadnji je bil Nemec, rojen 1857. leta v Hamburgu. Hertz je spadal med tiste, ki so se navduševali, pa tudi razumeli Maxwellovo elektromagnetsko teorijo. Zato jo je tudi s poskusi dokazoval. O njem je sir Oliver Lodge dejal: «Uspehi Hertzovega dela so mu prinesli ime ustanovitelja nove dobe eksperimentalne fizike». Hertz je umrl zelo mlad, komaj 37 let je imel in vendar je postal znan in slaven po vsem svetu. Njegovo delo so nadaljevali številni znanstveniki.

Ni se še spreobrnilo stoletje in že je začel s svojimi odkritji presenečati svet Jugoslovan Nikola Tesla. Takrat sta živela in delala tudi Popov in Marconi, prvi Rus, drugi Italijan. Prišla je doba radiofonije in elektrotehnika je začela stopati po novih poteh.

TOVARNA ob Dravi

Od bombaža do prediva

Makedonski bombaž v slovenski predilnici
Tehnični proces predelave bombaža v predivo

Makedonija in Hercegovina sta deželi tobaka, lanu, konoplje in bombaža, važne industrijske surovine. V prejšnjih časih bombaža niso veliko pridelali, leta 1937 okoli 800 ton. Zato so morali v tujini kupovati bombažna vlakna, največkrat že spredena ali pa celo stkana. Seveda so jih drago plačevali.

Danes je drugače! V Makedoniji so obširna bombažna polja — zakladnica rastoče tekstilne in predilne industrije.

Bombaž sejejo v aprilu. Ne zahteva posebne nege in če ima dovolj sonca in nekaj vode, bo letina prav gotovo dobra. V avgustu ga začno obirati. Iz belih, rdečih in rumenih cvetov se razvijejo kot oreh veliki plodovi, polni semen. Ta semena so ovita s tenkimi vlakni. Vsi plodovi ne dozorijo istočasno in obiranje bombaža traja približno tri mesece. Natrgan bombaž posušijo na soncu, nato pa ga očistijo in sortirajo po velikosti plodov.

Za enkrat še ni sledu o bombažnih vlaknih. Te odstranijo od semen v posebnih egrenirnih strojih. Nato jih sprešajo v bale, te pa pošljejo v predilnice in tkalnice.

Bombažna vlakna v balah niso med seboj enaka. Ločimo jih po dolžini, barvi, trdnosti in kakovosti. Srednja meja med kratko in dolgovlaknatim bombažem je 25 mm, vlakna pa so navadno dolga od 10 do 50 mm. Bele barve je bombaž bolj poredko. Navadno je rdečkastorjav, rumenkast, lisast ali mnogobarven. Zadnji je najslabše vrste. Čim bolj so vlakna čista, tem bolj so trdna. Bombaž, ki vsebuje veliko primesi, se kaj rad trga ali lomi.

Na svetovnih bombažnih trgih določajo kakovost bombaža tako, da kupec s posebno pripravo potegne iz bale pas vlaken in jih vzporedno položi na dlan. Tako vidi dolžino vlaken, njihovo barvo in čistost.

Bombažna vlakna še niso predivo, niti tkanina. Kaj se zgodi z bombažem v tekstilnih tovarnah? Pojdimo v Mariborsko predilnico in tkalnico in poglejmo.

Na desnem bregu Drave, prav ob njeni strugi, stoje ogromna poslopja, večinoma pokrita s steklenimi strehami. Mariborska predilnica in tkalnica! Za njenimi zidovi od jutra do večera obratujejo stroji. Vrste kamionov prihajajo uro za uro in vozijo v tovarno velike bombažne bale, iz nje pa blago.

Bombaž je prišel iz Makedonije! Bale najprej pošljejo v skladišče, od tod pa jih v skupinah po 20 položijo k mešalnemu stroju. Naloga mešalnega in rahljalnega stroja, ki stojita tesno eden poleg drugega, je, da zrahljata bombažna vlakna in jih pomešata med seboj.

Preden pride bala do mešalnega stroja, določijo tudi kakovost bombaža glede na to, za kakšno predivo ali tkanino ga lahko uporabijo. Balo nato položе na velik usnjen jermen — tekoči trak, ki teče vodoravno pod poševno ležečim drugim trakom. Ta je obit z deščicami, v katerih tičijo jeklene osti. Konice pulijo iz kosmičev vlakna in jih nosijo do vodoravno ležečega valja. Valj je obit s konicami in mu pravijo jež. Jež pobira iz dovajalnega traku debele kosme, tiste, ki še niso dovolj zrahljani in jih pošilja nazaj, da se zrahljajo še enkrat.

Na drugi strani «natančnega» ježa sprejema dobro zrahljana vlakna nov trak, ki jih vodi do vodoravno in navpično postavljenih valjev, prav tako tesno obitih s konicami. Vrtijo se z veliko hitrostjo in so obdani z rešetko. To je čistilni stroj. Bombaž, ki pride na te valje, zleti na rešetko in tu se od njega ločijo mnoge nepotrebne primesi: zemlja, pesek, listje itd.

Prvi stroj, pri katerem se moramo ustaviti, se imenuje dovajalnik. Bombaž, ki po tekočem traku pride v njega, se ponovno zrahlja, glavna skrb dovajalnika pa je, da dovaja bombaž v enakomernih količinah nadaljnjim strojem. Dovajalniku slede čistilni stroji. Preko navpičnih in vodoravnih ježev, ki čistijo bombaž na osnovi centrifugalne sile, pride ta v otepalnik. Otepalnik očisti bombaž tistih snovi, ki so lažje od vlaken. Prah, ki ga iztepejo otepala, vsrkajo posebne cevi, v katerih so nameščeni ventilatorji. Iz stroja prihajajo vlakna stisnjena v meter široko plast, ki se na koničastem valju navija v svitek.

Svitki tečejo skozi dvojne otepalne stroje, ki delujejo prav tako kot prvi, le da iz enega svitka napravijo štiri, še bolj enakomerne kot je bil prvi.

Nadaljnja predelava bombaža se vrši v mikalniku. Na posebna stojala mikalnika položimo svitke, ki se tu počasi odvijajo. Dvojni cilindri vlečejo bombažno plast v stroj, kjer jo trgalni valj, opremljen z jekleno žagasto oblogo, zrahlja, vlakna pa dovaja mikalnikovemu bobnu, ki je opremljen z gosto bodičasto garnituro.

Nad bobnom teče cela veriga mikalnega okrovja. To so palice iz litega železa, prav tako kot boben prevlečene z bodičasto oblogo. Spete so s posebnimi verigami. Verige okrovja se počasi pomikajo zelo počasi, boben pa se obrne približno 180krat v minuti. Pri tem se vlakenca, ki se nahajajo na konicah bobna, ob dotiku z okrovjem izčesavajo. Kratka vlakna obstanejo na bodicah, dolga pa jemlje boben s seboj.

Omenjena kratka vlakna, ki jih iz okrovja izčeše poseben glavnik, imenujemo «strips» in jih uporabljamo za grobo prejo, ali pa v «vigogna» - predilnicah za predenje iz odpadkov.

Daljša vlakna, ki ostanejo na mikalnem bobnu, prevzame manjši valj, prav tako poln bodic na površini. Iz njega jih pobere poseben glavnik.

Pri delu tega glavnika, katerega bodice so usmerjene proti valju, se tvori tenka koprena, ki se združuje v 1 cm v premeru debel svitek. Ta potuje skozi zelo natančen mikalnik. V njem se vlakna zrahljajo, še enkrat kratka ločijo od dolgih, glavni namen tega mikalnika pa je, da uravna lego vlaken. Dosedaj so namreč ležala vlakna v različnih smereh. V stroju se uredijo vzporedno med seboj.

Dobili smo stenj, čeprav neenakomerno debel. Vodimo ga v raztezalnik. Raztezalnik razteguje stenje v dolg trak enakomerne širine. Na koncu stroja se stenj steka v pokončni valj — cilinder — kjer čaka nadaljnje predelave. Cilindri so sestavljeni iz pločevine ali dobrega kartona. Sedaj so bombažna vlakna pripravljena za raztezanje v niti, ki jih končno navijamo na votke.

Raztezanje se vrši s pomočjo majhnih valjev, na katere se stenj navija. Prvi valji se vrtijo počasi, nato pa vedno hitreje. Tako prvi valji zavirajo stenj, dočim drugi zaradi večje hitrosti vlečejo iz stenja niti in jih navijajo. Stenj s premerom 1 cm se na ta način raztegne in spremeni v tenke niti, ki se navijajo okoli vodk. Debelino niti lahko določamo glede na množino valjev in njihovo razliko v hitrosti vrtenja.

Taka je osnova predenja bombažnih vlaken. Upeljali so jo leta 1789 v Angliji, do takrat pa so za predenje uporabljali kolovrate.

Bombažne nitke na votkih nimajo v predilnici več kaj opraviti. Naložijo jih v velike košare in — ven z njimi. Z vozički jih odpeljejo v drug prostor — tkalnico.

TRGOVINA
Trst, Ul. G. Vasari 10
OGLEJTE! si naše izložbe!
Dospela nam je nova pošiljka spomladanskih čevljev za ženske in moške
TREVISANI

IZŠLA je nova revija
"JUGOSLAVIJA"
umetniško in razkošno opremljena, stane 750 lir
V prodaji je v Trstu:
V važnejših prodajalnicah časopisov
V slovenskih knjigarnah
Na upravi Primorskega dnevnika Ul. sv. Frančiška 20

Vaš sen!
KRZNENI PLAŠČ
TRST, Ul. 30. oktobra št. 11, tel. 29374
ZILIOTTO

GOSPODARSKI RAZVOJ ISTRE

Povečan hektarski donos, prehod na sadjarstvo in gojenje zelenjave - Melioracije in pogozditve - Pulj je narasel s 13.000 na 40.000 prebivalcev - Investicije ljudske oblasti

Še v Avstro-ogrski je bil hektarski donos Istre najnižji zaradi predvsem zaradi pomanjkanja vode. Na plitvi istrski zemlji slabo uspeva žito in druge enoletne rastline s kratkimi koreninami. Najboljše pogoje za rast pa ima vinska trta, sadje in zelenjava, ki raste takrat, ko še ni suše.

Pred prvo svetovno vojno so imeli kmetje prav za te pridelke veliko tržišče. Pod Italijo so pa prišli v gospodarsko celoto, ki je imela teh pridelkov sama preveč. Saj je primorila konkurirati celo v Istri sadju z italijanskimi vini. Politika avtarhije, ki je zahtevala, da se je kmetje sejejo čim več žit, je pokazala uničujoča za Istro, kjer je hektarski prinos pšenice za polovico manjši kot drugod. Ob suši pa niso dosegli niti tega tako nizkega pridelka.

Sedaj se že čutijo uspehi utrepov ljudske oblasti, kajti v poslednjem času se večajo donosi žita. Tako so v okraju Buzet povprečno poželi 14 centov s hektara. To je deloma posledica dobre letine, še več pa uporabe umetnih gnojil in agrotehničnih ukrepov.

Sadjarstvo je pod Italijo še bolj nazadovalo kot vinogradništvo, med drugim tudi zato, ker ni imelo močne tradicije. Pri istrskem kmetu je prevladovalo (in deloma še vedno) mnenje, da je sadje lahko kvečjemu postranski zaslužek. Zato ni imela Istra dovolj sadja niti za lastne potrebe, kljub temu, da obstajajo zelo ugodni pogoji za razvoj.

Najhuje je bila izmed vseh sadnih dreves zadeta oljka. Hud da zima 1929. leta jo je popolnoma uničila. Nič ni bilo napravljeno za obnovo te tako važne panoge, ki je še pod starim Rimom predstavljala osnovo vseh pridelkov. Še med 1923. in 1928. letom so povprečno dobili 26.007 centov olja, a 1938. leta komaj 13.548 centov.

Tudi živinoreja je propadala pod Italijo, kot ostale panoge. V Istri so ostali pašniki in ima samo ovčarstvo boljše pogoje za razvoj. Fašizem je pustil za seboj pravo puščobo, saj je ostalo od 203. 121 ovac v 1910. letu komaj 70. 456 v 1938. letu.

Tako nazadovanje, stalen padec cen in visoki davki so privedli do tega, da ni mogel več živeti istrski kmet na svoji zemlji. Zato se je vključeval, če se je le mogel, v industrijo, oziroma se izseljeval.

Vsa ta ogromna škoda, ki jo je prizadejal fašizem ni mogla biti poravnana v nekaj letih po osvoboditvi.

Najvažnejši ukrepi ljudske oblasti so bili usmerjeni v preobrazbo strukture poljedelstva, na one kulture, ki ustrezajo zemlji in podnebju. Ta preobrazba se vrši postopoma vzporedno z velikimi melioracijskimi deli. Skupno so investirali v taka dela od 1947. do 1949. leta 21 milijonov dinarjev. Za 1950 leto je pa bilo predvidenih 35,5 milijonov dinarjev. Ko bodo vsa ta dela končana bodo dobili preko 4 tisoč hektarov dobre zemlje zelo ugodne za saditev zelenjave.

Obenem posveča ljudska oblast vso skrb pogozdovanju, ki je eno izmed najbolj perečih vprašanj. Skupno so po osvoboditvi do sedaj pogozdili 3.377 hektarov, a melorirali 3.79 hektarov gozdov.

To ogromno delo je še važnejše zato, ker ima sicer Istra zelo veliko gozdov po popisu celo 126.493 hektarov ali 32 odstotkov celotnega zemljišča. Vendar skoro vsega tega gozda ne moremo imenovati s tem imenom, ker je večina nizko obrasla s pritlikavimi bori in grmičevjem, deloma je pa prava makija.

Poleg vinogradništva je tipična panoga istrskega gospodarstva ribištvo. Istra ima velike možnosti za njegov razvoj, posebno zapadna obala, kamor prihajajo vsako leto velike množine sardel.

Z ribištvom je bilo pod Italijo, kot z vsemi ostalimi panogami. Zadruge so bile onemogočene, ribiči so morali delati za tovarne konserv, privilegirane italijanske trgovce, in bogate lastnike mrež in ladij.

Po osvoboditvi so ribiči postali lastniki mrež in ostalih sredstev. Silno se je razvilo zadružništvo. 1950. leta je bilo 19 ribiških zadrug, ki so imele 43 motornih čolnov in 159 čolnov na vesla in jadra. Ribji lov se vsako leto veča.

Industrija, ki je bila pod Avstro-ogrsko osredotočena v treh mestih Reki, Pulju in Trstu in v stalnem porastu, je pod Italijo propadla. Italijanski kapital ni imel interesa, da vlaga v Istro, raje je svoja sredstva izvažal v kolonije.

Nazadovanje industrije je predstavljal hud udarec ne samo za delavce, ampak tudi za kmete, ki so izgubili tako notranje tržišče in možnosti zaposlitve. Poleg tega so bile plače v delujočih podjetjih sramotno nizke.

Po osvoboditvi se je ljudska oblast takoj lotila obnove.

Najbolj je bil razrušen Pulj, ki je moral pretrpeti še angloameriško okupacijo, ki je dezorganizirala gospodarsko življenje. Ob koncu so pa celo demontirali tisto malo strojev in naprav, ki so ostali v arzenalu, ladjedelnicah in tovarnah.

Že po par tednih nove uprave ni bilo v mestu niti enega brezposelnega delavca več.

Hiter razvoj mesta je presegel vsa pričakovanja. Od 13.000 prebivalcev, ki jih je imel Pulj po odhodu zavezniških oblasti, je bliskovito skočil na 40.000. V ladjedelnici «Uljanik», kjer so bili pred tremi leti samo goli zidovi, že grade vlačilce, a v suhih dokih tri potniške ladje.

Obnovljena in razširjena je ladjedelnica za gradnjo ribiških čolnov.

Na Reki je bila glavna pažnja posvečena obnovi luke, ki je bila do temelja razrušena. Preko 8.000 kv. m operativne obale, pri kateri je lahko obenem pristalo 70 do 80 velikih parnikov, je bilo tako porušeno, da ni mogla pristati niti ena jadrnica. Danes je Reka najvažnejša jugoslovanska luka, in promet je daleč presegel rekordne številke izpred svetovne vojne.

Prav tako je obnovljena ladjedelnica «Tretji maj», ki je do sedaj zgradila štiri prekooceanske tovorne ladje. Obnovljena je tudi čistilnica mineralnih olj in njena proizvodnja je dosegla predvojno višino.

Rudnik «Raša» je bil po osvoboditvi zapuščen brez uprave in strokovnega osebja v stalni nevarnosti, da bo poplavljen. Že konec 1945. leta je bilo v njem zaposlenih 3.000 delavcev. Njihov položaj se je zelo popravil v primeri z italijanskimi časi.

Nekdanja največja mesečna plača najboljšega rudarja je znašala 350 lir, danes je povprečna plača kopača 12.000 dinarjev. Meso je bilo nekdaj redkost na rudarjevi mizi, danes je vsakdanja hrana. Maja 1950 so rudarji kupili v svojih mesnicah 46.000 kg mesa.

Rudniki boksita so bili vključeni v plansko proizvodnjo šele 1948. leta, vendar je bila 1949. leta njihova proizvodnja povečana že za 130 odst.

Skupne investicije porabljene v Istri od osvoboditve do 1949. leta so znašale 6 milijard dinarjev.

Zelo velik pomen bo imela za industrializacijo in elektrifikacijo Istre velika hidrocentrala, ki jo grade v Gorskem Kotaru. Prav tako pa tudi nova železniška proga Lupoglav-Stalije, ki je bila nedavno zgrajena.

M. Švab Soave
VIA SAN GIUSTO 16
TEL 93609

Projektiranje in montaža centralnih kurjav, sanitarnih naprav ter kleparstvo

MIZARSKA DELAVNICA
MIHELJ JOŽE
TRST
Ul. Polonio 3
Sprejema vsakovrstna mizarska dela po ugodnih cenah

ZADNJA POROČILA

PRIMORSKI DNEVNIK

15. APRILA 1951

VREME

Včeraj ob 19. uri zvečer je bil zračni pritisk 761.1, toplota 14.0 (najvišja med dnevom 16.0, najnižja 8.6), nebo pomirno, vidljivost 15 km, to- krito 2/10, morje Danes je pričakovati lepo vre- plota morja 12.0. me z majhnimi pooblačitvami, nekaj burje in malenkostno znižanje temperature.

RADIO

Današnje najvažnejše oddaje: **Radio Slovenija:** 16.15 Koncert narodnih pesmi, sodelujejo solisti, ansambli in komorni zbor; 17.30 Igrajo zabavni orkestri. **Radio jug. cone Trsta:** Beethoven - koncert za violino in orkester v D-duru op. 61; 21.00 Iz opernega sveta. **Trst II.:** 19.00 Sibelius - koncert v d-molu; 21.30 Dvorak - Slovanski plesi. **Trst I:** 14.40 Melodije in romance.

Širijo se stavke v podjetjih «Anglo-Iranian»

Perzijski senat je potrdil proglasitev izrednega stanja v pokrajini Khuzistan

TEHERAN, 14. — Perzijski senat je danes potrdil proglasitev izrednega stanja v pokrajini Khuzistan, kjer so zaradi zadnjih neredov včeraj odstavili guvernerja.

Po današnjih zadnjih vesteh petrolejskega področja, se tam širi stavkovno gibanje. Skupine stavkajočih so danes obkrožile rafinerije «Anglo-Iranian Oil Co» v Abadanu. Sedaj dela v rafinerijah od 13 tisoč delavcev samo 3 tisoč. V mestu so bile danes zopet demonstracije, vendar pri tem ni prišlo do neredov. Tanki iranske vojske krožijo po cestah. Sedaj se je zmanjšala proizvodnja rafinerije v Abadanu od 18 milijonov na 9 milijonov galonov dnevno.

V drugih tovarnah «Anglo-Iranian» in predvsem v Agha Javi in Bandar Mashur, je položaj normalen.

Današnje uradno poročilo iranske vlade demantira vesti o izkrcanju angleških čet v južnem Iranu in vesti po kateri naj bi plemena Barzanis, ki se je pred dvema letoma preselilo na Kavkaz, prekoračilo mejo ZSSR.

Angleški poslanik v Teheranu Francis Shepherd je danes opozoril perzijskega ministrskega predsednika na težak položaj na jugu države. Kakor se je zvedelo v iranskih krogih, naj bi angleški poslanik razložil Hussein Ali ukrepe angleške vlade, s katerimi bi v primeru potrebe zaščitila svoje interese.

Arabska liga misli bojkotirati Izrael

KAIRO, 14. — Svet arabske lige se bo sestal 28. aprila v Kairu. Razpravljali bodo o ukrepih za bojkotiranje Izraela, o položaju v Maroku in ponašanju Francije ob zadnjih notah arabskih držav glede marokškega vprašanja.

V Ankari je danes izjavil predstavnik turškega zunanjega ministrstva, da povabilo Azzam paši, da bi prišel v Turčijo, ni posledica nasvetov ameriških osebnosti in nima namena prepričati arabskih držav, da bi sklenile nove vojaške in politične zveze.

WASHINGTON, 14. — Delegacija 30 črncev je danes obiskala Achesona in ga prosila, naj zaupa črncem važnejša mesta v zunanjem ministrstvu, kjer so ti doslej zaposleni samo kot strojepisci, stenografi in sluge.

Počasno napredovanje sil OZN na korejskem bojišču

Danes je gen. Ridgway prepustil Van Fleetu poveljstvo nad 8. armado

TOKIO, 14. — Danes je prispel na Korejo novi poveljnik 8. armade general James Van Fleet. Takoj je odšel na glavni stan, kjer je razpravljal o sedanjem položaju.

Glede sedanjih načrtov ameriškega glavnega stana na Koreji se zdi, kakor poročajo danes iz Washingtona, da bo končno obveljal načrt, ki sta ga pripravila Ridgway in Bradley. Ta predvideva obrambno linijo Pjongjang-Wonsan, na kateri bi se sile OZN poskusile obdržati, če bi bila pogajanja nemogoča. Drugi del tega načrta pa predvideva opremljenje južnokorejskih divizij, ki bi držale to črto, ko bi se ameriške čete polagoma pričele umikati. Če bi pa prišlo do velike kitajske ofenzive ob podpori kitajskih in severnokorejskih letalskih sil, bi pa morali ameriški glavni stan, nacionalni varnostni svet in predsednik Truman spremeniti svojo politiko. Tedaj bi najbrže predstavniki ameriškega vojaškega stana, ki so sedaj sporazumni s Trumanom, da mora ostati korejska vojna omejena, smatrali za potrebno, da bi zaradi večje intervencije rusko-kitajskega letalstva morali bombardirati Mandžurijo.

Na samem korejskem bojišču gre napredovanje zaveznikov le počasi. Zdi se, da so Korejci in Kitajci uspeli zaustaviti glavne smernice napadov sil OZN. Kitajci in Severnokorejci se v glavnem krčevito upirajo na področju Koranpori, kjer branijo severni breg reke Imjin, jugozahodno, jugovzhodno in južno od Yonchona, ki ga je včeraj zavzel nek zavezniški oddelek, iz katerega se je pa zopet umaknil. Prav tako se zdi, da so Kitajci utrdili svoje položaje pred mestom Hwachonom, kjer trdo držijo v svojih rokah pregrade hidrocentral. Sedaj poskušajo Američani prodreti na vzhodu tega področja proti mestu Yangu. Jugozahodno od Yangu so zavezniške čete zavzele nekaj višin. Na to področje so poslali Kitajci in Severnokorejci svoja ojačenja, ki so jih vkrcali v čolne z namenom da jih prepeljejo preko umetnega jezera ob hidrocentralah. Te čolne je potopilo zavezniško topništvo. Na vzhodni obali so sedaj boji na področju Kansosa. Mesto je oddaljeno 42 km severno od 38. vzporednika.

Današnje poročilo 8. armade javlja o močnem odporu sovražnika na zahodnem bojišču in predvsem na desnem krilu na področju Yongpyonga in Yongonga. Na drugih odsekih so sile OZN nadaljevale s svojim napredovanjem pri čemer so naletele na zmeren odpor. Poročilo tudi pravi, da je general Ridgway prepustil Jamesu Van Fleetu poveljstvo nad 8. armado.

Lažni senator

COLUMBUS (Ohio), 14. — Na sedežu ustavodajnih zbornic države Ohio se je predstavil mlad mož in se izdajal za republikanskega senatorja iz države Maine. Hotel je govoriti pred člani obeh zbornic na njih plenarnem zasedanju. To so mu dovolili in mladenič je kljub običaju, da senatorji drugih držav ne govore o političnih problemih, precej ostro napadel demokrate. Pozneje je govoril tudi pred davčno komisijo senata in pokazal, da vprašanje dobro pozna. Pozneje so dognali, da je bil to Paul Snow, star 34 let in da je en dan prej zbežal iz umobolnice. Ugotovili so tudi, da je pred časom na prav tak način presenetil zbornici v državi Kentucky.

KINO

V TRSTU

Rossetti. 16, 21: Revija «Snob», družba Dapporto.
Excelsior. 15.30: «Male žene», G. Allison, P. Lawford.
Nazionale. 15.00: «Bog potrebuje ljudi», P. Fresnay, M. Robinson.
Arcobaleno. 15.00: «Smrt je zagrnila Hiroshimo».
Fenice. 15.00: «Kupčevalci z ljudmi», R. Montalban, G. Murphy.
Filodrammatico. 14.30: «Zaprte oknice».
Alabarda. 13.30: «Trije mušketirji», Lana Turner.
Armonia. 14.15: «To moje noro srce», D. Andrews, S. Hayward.
Garibaldi. 14.30: «Beneški tat», M. Montez, P. Christian.
Ideale. 14.30: «Dve usmiljenki», L. Young, C. Holm.
Impero. 14.00: «Pomladni spev».
Italia. 13.30: «Pepelka», Walt Disneya.
Kino ob morju. 15.10: Sovjetski dokumentarni filmi.
Savona. 13.30: «Glavni nadzornik».
Viale. 14.00: «Stric Tomove povesti», W. Disney.
Vittorio Veneto. 14.00: «Otok na gorbu», V. Johnson.
Azzurro. 14.00: «Hrast orjakov».
Belvedere. 14.00: «Dolgo pričakovanje».
[illegible]. 14.30: «Rdeče suknje».
Massimo. 14.00: «Tarzan in sužnje», L. Parker, V. Brown.
Novo Cine. 14.00: «Stric Tomove povesti», W. Disney.
Odeon. 14.00: «Tajfun v Maleziji».
Vittoria. 14.30: «Kapitan Furja».
Venezia. «Sinbad in mornarji».
Radio. 15.30: «Pri zlatem konjičku».

V GORICI

Verdi. 15.00: «Otok zakladov», D. Driskol in komentar.
Vittoria. 15.00: «Harvey», J. Stewart.
Centrale. 15.00: «Zaseda», R. Taylor.
Moderno. 15.00: «Seherezada», Y. de Carlo.
Eden. 15.00: «Gung - Ho», R. Mitchum.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

Nedelja 15. aprila 1951.

Poročila v slovenščini ob 7.30, 13.00, 19.30, 23.05; v hrvaščini ob 18.45; v italijanščini ob 7.15, 12.45, 19.15 in 23.00.

7.00: Jutranja glasba do 7.45. 8.00: Operne uverture. 8.30: Kmetijska ura (slov.) 9.00: Iz Leharjevih in Straussovih operet. 10.00: Plesi in pesmi jugoslovanskih narodov. 10.45: Oddaja za Bujščino. 11.15: Nekaj Lisztovih skladb. 11.30: Glasba po željah (slov.) 13.15: Otroške klavirske skladbe igra Zorka Bradač. 13.30: Oddaja za pionirje: Ob tabornem ognju (slov.) 14.00: Vesela ura (ital.) 14.45: Glasba po željah (ital.) 17.00: Oddaja za podeželje: Rado Murnik: Matajev Matija - Reportaža: Gojenje ostrig na naši obali (slov.) 18.30: Lahka glasba. 19.00: Kaj smo vam pripravili (ital.) 19.45: Zabavna glasba. 20.05: Beethoven: Koncert za violino in orkester v D-duru op. 61. 20.45: Politični pregled (ital.) 21.00: Iz opernega sveta. 22.00: Sportne vesti (ital.) 22.15: Lahka in plesna glasba. 23.15: Glasba za lahko noč do 23.30.

Ponedeljek 16. aprila 1951.

6.30: Jutranja glasba do 7.30. 12.00: Felix Mendelssohn: Simfonija št. 4 v A-duru op. 90. 12.35: Glasbena medigra. 13.15: Pester solistični koncert. 13.40: Dr. Mirko Rupel: Pogovori o jeziku in podobe iz slovenskega slovstva, 23. predavanje. 14.00: Igra vaški kvintet, pojeta Božo in Miško. 17.30: Sportni pregled (slov.) 17.45: Veseli zvoki. 18.00: Iz znanstvenega sveta (ital.) 18.15: Skladbe za violino in harpsikord. 19.00: Valčki Johanna Straussa. 20.10: Beethoven: Klavirski koncert št. 3 v c-molu op. 37. 20.45: S tržaškega ozemlja (slov.) 21.00: Odlomki iz oper Richarda Straussa. 22.00: Večerno branje: Prežihov Voranc: Solzice (slov.) 22.15: Lahka in plesna glasba. 23.15: Glasba za lahko noč do 23.30.

TRST II.

Nedelja 15. aprila 1951.

Poročila ob 8.15, 12.45, 19.45 in 23.15.

8.00: Jutranja glasba. 8.45: Vesela glasba. 9.00: Kmetijska oddaja. 9.30: Vesela glasba. 10.00: Prenos maše iz cerkve sv. Justa. 11.15: Ghedini: Koncertna skladba. 11.30: Aktualnosti. 11.45: Glasbena medigra. 12.00: Od ene melodije do druge. 12.30: Rahmaninov: Koncert št. 3. 13.00: Glasba po željah. 14.30: Popoldan v operi. 15.30: Pestra glasba. 16.00: Promenadni koncert. 16.20: Lahki orkestri. 17.00: To, kar vsakdo rad posluša. 18.00: Plesna glasba. 18.30: Oddaja za najmlajše. 19.00: Sibelius: Koncert v d-molu. 19.33: Veseli ritmi. 20.00: Znane in priljubljene melodije. 20.30: Sportna kronika. 20.35: Turina: Simfonična rapsodija za klavir in godalni orkester. 20.45: Operetni odmevi. 21.00: Z domače knjižne police. 21.30: Dvorak: Slovanski plesi. 22.00: Brahms: Simfonija št. 1 v c-molu. 22.50: Večerne melodije. 23.35: Polnočna glasba do 24.00.

Ponedeljek 16. aprila 1951.

7.30: Jutranja glasba do 8.30. 11.30: Za vsakega nekaj. 12.00: Sodobna Anglija. 12.10: Zabavni orkestri. 13.00: Vieuxtemps: Koncert št. 5. 13.17: Grieg: Sigurd Josalfar. 13.33: Razni solisti. 17.30: Plesna glasba. 18.00: Glas Amerike. 18.15: Rahmaninov: Koncert št. 2 v c-molu. 18.45: Tartini: Koncert za violino v d-molu. 19.00: Iz filmskega sveta. 20.00: Sportna kronika. 20.10: Pestra glasba. 20.30: Okno v svet. 20.45: Verdi: «Aida», opera v 4 dejanjih, nato nočne plošče. 23.35: Polnočna glasba do 24.00.

TRST I.

Nedelja 15. aprila 1951.

Poročila ob 8.15, 13.00, 20.00 in 23.15.

8.00: Jutranja glasba. 8.45: Odlomki iz oper. 9.25: Podeželska glasba. 13.25: Lahka glasba. 14.30: Klavirski kvartet. 14.40: Melodije in romance. 15.00: Pesmi. 16.00: Prenos nogometne tekme. 17.30: Simfonični koncert. 18.45: Plesna glasba. 19.20: Filmski napevi. 20.40: Madžarski motivi. 21.03: Prenos Verdijeve opere «Tolovaji».

Ponedeljek 16. aprila 1951.

7.45 do 8.30: Jutranja glasba. 12.20: Simfonični spored. 13.25: Zbirka pesmi. 14.10: Iz del Herschwina. 18.00: Angelinijev orkester. 19.00: Beethoven: 8. simfonija. 20.20: Valček. 21.30: Vokalni koncert. 22.50: Stare pesmi. 23.20: Plesna glasba do 24.00.

Zadnje novosti

VAM NUDI
ESSEVI
SANCIN - Trst, Ul. G. Vasari 12

Žensko perilo, pleteno in iz čiste svile s florentinskimi in drudimi venzeninami

Krznarstvo
MERMOLJA
TRST
Ul. Coroneo 3 - Telefon 38-18
Olajšave pri plačilu

„Bar Cellini"
Sporočam svojim spoštovanim gostom, da sem s prvim aprilom zopet sprejel vodstvo svoje kavarne v Ul. Cellini št. 3, tel. 4386
Se priporočam BENCO-LISIANI

Tvrdka KERŽE
ima v zalogi veliko izbiro električnih štedilnikov na les, premog, petrolej in plin
Jedilni pribor, namizno steklenino, servise iz stekla, porcelana in keramike, kuhinjske tehtnice, električne likalnike, plinske peči za peko «REKOFIX» itd. Vse za dom, menze, gostilne in bare.
TRST - Trg S. Giovanni št. 1.

AVTORIZIRANI GEOMETER
prevzema vse posle za katastrska knjiženja zemljišč in načrte stanovanjskih hiš po ugodnih cenah
UL. MACHIAVELLI 17, III. vrata 7

Pletilni svetovno znani stroji
„DIAMANT"
„COLMOR"
in „P F A F F"
za vezenje, krpanje, obšivanje lukenj, prišitke gumbov, čipk in cikcakastih šivov. Šivalni stroji na industrijski tok za čevljarje in krojače.
TULIAK
TRST
UL. DELLA GUARDIA, 15
NA OBROKE

ŠPORTNI DNEVNIK

ČAJKOVSKI NE BO IGRAL V MILANU

Z njegovo odsotnostjo o jugoslovanska reprezentanca precej okrnjena - Krivec bi zaslužil hujšo kazen

V sredo popoldne se je na treningu nogometnega društva «Partizan» v Beogradu dogodil neljub incident, ki bi lahko zelo drago stal jugoslovansko nogometno reprezentanco, ki bo nastopila 6. maja v Milanu proti italijanski.

Miša Pajević že dalje časa ni v formi, zaradi česar ga je vodstvo društva odstranilo iz prvega moštva, dokler ne bi zopet dosegel take igre, kot so jo bili gledalci vajeni od njega. Pajević je to odločitev imel za izraz posebnega nasprotstva in je tako v sredo na trening tekmi

ZLATKO ČAJKOVSKI

med prvim in kombiniranim moštvom «Partizana» premišljeno igral na moč grobo. Dvakrat je nepravilno startal na Čajkovskega, enkrat tudi na Bobeka. Trener ga je opomnil, naj na noben način ne igra več tako, kar pa ni zaleglo. Tretjič je Pajevičev poskus uspel, zrušil je Zlatka Čajkovskega in ga hudo poškodoval, tako, da ne bo sposoben za igro najmanj 2 meseca. Pajević je bil takoj odstranjen iz igre. Po treningu se je sestala uprava kljuba «Partizana» na izredni seji, in sklenila da se zaradi nečloveškega in nešportnega obnašanja Pajević izključi iz «Partizana». Primer je bil predan v nadaljnjo presojo disciplinskemu sodišču nogometne zveze Jugoslavije, ki naj bi Pajeviča kaznovalo z dvemi meseci neigranja.

Zlatko Čajkovski tako najmanj dva meseca ne bo mogel nastopiti. S tem je oškodovan njegov matični kljub «Partizan», ki je ostal brez stebra svoje enajstorice, zlasti pa je še oškodovana državna reprezentativna enajstorica, katere največja moč je vedno bil slavni jugoslovanski četverokotnik. Djajić, Mitić, in Bobek so izgubili tovariša, ki ga bo Boškov, Jakovetič ali kak drug igralec le s težavo, nadomestil.

Mladinski nogomet

BSK premagal „Muenchen - 1860"

MUENCHEN, 14. — Beograjsko juniorsko moštvo BSK, ki je odpotovalo v Nemčijo na turnir, je danes na svoji prvi tekmi premagalo mladinsko ekipo «Muenchen - 1860» z rezultatom 3:1. Prav ista nemška ekipa je danes pristala na udeležbo na mednarodnem juniorskem nogometnem turnirju pod naslovom «Maj v Bariju», ki bo 22., 23. in 24. maja. S tem vpisom je število inozemskih moštev dopolnjeno. Nastopile bodo: Racing iz Pariza, First Vienna, Racing iz Strasburga ter italijanske enajstorice Sampdoria, Fiorentina in Lallo Madami iz Barija.

Danes je v Trstu Lazio

Današnje tekme italijanske lige ne krijejo v sebi posebnih znamenitosti ali zanimivosti, ki bi jim dale pečat posebnega čara.

Milan bo igral v Bologni, ki na svojem igrišču ni ravno najbolj radodarna s točkami in bi se torej z mogočim porazom Milana lahko okoristil Inter, ki bo doma nastopil proti Fiorentini. Tretje veliko italijansko moštvo Juventus bo gostovalo v Palermu proti istoimenski enajstorici: izid popolnoma negotov. Udinese igra v Comu, Genova se bo borila za svoj obstoj v Novari, Atalanta bo okušala dobrosrčnost Padove, Pro Patria gre drezat medveda v Rim. V Genovi se spoprimeta Sampdoria in Napoli, iz Turina pa bo skušala odnesti zdravo kožo Lucchese.

V Trst pride Lazio, ki letos z velikimi uspehi nabira točko za točko in to s tako vztrajnostjo, da mu je tudi ob koncu prvenstva mesto blizu vrha zagotovljeno. Enajstorica, ki bo igrala v Trstu; je naslednja: Sentimenti IV; Sentimenti V, Malacarne; Furiassi, Alzani, Sentimenti III; Arce, Flamini, Hofling, Cecconi, Puccinelli; manjkal bo Antonazzi, ki se ne počuti dobro. Triestina bo verjetno nastopila v tej postavi: Nuciari; Redolfi, Zorzin; Sessa, Grosso, Ciccarelli; Boscolo, Petagna, Petrozzi, (Benegas), Ispiro, De Vito.

Al Brownu v spomin

PARIZ, 14. — Ob smrti črne ga boksarja Al Browna, bivšega svetovnega prvaka, je slovoviti francoski pisatelj in pesnik Jean Cocteau napisal za «L'Agence France Presse» svoje spomine na «črni čudež».

Nekaj misli iz teh utrinkov: «Da sem jaz bil prijateljski menažer boksarja v njegovih zadnjih enajstih srečanjih v Franciji (11 zmag), se bo zdelo raztresenim osebam nedojemljivo. Teh je žal dosti. V resnici je bil Al Brown več kot samo boksar. Njegov boks je bil obenem račun in ples. Ko se je boril, je razširjal posebne žarke; nekaj misterioznega, kar dviga človeka, naj pripada kateremu koli poklicu. Ta črnec, na videz tako nežen, je lahko tudi ob koncu svoje poti skoraj za šalo podiral silne hruste».

***

Po drugem dnevu kolesarske dirke Rim - Napoli - Rim, je še vedno na vodstvu Švicar Kubler s 27 sekundami naskoka pred Tržačanom De Santijem ter 1'35" pred Loglijem. V krat. ki časovni razdalji so še Pontisso, Bartali in Bobet. Iz te šestorice bodo na jutrišnji zadnji etapi dobili zmagovalca.

TENIŠKA SENZACIJA

Cuccelli premagal Pattya

RIM, 14. — Gianni Cucelli je danes potrdil svojo sedanjo visoko formo. Po Bergelinu in Von Crammu je danes izgubil proti njemu tudi Amerikanec Patty, zmagovalec lanskoletnega turnirja v Parizu in Wimbledonu, katerega so vse svetovne rang-liste postavljale na prvo mesto. Res je sicer, da letošnji Patty ni niti senca tistega igralca, ki ga je občinstvo občudovalo pretekla leta in, da je njegova igra neprecizna in brezvoljna, vendar to kljub temu ne zmanjša Cuccellijevega uspeha. Rezultati: Moški polfinale: Cucelli-Patty 7:5, 6:2, 4:6, 1:6, 6:4; Drobny-Savitt 6:4, 6:2, 6:3. Moške dvojice četrtfinale: M. Del Bello-Cucelli (It.): Clark-Burrows (ZDA) 6:3, 7:5, 2:6, 6:2; Patty-Ampon (ZDA): Von Cramm-Golpfert (Nem.) 6:3, 6:4, 1:6, 6:3. Mešane dvojice: Adamson (Francija)-Washer (Belgija):Sciaudone-Gori (Italija) 6:2, 6:2; Seghers (Francija) - Černik (Egipt) : Ward (ZDA)-Mitič (Jug.) 6:4, 6:2.

Bogat nedeljski spored ZDTV

Tržačani bodo lahko gledali danes zelo zanimivo tekmo med Montebellom in Arrigonijem. Ob 15.30 na openskem igrišču Arrigoni, ki je najresnejši kandidat za ponovno osvojitev naslova prvaka STO, bo skušal osvojiti obe točki, prav to, kar mu je uspelo pred dvema tednoma proti enajstorici Sv. Justa. Nasprotnik je tokrat sicer nekoliko težjega kalibra, ki ne vrže puške v koruzo po prvih neuspehih in ne išče okrepitve v najsvojevrstnejših rezervah.

Druga tekma finalnega turnirja bo ob 15.30 v Piranu. Tam se bosta sestala domači Piran in Sv. Just iz Trsta. Gostje, ki so v obeh dosedanjih tekmah poznali le poraz, se nimajo nadejati boljšega niti na današnji tekmi. Ne smemo pozabiti namreč, da je Piran gladko premagal Montebello, nato igral neodločeno z Arrigonijem in mu torej niti Sv. Just ne bo delal preglavice.

Tržaški košarkarski klub bo igral danes v Zagrebu proti tamkajšnji «Lokomotivi». Želimo mu vso srečo, da bi velikemu številu svojih zmag pridružil še novo, ki naj bi pokazala, da je kljub vsemu košarka tržaškega ZDTV še vedno na mednarodni ravni. Zaradi tega gostovanja Tržačanov bo Aurora iz Kopra počivala. Ekipi bi se namreč morali sestati v tekmi, veljavni za predprvenstveni turnir. Ostali dve igri tega turnirja: ob 10. uri bosta nastopili na koprskem igrišču JA in Sv. Križu, uro zatem pa Izola in Polet iz Trsta.

V Piranu bo nastopil popoldne proti domači enajstorici tudi Poreč, v Kopru združeno moštva Aurora-Meduza proti močnemu Uljaniku iz Pulja, Buje pa gredo v goste v Rašo.

Dijaki slovenske gimnazije iz Kopra se bodo zjutraj pomerili s svojimi italijanskimi sovrstniki iz Reke. Pred to tekmo bo lahkoatletsko tekmovanje za začetnike.

100.000 gledalcev

Škotska - Anglija 3:2 (1:1)

LONDON, 14. — Angleška reprezentanca se je hotela v današnji tekmi maščevati za poraz, ki ga je nedolgo od tega utrpela proti Škotski, vendar ji to ni uspelo. Pred 100 tisoč gledalci je Škotska na Wembleyskem stadionu še enkrat zmagala z rezultatom 3:2 (1:1). Angleška ekipa je igrala 80 minut s samimi desetimi igralci, ker si je desna zveza Mannion poškodoval lice.

Rus odkril vitamine

PARIZ, 14. — Radio Moskva je javil, da je «pred 60 leti ruski znanstvenik Nikolaj Lunin prvič odkril, da človeško telo potrebuje neke osnovne tvarine, ki so jih pozneje imenovali vitamine».

Pustolovščine dobrega vojaka Švejka v svetovni vojni

III. DEL

JAROSLAV HAŠEK

131. PREVEDEL PROF. DR. FRAN BRADAČ
ILUSTRIRAL DR. ROBERT HLAVATY

«Znorel je, dedec,» so si mislili vsi, «z njim je že konec. Zdaj ga bodo premestili v vojno ministrstvo.»

Stotnik Sagner se je dvignil od okna, ko si je v glavi vse lepo skomponiral. Pedagoško ni bil preveč nadarjen, zato je tako dolgo trajalo, preden si je v glavi sestavil načrt predavanja o pomenu 161. stranj.

Preden je začel razlagati, jih je nagovoril: «Meine Herren,» kakor je to delal stari polkovnik, čeprav jim je pred vstopom v vlak rekel «Kameraden.»

«Also, meine Herren...»* in začel je predavati, da je dobil sinoči od polkovnika instrukcije, ki se tičejo 161. strani v Ganghoferjevi knjigi «Die Sünden der Väter».

«Also meine Herren», je slovesno nadaljeval, «popolnoma zaupne informacije, ki se tičejo novega sistema šifriranja brzojavk na bojišču.» — Kadet Biegler je vzel notes in svinčnik ter rekel z nenavadno prizadevnim glasom: «Sem pripravljen, gospod stotnik.»

Vsi so se ozrli na tega bebca, čigar prizadevnost v enoletniški šoli je mejila že na bebavost. Šel je prostovoljno k vojakom in je takoj pri prvi priložnosti razkladal komandantu enoletniške šole, ko se je seznanjal z domačimi razmerami dijakov, da so se njegovi predniki pisali Bügler von Leuthold in da so imeli v grbu čapljino perut z ribjim repom.

Odslej so ga imenovali po njegovem grbu in «Capljina perut z ribjim repom» je postala hipoma nesimpatična, ker nikakor ni bila v skladu s pošteno trgovino njegovega očeta, ki je trgoval z zajčjimi kožami, dasi se je tale romantični navdušenec pošteno trudil, da bi požrl vso vojaško vedo. V častniških krogih je imel samega sebe za enakovrednega z višjimi šaržami.

«Sie Kadett»,** je rekel stotnik Sagner. «dokler vam ne dovolim govoriti, molčite, ker vas ni nihče nič vprašal. Sicer pa ste presneto premeten vojak. Zdaj vam dajem popolnoma zaupne informacije, vi pa si jih zapisujete v notes. Če notes izgubite, vas čaka vojno sodišče.»

Kadet Biegler je imel povrh še to slabo navado, da je vselej skušal vsakogar s kakšnim izgovorom prepričati, da dobro misli.

«Pokorno javljam, gospod stotnik», je odgovoril, «da tudi pri morebitni izgubi notesa ne bo nihče razluščil, kar sem zapisal, kajti to stenografiram in mojih kratic ne bo po meni nihče znal brati. Uporabljam angleški sistem stenografije.»

Vsi so ga zaničljivo pogledali, stotnik Sagner je zamahnil z roko ter nadaljeval:

«Omenil sem že novi način šifriranja in, če morda niste mogli razumeti, zakaj so ravno vam iz Ganghoferjeve novele «Die Sünden der Väter» priporočili 161. stran, vam povem, gospodje, da je to ključ za novo šifrirno metodo po odredbi štaba armadnega zbora, ki smo mu prideljeni. Kakor vam je znano, je mnogo metod šifriranja. Najnovejša, ki jo mi uporabljamo, je dopolnjevalna številčna metoda. S tem tudi odpadajo šifre, ki vam jih je prejšnji teden dostavil polkovni štab.»

«Erzherzogs Albrechtsystem»,* je sam zase zamomljal kadet Biegler, «8922 = R», prevzet iz Gronfeldove metode.

«Novi sistem je zelo preprost», se je razlegal stotnikov glas po vagonu. «Osebno sem prejel od gospoda polkovnika II. knjigo in informacije.»

«Če naj dobimo n. pr. povelje: ‚Auf der Kote zwei hundert achtundzwanzig, Maschinengewehrfeuer links richten',** prejmemo, gospodje, tole brzojavko: ‚Sache — mit — uns — das — wir — aufsehen — in — die — versprachen — die — Martha — dich — das — ängstlich — dann wir — Martha — wir — den — wir — Dank — wohl — regiekollegium — ende — wir — versprachen — wir — gebessert — versprachen — wirklich — denke — idee — ganz — herrscht — Stimme — letzten.'*** Torej zelo preprosto brez vseh nepotrebnih kombinacij. — Od štaba po telefonu na bataljon, bataljon po telefonu na kompanijo. Komandant, ki prejme tole šifrirano brzojavko, jo razlušči takole. Vzame ‚Die Sünden der Väter', odpre 161. stran ter začne iskati od zgoraj na nasprotni stošestdeseti strani besedo ‚Sache'. Prosim, gospodje. Prvič je Sache na 160. strani dvainpetdeseta beseda, torej si poišče na nasprotni 161. strani dvainpetdeseto črko od zgoraj. Poglejte, da je to ‚A'. Naslednja beseda v brzojavki je ‚mit'. To je na 160. strani sedma beseda. ki se ujema s sedmo črko na 161. strani, t. j. ‚u'. Nato sledi ‚uns', t. j. sledite za menoj, prosim, oseminosemdeseta beseda, ustrezajoča oseminosemdeseti črki na nasprotni 161. strani, in to je ‚f', in tako imamo razluščeno ‚Auf'. In tako nadaljujemo dokler ne dosežemo povelja: ‚Na 228. koti je treba usmeriti ogenj strojnih pušk na levo.' Zelo bistroumno, gospodje, preprosto, a se ne more razluščiti brez ključa: ‚161. stran Ludwig Ganghofer: Die Sünden der Väter.'»

Vsi so molče pregledovali nesrečne strani in se zamislili. Nekaj časa je bilo vse tiho, nenadoma pa je zaskrbljeno zavpil kadet Biegler: «Herr Hauptmann, ich melde gehorsamst: Jezus Maria! Es stimmt nicht!»*

In res je bilo zelo nejasno.

Naj so si še tako prizadevali, nihče razen stotnika Sagnerja ni našel na 160. strani tiste besede na nasprotni 161. strani, s katero se je začenjal ključ.

«Meine Herren», je zajecljal stotnik Sagner, ko se je prepričal, da ustreza obupni vzklik kadeta Bieglerja resnici, «le kaj se je zgodilo? V mojem Ganghoferju ‚Die Sünden der Väter' je to, v vašem pa tega ni?»

«Dovolite, gospod stotnik», se je spet oglasil kadet Biegler. «Dovoljujem si opozoriti, da ima roman Ludwiga Ganghoferja dva dela. Prosim, prepričajte se na prvi naslovni strani: ‚Roman in 2 Bänden'.** Mi imamo prvi del, vi pa drugi del», je nadaljeval temeljiti kadet Biegler, «zato je jasno ko beli dan, da se naši 160. in 161. stran ne ujemata z vašo. Mi imamo tam nekaj docela drugega. Prva beseda razluščene brzojavke je pri vas ‚Auf', pri nas pa ‚Heu'!»***

* Torej, gospodje moji ...

** Vi, kadet ...

* Sistem nadvojvoče Albrehta ...

** Na koti 228 je treba strojniški ogenj usmeriti na levo.

*** Stvar — z — nas — to — mi — pogledati — v — obljubili — Marta — tebe — bojazljivo — potem mi — Marta — mi — Hvala — pač — režijski kolegij — konec — mi — obljubili — mi — izboljšali — zares — mislim — ideja — popolnoma — vlada — glas — zadnjega.

* Gospod stotnik, pokorno javljam: Jezus Marija- To se ne ujema.

** Roman v 2 zvezkih.

*** Seno.

(Nadaljevanje sledi.)

UREDNIŠTVO: ULICA MONTECCHI, št. 6, III. nad. — Telefon štev. 93-808 in 94-638. — Poštni predal 592. — UPRAVA: ULICA SV. FRANCISKA št. 20. — Telefonska št. 73-38. OGLASI: od 8.30-12 in od 15-18 Tel. 73-38. Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 60, finančno-upravni 100, osmrtnice 90 lir. Za FLRJ: Za vsak mm širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 10 din.
Odg. urednik STANISLAV RENKO. — Tiska Tržaški tiskarski zavod. — Podruž.: Gorica, Ul. S. Pellico 1-II., Tel. 1 1-32 - Koper, Ul. Battisti 301a-I, Tel. 70.

NAROČNINA: Cona A: mesečna 260, četrtletna 750, polletna 1400, celoletna 2600 lir; cona B: izvod 3, mesečno 70 din; FLRJ: izvod 4.50, mesečno 90 din. Poštni tekoči račun za STO-ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska, Ljubljana, Tyrševa 34 - tel. 20-09, tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90332-7. — Izdaja Založništvo tržaškega tiska D.Z.O.Z. - TRST